

Fit in Charlois

De invloed van een sportactieve basisschool op het sport- en beweeggedrag van leerlingen in de wijk Carnisse in Rotterdam

Patricia Kooij
299452
Januari 2009

Eerste begeleidend docent: Sjaak Braster
Tweede begeleidend docent: Theo Veld

Erasmus Universiteit Rotterdam
Faculteit Sociale Wetenschappen
Masterscriptie Sociologie
Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

Samenvatting

Het meedoen van basisschoolleerlingen aan sport- en bewegingsactiviteiten wordt beïnvloed door verschillende factoren. Fysieke-, sociale- en persoonlijke factoren spelen een rol (Gezondheidsraad, 2003). Het feit dat het sport- en beweeggedrag van kinderen in grote mate sociaal wordt bepaald (Gezondheidsraad, 2003), veronderstelt dat het beïnvloed kan worden. Kinderen brengen veel tijd door op school. Scholen kunnen een belangrijke rol spelen om kinderen aan te moedigen om te participeren in sport- en bewegingsactiviteiten. Interventies kunnen mogelijk leiden tot een hogere participatie in sport- en bewegingsactiviteiten.

Dit onderzoek vindt plaats onder 140 basisschoolleerlingen van negen tot dertien jaar uit groep 6, 7 en 8. Van de sportactieve basisschool De Kameleon doen 61 leerlingen aan het onderzoek mee en van de reguliere basisschool De Klaver 79 leerlingen. De scholen staan in de wijk Carnisse in de deelgemeente Charlois in Rotterdam Zuid. De uitkomsten van De Klaver, een school die weinig aandacht aan sport en bewegen besteedt wordt systematisch vergeleken met De Kameleon, een school die veel aandacht aan sport en bewegen besteedt.

Dit onderzoek maakt duidelijk dat leerlingen op de sportactieve basisschool gemiddeld significant ($p < 0,05$) meer tijd besteden aan sport en bewegen per week dan leerlingen op de reguliere school. Opvallend is dat er geen significant verschil is tussen de BMI waarde van de leerlingen op De Kameleon en De Klaver. Het sport- en beweeggedrag en de BMI correleren zeer zwak ($r = 0,013$).

De school heeft op verschillende manieren invloed op het sport- en beweeggedrag van leerlingen. Allereerst is het schoolplein de plek waar leerlingen vertoeven tijdens de pauzes. Er is een significant verschil ($p < 0,05$) tussen leerlingen van De Kameleon en De Klaver en de activiteit die ze in de pauze doen. Iets minder dan de helft van de leerlingen (48%) op De Kameleon is in de pauzes op het schoolplein actief met sport, zoals voetballen of basketballen. Dit geldt voor drie procent voor de leerlingen op De Klaver. Leerlingen van De Klaver geven de voorkeur aan het doen van spel zoals tikkertje of hinkelen in de pauzes op het schoolplein (85%). Dit geldt voor 28 procent voor de leerlingen van De Kameleon. Leerlingen van De Kameleon kiezen significant ($p < 0,05$) vaker voor meer ruimte en materiaal voor sport en leerlingen van De Klaver kiezen significant vaker voor meer ruimte en materiaal voor spel als ze iets op het schoolplein mogen veranderen. Dan het naschoolse sportaanbod. Van de leerlingen van De Kameleon doet 13 procent nooit mee aan een sporttoernooi op school tegenover 30 procent van de leerlingen op De Klaver.

Ouders hebben een belangrijke invloed op het sport- en beweeggedrag van hun kinderen. Eén van de verwachtingen was dat de ouders van de leerlingen op de sportactieve school meer aan sportieve activiteiten of aan sport zouden doen dan ouders van de leerlingen op de reguliere school. Het omgekeerde bleek het geval. De vader van de leerlingen op de reguliere school blijkt significant ($p < 0,05$) vaker aan sportieve activiteiten of aan sport te doen dan de vader van de leerlingen op de sportactieve school. De moeder van de leerlingen op de reguliere school blijkt ook vaker aan sportieve activiteiten of aan sport te doen dan de moeder van de leerlingen op de sportactieve school. Dit is niet significant.

Persoonlijke factoren spelen een rol bij de keuze van leerlingen om wel of niet mee te doen aan sport- en bewegingsactiviteiten. Leerlingen op de reguliere school hebben meer waardering voor de gymlessen op school, dan leerlingen op de sportactieve school ($p < 0,05$).

De factoren die het sport- en beweeggedrag van leerlingen op de sportactieve- en de reguliere basisschool positief significant ($p < 0,05$) beïnvloeden zijn: 1) naschools sportaanbod; 2) attitude ten opzicht van sport en bewegen; 3) eigen effectiviteit en 4) het geslacht. Bij deze factoren is geen schooleffect zichtbaar, omdat het positieve effect op allebei de scholen zichtbaar is.

Er is een multivariate model samengesteld om te kijken wanneer er wel een schooleffect is en waardoor het verschil in sport- en beweeggedrag van leerlingen op De Kameleon en De Klaver kan worden verklaard. Het model bestaat uit vijf variabelen: de school, sport- en beweeggedrag van de vader, sport- en beweeggedrag van de moeder, geslacht en etniciteit.

Het sport- en beweeggedrag van de vader samen met het sport- en beweeggedrag van de moeder heeft een significante ($p < 0,05$) relatie met het sport- en beweeggedrag van leerlingen. De lage gemiddelde tijdbesteding van leerlingen aan sport en bewegen per week waarvan de moeder vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet terwijl de vader juist heel vaak of af en toe

aan sportieve activiteiten of aan sport doet kan betekenen dat het sport- en beweeggedrag van de moeder meer bepalend is voor het sport- en beweeggedrag van een kind dan het sport- en beweeggedrag van de vader. Daarnaast heeft het sport- en beweeggedrag van de vader samen met het sport- en beweeggedrag van de moeder een significante ($p < 0,05$) relatie met het sport- en beweeggedrag van leerlingen per school. Op De Kameleon is het sport- en beweeggedrag van de moeder in hoge mate bepalend voor het sport- en beweeggedrag van de leerlingen. Op De Klaver is juist het sport- en beweeggedrag van de vader in hoge mate bepalend voor het sport- en beweeggedrag van de leerlingen.

Daarnaast is er een significant verband ($p < 0,05$) tussen etniciteit en geslacht en het sport- en beweeggedrag van leerlingen. Allochtone jongens besteden gemiddeld meer tijd per week aan sport en bewegen dan autochtone jongens. Bij de meisjes is dit andersom. Over alle leerlingen is de volgorde van gemiddeld veel tijd besteedt aan sport en bewegen per week naar gemiddeld minder tijd besteedt aan sport en bewegen per week: 1) allochtone jongen; 2) autochtoon meisje; 3) autochtone jongen en 4) allochtoon meisje. Op De Klaver is de volgorde hetzelfde. Op De Kameleon wijkt de volgorde af. De volgorde is hier: 1) autochtoon meisje; 2) allochtone jongen; 3) autochtone jongen en 4) allochtoon meisje.

Tot slot hebben het sport- en beweeggedrag van de moeder, geslacht en etniciteit een significante relatie ($p < 0,05$) met het sport- en beweeggedrag van de leerlingen. Voor allochtone jongens en meisjes geldt dat ze gemiddeld minder tijd besteden aan sport en bewegen per week wanneer de moeder vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet dan wanneer de moeder af en toe of heel vaak aan sportieve activiteiten of aan sport doet. Voor autochtone meisjes is dit ook van toepassing. Autochtone jongens wijken van dit patroon af. De tijd die autochtone jongens gemiddeld per week besteden aan sport en bewegen met een moeder die af en toe aan sportieve activiteiten of aan sport doet is juist het laagst. Toch lijkt het verschil in sport- en beweeggedrag van de leerlingen van De Kameleon en De Klaver te worden verklaard door het sport- en beweeggedrag van de moeder.

Trefwoorden: sport- en beweeggedrag, basisschoolleerlingen, obesitas, beleidsinterventie.

Voorwoord

In Nederland neemt het aantal jeugdigen met overgewicht en obesitas toe. Om overgewicht en obesitas onder jeugdigen te verminderen is het belangrijk dat er een onderzoek komt om meer inzicht te krijgen op welke manier en de mate waarin de schoolomgeving het sport- en beweeggedrag beïnvloedt. Bij het W.J.H. Mulier Instituut, centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek, te 's Hertogenbosch heb ik tijdens mijn afstudeerperiode de kans gekregen om een pilot van een onderzoek met het bovengenoemde onderwerp uit te voeren. De pilot is afgebakend tot de wijk Carnisse in Rotterdam en toegespitst op basisschoolleerlingen uit groep 6, 7 en 8. Ervaring in dit werkveld is zeer waardevol voor het verhogen van mijn kennis op het gebied van (sport)onderzoek en het verbeteren van mijn competenties.

Mijn dank aan het W.J.H. Mulier Instituut is dan ook groot. Bijzonder veel dank gaat uit naar:

Mijn begeleider op het W.J.H. Mulier Instituut Harry Stegeman, voor de fijne begeleiding bij mijn afstudeerscriptie. Daarnaast was Harry een belangrijk aanspreekpunt om relevante literatuur in handen te krijgen.

De ZonMw- werkgroep, voor de mogelijkheid om bij een aantal bijeenkomsten aanwezig te zijn.

Alle medewerkers van het W.J.H. Mulier Instituut. Bedankt voor de hulp, gezelligheid en goede werkomstandigheden waarin ik heb mogen werken.

Daarnaast is de begeleiding op de Erasmus Universiteit heel erg waardevol geweest. Bijzonder veel dank gaat uit naar:

Mijn scriptiebegeleider Sjaak Braster, voor de goede begeleiding bij mijn afstudeerscriptie. Vooral tijdens de statistische analyse van de leerlingenvragenlijsten heeft Sjaak tijd en energie gestoken om mij weer een stapje verder te helpen.

De tweede lezer van de scriptie Theo Veld. Bedankt voor het plaatsen van de laatste opmerkingen.

De directie, leerkrachten en leerlingen uit groep 6, 7 en 8 van basisschool De Kameleon en basisschool De Klaver kunnen in dit rijtje natuurlijk niet ontbreken. Als er geen toezegging was geweest van deze twee scholen was dit onderzoek niet tot stand gekomen. Bijzonder veel dank gaat uit naar:

De adjunct directeur van basisschool De Kameleon, de heer Tom Rombouts en de directeur van basisschool De Klaver, de heer Harry Waard. Allebei de directeurs hebben tijd gestoken in het invullen van het aanmeldingsformulier 'Primair Onderwijs 2007-2008 voor certificering sportactieve school' (KVLO, 2008) en het aanleveren van roosters en schoolgidsen. Daarnaast was het plannen van afspraken geen enkel probleem. Mijn dank voor het meewerken aan dit onderzoek is daarom groot.

Tot slot wil ik iedereen bedanken die op een andere manier hebben bijgedragen aan het behalen van dit onderzoeksresultaat.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Voorwoord	4
Inhoudsopgave	5
1. Inleiding	8
1.1 Onderzoeksvragen.....	8
1.2 Maatschappelijke relevantie	8
1.3 Wetenschappelijke relevantie.....	9
1.4 Leeswijzer	10
2. Determinanten van sport- en beweeggedrag	11
2.1 De schoolomgeving.....	11
2.2 Omgevingsdeterminanten.....	12
2.3 Invloed van fysieke- en sociale factoren	13
2.4 Fysieke factoren	13
2.4.1 Schoolplein.....	13
2.4.2 Woon- en schoolverkeer	14
2.4.3 Lessen bewegingsonderwijs.....	14
2.4.4 Specifiek beleid van de school.....	15
2.4.5 Naschools sportaanbod	15
2.5 Sociale factoren.....	16
2.5.1 Vakleerkracht bewegingsonderwijs.....	16
2.5.2 Leeftijdsgenoten van de leerlingen.....	16
2.5.3 Ouders van de leerlingen.....	16
2.6 Persoonlijke factoren.....	17
2.7 Invloed van persoonlijke factoren	20
2.7.1 Attitude ten opzichte van sport en bewegen.....	20
2.7.2 Eigen effectiviteit	20
2.7.3 Intentie.....	20
2.7.4 Sociaal demografische variabelen	20
2.8 Sport- en beweeggedrag	21
2.8.1 Vormen van bewegen.....	22
2.9 Beweegnorm.....	23
2.10 Body Mass Index.....	23
3. Opzet van het onderzoek	25
3.1 Achtergrond.....	25
3.1.1 Pilot studie.....	25
3.1.2 Selectie van twee basisscholen.....	25
3.1.3 Respondenten.....	26
3.2 Onderzoeksmethoden	26
3.2.1 Literatuurstudie	26
3.2.2 Documentenanalyse.....	26
3.2.3 Observatie	27
3.2.4 Leerlingenvragenlijst.....	27
3.2.5 Ontwikkeling leerlingenvragenlijst	27
3.2.6 Leerlingen meten en wegen	29
4. Beschrijving van de wijk en de scholen	30
4.1 De wijk Carnisse	30
4.2 Basisschool De Klaver	32
4.2.1 Schoolgegevens	32
4.2.2 Situering van de school in de wijk.....	32
4.2.3 Kader op school.....	32
4.2.4 Lessen bewegingsonderwijs.....	32

4.2.5 Samenwerking met buitenschoolse sportaanbieders	32
4.2.6 Specifiek beleid van de school.....	33
4.2.7 Naschools aanbod	33
4.2.8 Accommodatie voor sport en bewegen.....	33
4.2.9 Bewegen in kader andere lessen.....	33
4.2.10 Inrichting schoolgebouw	33
4.2.11 Schoolplein.....	33
4.2.12 Zorg en zorgverbreding.....	33
4.2.13 Woon- en schoolverkeer	34
4.3 Basisschool De Kameleon.....	34
4.3.1 Schoolgegevens	34
4.3.2 Situering van de school in de wijk.....	34
4.3.3 Kader op school.....	34
4.3.4 Lessen bewegingsonderwijs.....	34
4.3.5 Samenwerking met buitenschoolse sportaanbieders	35
4.3.6 Specifiek beleid van de school.....	35
4.3.7 Stichting 'Sportieve basisscholen'.....	35
4.3.8 Naschools aanbod	36
4.3.9 Accommodatie voor sport en bewegen.....	36
4.3.10 Bewegen in kader andere lessen.....	36
4.3.11 Inrichting schoolgebouw	37
4.3.12 Schoolplein.....	37
4.3.13 Zoneparc schoolplein	37
4.3.14 Zorg en zorgverbreding.....	38
4.3.15 Woon- en schoolverkeer	38
4.3.16 Lekker fit scholen.....	38
4.3.17 Certificering Sportactieve School.....	38
4.4 Verschillen tussen de scholen in sport- en beweegaanbod.....	39
4.5 Certificering	41
5. Verschillen tussen de scholen	42
5.1 Kenmerken van de leerlingen.....	42
5.1.1 Aantal respondenten per school.....	42
5.1.2 Sport- en beweeggedrag.....	42
5.1.3 Body Mass Index	43
5.2 Fysieke- en sociale factoren per school bekeken.....	43
5.3 Fysieke factoren	43
5.3.1 Schoolplein.....	43
5.3.2 Woon- en schoolverkeer.....	44
5.3.3 Lessen bewegingsonderwijs.....	44
5.3.4 Naschools sportaanbod	45
5.4 Sociale factoren.....	45
5.4.1 Leeftijdsgenoten van de leerlingen.....	45
5.4.2 Ouders van de leerlingen.....	45
5.5 Persoonlijke factoren per school bekeken	47
5.5.1 Attitude ten opzichte van sport en bewegen.....	47
5.5.2 Eigen effectiviteit.....	47
5.5.3 Sociaal demografische variabelen	47
6. Verklaring van het sport- en beweeggedrag.....	50
6.1 Inleiding	50
6.1.1 Sport- en beweeggedrag uitgesplitst	50
6.2 Relatie met sport- en beweeggedrag.....	50
6.3 Fysieke factoren	50
6.3.1 Schoolplein.....	50
6.3.2 Woon- en schoolverkeer.....	51
6.3.3 Naschools sportaanbod	52

6.4 Sociale factoren	54
6.4.1 Ouders van de leerlingen.....	54
6.5 Persoonlijke factoren.....	56
6.5.1 Attitude ten opzichte van sport en bewegen.....	56
6.5.2 Eigen effectiviteit.....	58
6.5.3 Sociaal demografische variabelen	58
6.6 Multivariate model	61
7. Conclusie.....	67
7.1 Beperkingen van het onderzoek	68
7.2 Suggesties voor verder onderzoek.....	69
Literatuurlijst.....	70
Bijlagen	75
A Afkortingen	75
B Gymrooster 2007-2008 basisschool De Klaver	76
C Gymrooster 2007-2008 basisschool De Kameleon	77
D Aanmeldingsformulier.....	78
E Vragenlijst.....	89
F Kerndoelen	97
G Sportgedrag leerlingen bij een sportvereniging.....	98

1. Inleiding

Overgewicht en obesitas (ernstig overgewicht) is een groeiend publiek gezondheidsprobleem in Nederland. Daarbij kampen ook steeds meer kinderen met overgewicht en obesitas. Uit onderzoek blijkt dat in de periode 2002-2004 voor kinderen van vier tot en met vijftien jaar bij de jongens gemiddeld 13,5 procent overgewicht heeft en bij de meisjes is dat 16,7 procent. Obesitas komt gemiddeld 2,9 procent voor bij de jongens en 3,3 procent bij de meisjes (Van den Hurk e.a., 2006).

Overgewicht en obesitas zijn het resultaat van een verstoorde balans tussen energie inname (voeding) en energie gebruik (beweging). Om deze balans te herstellen is het niet alleen belangrijk om minder en gezonder te eten, maar ook om meer te bewegen (Gezondheidsraad, 2003). Meedoen aan sport- en bewegingsactiviteiten wordt beïnvloed door verschillende factoren. Fysieke-, sociale- en persoonlijke factoren spelen een rol (Gezondheidsraad, 2003). Vooral bij kinderen heeft de sociale omgeving invloed op het sport- en beweeggedrag bijvoorbeeld de steun van ouders (Bois e.a., 2005) en het beweeggedrag van leeftijdsgenoten (Frelie en Janssens, 2007). Daarnaast wordt het sport- en beweeggedrag van kinderen op school op verschillende manieren beïnvloed. Bijvoorbeeld spelen op het schoolplein, lessen bewegingsonderwijs, sportdagen, buitenschoolse activiteiten en het reizen van en naar school.

Het feit dat het sport- en beweeggedrag van kinderen in grote mate sociaal wordt bepaald (Gezondheidsraad, 2003), veronderstelt dat het beïnvloed kan worden. Op scholen kunnen beleidsinterventies worden ingezet, die een meer actieve en gezondere leefstijl voor kinderen stimuleren. De school is dé plaats om de doelgroep te bereiken (Stegeman, 2005, p. 10) en kinderen brengen veel tijd door op school. Interventies kunnen mogelijk leiden tot een hogere participatie in sport- en bewegingsactiviteiten waardoor overgewicht en obesitas onder kinderen kan worden teruggedrongen.

1.1 Onderzoeksvragen

Dit onderzoek richt zich op het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen. Om overgewicht en obesitas onder basisschoolleerlingen te verminderen is het belangrijk dat er een onderzoek komt om meer inzicht te krijgen op welke manier en de mate waarin de schoolomgeving het sport- en beweeggedrag beïnvloedt. Dit resulteert in de volgende algemene vraagstelling:

Beïnvloedt de schoolomgeving het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen?

Deelvragen in het onderzoek zijn:

1. Welke fysieke- en sociale factoren binnen de schoolomgeving spelen een rol in het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen?
2. Welke persoonlijke factoren binnen de schoolomgeving spelen een rol in het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen?
3. Welke verschillen in intensiteit en diversiteit van het aanbod van sport en bewegen zijn er tussen de sportactieve school De Kameleon en de reguliere school De Klaver?
4. Op welke wijze en in welke mate wordt het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen door deze fysieke- en sociale factoren in de schoolomgeving beïnvloed?
5. Op welke wijze en in welke mate wordt het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen door deze persoonlijke factoren in de schoolomgeving beïnvloed?
6. Hoe kan het verschil in sport- en beweeggedrag tussen leerlingen van de sportactieve school De Kameleon en de reguliere school De Klaver worden verklaard?

1.2 Maatschappelijke relevantie

In Nederland neemt het aantal mensen met overgewicht en obesitas voortdurend toe. Volgens gegevens van de Gezondheidsraad (2003) heeft veertig procent van de volwassenen in Nederland overgewicht en heeft tien procent obesitas. Kinderen kampen ook steeds meer met overgewicht en obesitas. Uit onderzoek van de Gemeente Rotterdam (afdeling Sport en Recreatie, 2006) blijkt dat één op de vier Rotterdamse kinderen in de leeftijdsgroep negen en tien jaar overgewicht heeft en één op de

tien kinderen heeft obesitas. Dikke kinderen van nu zijn zwaarder dan dikke kinderen van ongeveer vijftien jaar geleden en ook zijn kinderen op steeds jongere leeftijd te dik (Bakker, 2007). Er is een relatie tussen overgewicht op jonge leeftijd en overgewicht op volwassen leeftijd (Van den Hurk e.a., 2006; Kemper, 2008). Indien de ontwikkeling zich voortzet, zal naar schatting in 2015 vijftien tot twintig procent van de volwassen Nederlanders zwaarlijvig zijn (Gezondheidsraad, 2003).

Overgewicht en obesitas hebben verschillende negatieve gevolgen. Obesitas leidt tot veertigduizend nieuwe gevallen van diabetes mellitus type II (ouderdomsdiabetes), hart- en vaatziekten en verschillende vormen van kanker (Gezondheidsraad, 2003). Zelfs vijf procent van het totale jaarlijkse sterftecijfer wordt veroorzaakt door obesitas. Naast deze gezondheidsrisico's brengt obesitas ook vaak psychische- en sociale problemen en verminderde kwaliteit van leven met zich mee (Gezondheidsraad, 2003). Obesitas kan leiden tot een lager gevoel van eigenwaarde bijvoorbeeld door reacties van leeftijdsgenootjes zoals pesten, discriminatie of isolement in de groep. Deze processen kunnen op directe of indirecte wijze leiden tot verstoring van de sociale- en emotionele ontwikkeling van de latere school - werkcarrière (Gezondheidsraad, 2003, p. 50).

Oorzaken van overgewicht en obesitas op individueel niveau zijn: erfelijke aanleg en een leefstijl waar veel eten en weinig bewegen centraal staat (Kemper, 2008). Daarnaast wordt het beweeg- en voedinggedrag ook beïnvloed door sociale-, psychologische-, culturele-, sociaal-economische- en omgevingsfactoren. De gemiddelde lichamelijke activiteit is door toenemende mechanisering en automatisering sterk afgenomen. Eten en drinken kan op elk moment van de dag en daar is meestal weinig lichamelijke inspanning voor nodig (Kemper, 2007). Voedsel is overal te verkrijgen en vaak kant-en-klaar. Hierdoor ontstaat de zogenoemde obesogene (dikmakende) omgeving, die veel eten en weinig bewegen stimuleert (Gezondheidsraad, 2003).

In 2004 haalde een kleine meerderheid van eenenvijftig procent van de volwassenen de Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen (NNGB). Deze norm is gebaseerd op dertig minuten matig intensief bewegen per dag voor ten minste vijf dagen per week (Gezondheidsraad, 2003). Voor mensen onder de leeftijd van achttien ligt de lat veel hoger dan voor volwassenen. De norm is dagelijks één uur matig intensief bewegen en op zijn minst twee keer per week moeten de activiteiten gericht zijn op het verbeteren of behouden van fysieke fitheid zoals kracht, soepelheid en coördinatie (Gezondheidsraad, 2003).

De Nederlandse overheid heeft zichzelf in de preventienota Langer Gezond Leven 2004-2007 (Ministerie van VWS, 2003) het doel gesteld om de toename van obesitas in Nederland te stoppen en deze trend voor kinderen om te keren. De Alliantie School en Sport – Samen Sterker onderneemt ook pogingen om het obesitas probleem aan te pakken. Op 27 januari 2005 werd het convenant overgewicht door verschillende sociale partners getekend (L' abée, 2004).

Het Ministerie van OCW, Ministerie van VWS en de sportorganisatie NOC*NSF werken samen om een levenslange participatie in sport en beweging aan te moedigen. Actieplannen moeten de balans tussen eten en bewegen herstellen. De promotie van beweging is een belangrijke component van deze plannen. Meer energieverbruik lukt alleen wanneer het deel uitmaakt van een dagelijkse actieve leefstijl, die gestimuleerd wordt door een uitnodigende leefomgeving (Kemper, 2007). In dit opzicht is het doel gesteld, dat in 2010 op negentig procent van alle scholen elke leerling dagelijks moet deelnemen aan een sportactiviteit tijdens en na schooluren (Stegeman, 2005, p. 5). Scholen kunnen een belangrijke rol spelen om kinderen aan te moedigen om te participeren in sport- en bewegingsactiviteiten. Meer kennis over de bepalende factoren voor beweging onder kinderen is belangrijk, vooral factoren die gerelateerd zijn aan de schoolomgeving.

1.3 Wetenschappelijke relevantie

Uit een onderzoek van Brug en Van Lenthe (2005) blijkt dat het wetenschappelijke bewijs voor het belang van veel specifieke omgevingsdeterminanten voor gezond gedrag niet sterk is. Vooral voor wat we eten en hoeveel we bewegen is niet duidelijk of de omgeving wel of niet belangrijk is. Uit een onderzoek van Mallam e.a. (2003) blijkt bijvoorbeeld dat het aantal uren lichamelijke activiteit in het rooster invloed heeft op het aantal uren bewegen op school, maar niet op het totaal aantal uren beweging. De kinderen die op school minder bewegen compenseren dit buiten school. Echter uit Amerikaans onderzoek is gebleken dat omgevingsfactoren wel significante determinanten zijn van de lichamelijke (in)activiteit van kinderen (Pate, 1997). De fysieke (school)omgeving heeft een

significante impact op het sport- en beweeggedrag. Hoe meer sportfaciliteiten en speelvelden er zijn, hoe meer beweging kinderen lijken te krijgen (Pate, 1997; Gordon-Larsen e.a., 2000). Het is onduidelijk of het verband tussen factoren van de (school)omgeving en de fysieke (in)activiteit van kinderen die is gevonden in de Verenigde Staten ook valide is in de Nederlandse context.

Brug en Van Lenthe (2005) concluderen dat het feit dat veel onderzoeken over de factoren van bewegen uitgevoerd worden in scholen, weinig van deze onderzoeken daadwerkelijk de schoolomgeving als onderwerp van onderzoek nemen. De meeste studies die in scholen zijn uitgevoerd waren gericht op het verzamelen van gegevens over de thuisomgeving. De school is een natuurlijke omgeving voor kinderen, daarom beweren Brug en Van Lenthe (2005) dat het voor onderzoek zeer belangrijk is om uitgevoerd te worden specifiek binnen de schoolomgeving. In dit onderzoek wordt aan deze eis voldaan. Door systematisch de uitkomsten van een school die weinig aandacht aan sport en bewegen besteedt te vergelijken met een school die veel aandacht aan sport en bewegen besteedt, moet het mogelijk zijn om de effectiviteit van beleidsinterventies van de school op het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen vast te stellen.

1.4 Leeswijzer

De opzet van de scriptie is als volgt. Hierna in hoofdstuk 2 wordt begonnen met een beschrijving van de determinanten van sport- en beweeggedrag. De invloed van omgevingsdeterminanten, uitgesplitst in fysieke- en sociale factoren en de invloed van persoonlijke factoren op het sport- en beweeggedrag komen aan bod. Daarnaast wordt stilgestaan bij de begripsafbakening van ‘de schoolomgeving’, ‘het sport- en beweeggedrag’, ‘de beweegnorm’ en ‘body mass index’.

Daarna vindt in hoofdstuk 3 een beschrijving van de opzet van het onderzoek plaats. De achtergrond van het onderzoek en onderzoeksmethoden komen daarin aan bod. Vervolgens vindt een beschrijving van de context plaats en komt de wijk en de geselecteerde scholen aan bod. In hoofdstuk 4 worden enkele aspecten van het sport- en beweegbeleid van de betreffende scholen op een rijtje gezet.

In hoofdstuk 5 komen de verworven inzichten over de verschillen tussen de scholen aan bod. Onder andere de verschillen tussen de scholen op kenmerken van leerlingen zoals de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week en de BMI. Ook verschillen tussen de scholen op fysieke-, sociale- en persoonlijke factoren passeren hier de revue. Aansluitend wordt in hoofdstuk 6 dieper ingegaan op de verklaring van het sport- en beweeggedrag van leerlingen op De Kameleon en De Klaver. Tot slot wordt in hoofdstuk 7 op basis van de resultaten de conclusie geformuleerd. Daarnaast worden beperkingen van het onderzoek en suggesties voor verder onderzoek aangegeven.

2. Determinanten van sport- en beweggedrag

In dit hoofdstuk wordt op basis van literatuuronderzoek een overzicht gegeven welke determinanten van belang zijn bij het sport- en beweggedrag van basisschoolleerlingen. Het blijkt dat sport- en beweggedrag bepaald wordt door een groot aantal met elkaar inter-acterende persoonlijke- en omgevingsfactoren (in Stegeman, 2005; Van Bottenburg e.a., 2005).

Als eerste wordt in dit hoofdstuk een centraal begrip uit de algemene vraagstelling beschreven, namelijk 'de schoolomgeving' (§2.1). Vervolgens wordt de omgeving van de school verder uitgediept op basis van het ANGELO model (§2.2). In paragraaf 2.4 worden fysieke factoren beschreven en in paragraaf 2.5 worden sociale factoren beschreven die van invloed zijn op het sport- en beweggedrag van basisschoolleerlingen.

Als tweede wordt dieper ingegaan op persoonlijke determinanten en wordt het ASE model omschreven (§2.6). De invloed van persoonlijke factoren op het sport- en beweggedrag van leerlingen staat centraal in paragraaf 2.7. Aansluitend wordt het tweede centrale begrip uit de algemene vraagstelling afgebakend, namelijk 'het sport- en beweggedrag' (§2.8). Tot slot wordt de beweegnorm (§2.9) en de body mass index (§2.10) beschreven.

2.1 De schoolomgeving

In deze paragraaf wordt de vraag beantwoord:

Hoe wordt de schoolomgeving afgebakend?

De schoolomgeving is overzichtelijk weergegeven in figuur 2.1. Vervolgens wordt de schoolomgeving nader uitgelegd.

Figuur 2.1 Afbakening van de schoolomgeving

Nabijheid		Georganiseerd aanbod sport en bewegen			
Speel- tuinen					Sport- vereniging
	<u>+Samenwerking</u>		<u>-Samenwerking</u>		
	BSA BSO	School Curriculum		Sport- aan- bieders die zaal huren	
Gras- veldjes	Sport- dagen	Locatie			Speel- plaatsen
Geen organisatie in aanbod sport en bewegen					

De basisschool vormt het middelpunt van de schoolomgeving. Er is een fysiek aspect en een sociaal aspect aan de basisschool. Met het fysieke aspect van de basisschool wordt bedoeld:

- het schoolgebouw en het schoolterrein;
- de situering van de school ten opzichte van de woonplek van de leerlingen;
- de inrichting van de school (uitnodigend tot bewegen) en
- de binnen en buiten accommodatie voor bewegingsonderwijs en sport.

Met het sociale aspect van de basisschool wordt bedoeld:

- het curriculum bestaande uit de lessen bewegingsonderwijs, het vakwerkplan en andere lessen waarin wordt bewogen;
- extra curriculaire sportprogramma zoals schoolsport en bewegen in de pauzes;
- vakleerkracht bewegingsonderwijs, ander kader voor sport en stagiaires;

- beleid van de schoolleiding en aanwezigheid van sportbudget;
- brede school programma, waarin sportactiviteiten zijn opgenomen;
- deelname aan landelijke en/of lokale initiatieven op gebied van sport en bewegen, en
- participatie van ouders in binnen- en buitenschoolse sportactiviteiten en/of sportcommissie.

Het vierkant om 'school' heen is 'locatie' (in het blauw geschreven). Met locatie wordt bedoeld: gebouw(en) en terrein(en) van de school. Het vierkant kan verdeeld worden in twee vakken, namelijk 'samenwerkend met school' en een vak 'niet samenwerkend met school'. Samenwerkend met school zijn onder andere de buitenschoolse sportactiviteiten (BSA), de buitenschoolse opvang (BSO) en sportdagen. Hieronder vallen ook de activiteiten die verder weg van de school gedaan worden, bijvoorbeeld een sportdag bij een atletiekvereniging georganiseerd door de basisschool. Niet samenwerkend met school zijn sportverenigingen en/of sportaanbieders die een zaal van de school huren voor activiteiten.

Het buitenste vierkant is 'nabijheid' (in het roze geschreven) van de basisschool. Dit laatste vierkant kan ook verdeeld worden in twee vakken, namelijk 'georganiseerd aanbod sport en bewegen' en een vak 'geen organisatie in aanbod sport en bewegen'. Met 'georganiseerd aanbod sport en bewegen' worden sportverenigingen en speeltuinen bedoeld. Met 'geen organisatie in aanbod sport en bewegen' worden grasveldjes en speelplaatsen bedoeld.

Binnen de schoolomgeving richt dit onderzoek zich primair op de school en locatie. De nabijheid hoort ook bij de schoolomgeving maar wordt in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Er wordt bijvoorbeeld niet ingegaan op de aanwezigheid en kwaliteit van speeltuinen en sportverenigingen.

De afbakening van de schoolomgeving is gebaseerd op bestaande literatuur. In de bestaande literatuur wordt de schoolomgeving op verschillende manieren afgebakend. De onderzoeken van Sallis e.a. (2001), Leslie e.a. (1999) en L' abée (2004) richten zich op het fysieke aspect van de schoolomgeving. Een onderzoek van Ridgers e.a. (2007) omschrijft het sociale aspect van de schoolomgeving. In dit onderzoek is in de afbakening van de schoolomgeving zowel het fysieke aspect als het sociale aspect meegenomen.

2.2 Omgevingsdeterminanten

In de schoolomgeving zitten verschillende omgevingsdeterminanten, die van invloed zijn op het sport- en beweggedrag van leerlingen. Met omgeving wordt 'alles buiten de persoon' bedoeld (Brug en Van Lenthe, 2005, p. 6). In het rapport van Brug en Van Lenthe (2005) is als theoretisch kader om omgevingsdeterminanten nader te classificeren gebruik gemaakt van het ANGELO model. ANGELO staat voor ANALysis Grid for Environments Linked to Obesity. Dit model is specifiek ontwikkeld voor obesitas gerelateerd gedrag (bewegen en eten).

Het ANGELO model is een matrix met twee assen. Op de ene as wordt een onderscheid gemaakt naar de omvang van de omgeving in micro- en macrofactoren. De micro omgeving is de omgeving waar mensen elkaar persoonlijk ontmoeten zoals de schoolomgeving, de thuisomgeving, buurten, werkplekken en supermarkten. De macro omgeving is grootschaliger zoals gemeenten, provincies en landen, meestal een meer anonieme omgeving. Op de tweede as van de ANGELO matrix worden vier typen van omgevingen onderscheiden. Namelijk de fysieke omgeving, sociaal-culturele omgeving, politieke omgeving en economische omgeving. De verschillende omgevingen worden stuk voor stuk uitgelegd.

Ten eerste de fysieke omgeving. De fysieke omgeving wordt door Brug en Van Lenthe (2005, p. 6) gedefinieerd als: "De fysieke omgeving omvat de beschikbaarheid van kenmerken in de omgeving die gezond gedrag bevorderen of juist belemmeren". Het gaat om de beschikbaarheid van middelen of de mogelijkheden om gedrag te vertonen. Bijvoorbeeld de inrichting van een schoolplein met sport- en bewegvoorzieningen of het aanbod van bewegen binnen en buiten schooltijd zoals lessen bewegingsonderwijs en naschoolse sportactiviteiten. Aan de ene kant staat de infrastructuur en aan de andere kant de sport- en bewegingsactiviteiten.

Ten tweede de sociaal-culturele omgeving. Onder de sociaal-culturele omgeving worden sociale- en culturele normen verstaan of sociale steun en druk betreffende gezond gedrag (Brug en

Van Lenthe, 2005). Bijvoorbeeld de houding van de omgeving, zoals waarden en normen in het gezin en de school, en voorbeeldgedrag van personen die invloed hebben op een leerling. Deze personen kunnen ouders, leeftijdsgenoten, trainers, leerkrachten en de vakleerkracht bewegingsonderwijs van school zijn.

De politieke omgeving, als derde, verwijst naar de wet- en regelgeving die van invloed is op gezond gedrag. De wet- en regelgeving wordt beïnvloed door het beleid en het politieke klimaat van bijvoorbeeld een deelgemeente. Een deelgemeente kan subsidies geven aan sportverenigingen zodat sportverenigingen de contributie van het lidmaatschap kunnen verlagen.

Als laatste, verwijst de economische omgeving naar de bereikbaarheid van gezonde keuzes op basis van kosten. Een voorbeeld is dat scholen het naschools sportaanbod gratis aanbieden, zodat het voor elke leerling toegankelijk is.

Het ANGELO model helpt om een overzicht te krijgen in de diversiteit van omgevingsdeterminanten in de schoolomgeving. De schoolomgeving biedt verschillende omgevingsfactoren aan. Gezien de focus van het onderzoek is het niet haalbaar om alle omgevingen uit het ANGELO model in het onderzoek mee te nemen. De politieke- en de economische omgeving worden in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Zoals bij de omschrijving van de schoolomgeving in de vorige paragraaf is aangegeven ligt de nadruk op fysieke- en sociale factoren waarbij de basisschool en het sport- en beweeggedrag van leerlingen leidend zijn.

2.3 Invloed van fysieke- en sociale factoren

In paragraaf 2.4 en 2.5 vindt er aan de hand van de eerste deelvraag een verkenning plaats welke fysieke- en sociale factoren een rol spelen op het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen. De eerste deelvraag staat centraal:

Welke fysieke- en sociale factoren binnen de schoolomgeving spelen een rol in het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen?

Voor elke fysieke- en sociale factor wordt de invloed op het sport- en beweeggedrag beschreven op basis van bestaande literatuur.

2.4 Fysieke factoren

Fysieke factoren kunnen worden ingedeeld in infrastructuur en sport- en bewegingsactiviteiten. Vervolgens kunnen sport- en beweegactiviteiten worden ingedeeld in sport en bewegen onder schooltijd en sport en bewegen buiten schooltijd. De volgende fysieke factoren worden behandeld: het schoolplein, woon- en schoolverkeer, de lessen bewegingsonderwijs, specifiek beleid van de school en naschools sportaanbod.

Infrastructuur

2.4.1 Schoolplein

Hoe draagt het schoolplein bij aan het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen?

De inrichting van een schoolplein is belangrijk voor het sport- en beweeggedrag van basisschoolkinderen (Gezondheidsraad, 2003, p. 113). Kinderen jonger dan tien jaar zijn, als zij de mogelijkheid tot bewegen hebben, op zichzelf bewegelijk. Vooral voor jonge kinderen is het daarom van extra belang dat een tot bewegen uitnodigende omgeving wordt gecreëerd, zowel op school als in de thuissituatie. Verschillende Nederlandse onderzoeken als buitenlandse onderzoeken gaan over de rol van het schoolplein op het sport- en beweeggedrag van kinderen. Eerst volgt een bespreking van Nederlandse onderzoeken en vervolgens wordt een buitenlands onderzoek besproken.

In 'Playgrounds van de toekomst' (De Vries e.a., 2008) wordt geconcludeerd: er liggen kansen op schoolpleinen en ruimten bij sportverenigingen waar veel kinderen komen. Schoolpleinen moeten aan verschillende eisen voldoen voor optimaal gebruik. Schoolpleinen moeten bijvoorbeeld creatief ingericht worden. Kwantiteit is niet belangrijk het gaat om de kwaliteit van de speelplekken.

Bovendien moet de doelgroep inspraak hebben bij de aanleg van speelplaatsen. Het beweeggedrag van kinderen kan ook worden vergroot door schoolpleinen na school en in de weekenden open te stellen. Vanwege vandalisme gaat er nu vaak een hek omheen, waardoor kinderen (die in de buurt wonen) niet meer op het schoolplein kunnen komen. Daarnaast is gebleken dat speelplaatsen met verschillende zones (een zoneparc schoolplein) het meest uitlokken tot bewegen. In de zones kunnen verschillende activiteiten worden uitgevoerd waardoor iedereen een kans krijgt om te bewegen. In een onderzoek van Frelie en Janssens (2007, p. 42) hebben kinderen tekeningen gemaakt waarin ze hun ideale schoolplein verbeelden. Uit de tekeningen blijkt dat kinderen op het schoolplein graag meer sport- en spelvoorzieningen zouden willen zien.

Soortgelijke conclusies komen uit een buitenlands onderzoek. Ridgers e.a. (2007) heeft in een grote stad in Noord West Engeland onderzoek gedaan naar interventies op het gebied van speelplaats markerings en fysieke structuren in de pauze op lichamelijke activiteit bij basisschoolkinderen. Het zoneparc schoolplein stond in dit onderzoek centraal. Wanneer verstoringen variabelen gecorrigeerd zijn worden er positieve maar geen significante interventie effecten gemeten voor zowel matig als krachtige lichamelijke activiteit. Het interventie effect was groter bij jongere basisschoolkinderen dan bij oudere en was ook hoger bij inactieve dan bij al actieve kinderen. Verder was het interventie effect hoger naarmate de duur van de dagelijkse pauze werd verhoogd.

2.4.2 Woon- en schoolverkeer

Hoe draagt het woon- en schoolverkeer bij aan het sport- en beweeggedrag van leerlingen?

Met woon- en schoolverkeer wordt de weg bedoeld die moet worden afgelegd van huis naar school en andersom. Wanneer leerlingen lopend of zelf fietsend naar school komen en ook weer naar huis gaan valt dit onder bewegen om te verplaatsen. Het bewegen om te verplaatsen maakt deel uit van het totale sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen.

Lopen en fietsen naar school en andere bestemmingen in de omgeving van een leerling zijn belangrijke bronnen van lichamelijke activiteit (De Vries e.a., 2005, p. 25). De gewoonte om lopend of fietsend naar school of naar andere bestemmingen te gaan helpt kinderen om een actieve leefstijl te hebben en te behouden, zodat ze later als volwassenen ook minder gebruik maken van gemotoriseerd vervoer (De Vries e.a., 2005, p. 25). Wanneer lichamelijke inspanning is geïntegreerd in het dagelijkse leven is het effectief en kan het worden volgehouden (Kemper, 2008). Daarbij concluderen Frelie en Janssens (2007) dat het woon- en schoolverkeer voor kinderen in veel gevallen al een goede aanzet is om de beweegnorm (NNGB) van zestig minuten per dag matig intensieve lichamelijke activiteit te halen.

Sport en bewegen onder schooltijd

2.4.3 Lessen bewegingsonderwijs

Hoe dragen de lessen bewegingsonderwijs bij aan het sport- en beweeggedrag van leerlingen?

De lessen bewegingsonderwijs op school maken deel uit van het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen. In de bestaande literatuur bestaat er enige tegenstrijdigheid over de rol van de lessen bewegingsonderwijs op het totale sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen. Uitkomsten uit twee Nederlandse onderzoeken en één Brits onderzoek worden beschreven.

Een onderzoek van Brug en Van Lenthe (2005, p. 8) concludeert dat het vergroten van het aantal uren bewegingsonderwijs op scholen voor kinderen en jongeren verschil maakt. Volgens de resultaten van het onderzoek is duidelijk dat een verhoging van de frequentie, duur en intensiteit van gymlessen bijdraagt aan promotie van bewegen bij de jeugd. De invoering van extra bewegingsonderwijs is belangrijk om bewegen te stimuleren.

Terwijl uit een recent onderzoek van Stegeman e.a. (2007) blijkt dat de lessen bewegingsonderwijs basisschoolleerlingen onvoldoende aanzetten tot meer beweging buiten schooltijd. Vier op de tien basisschoolleerlingen wordt gestimuleerd om buiten school te bewegen, al dan niet bij een sportvereniging. Dit resultaat is teleurstellend. Een aanbeveling is dat er meer lessen komen en dat scholen een uitgebreid naschools sportprogramma bieden. Deze aanbevelingen kunnen leerlingen aanzetten tot een actieve leefstijl. Mallam e.a. (2003) concludeert dat het aantal uren

bewegingsonderwijs in het schoolrooster invloed heeft op het bewegen van kinderen op school, maar niet op het totaal aantal uren beweging. De kinderen die op school minder bewegen, compenseren dit buiten school.

Een basisschool is vrij te bepalen hoeveel tijd er aan bewegingsonderwijs besteed wordt (Stegeman, 2005, p. 17). Er moet wel voldoende tijd worden ingepland om de kerndoelen (zie Bijlage F) te realiseren. De onderwijsinspectie houdt vast dat leerlingen van groep 1 en 2 dagelijks bewegingsonderwijs krijgen en leerlingen van groep 3 tot en met 8 moeten minimaal twee keer per week een les van drie kwartier bewegingsonderwijs hebben. De lessen bewegingsonderwijs kunnen op sommige scholen maar een relatief klein deel uitmaken van het totale sport- en beweeggedrag van kinderen.

Sport en bewegen buiten schooltijd

2.4.4 Specifiek beleid van de school

In hoeverre is het beleid van de school van invloed op het sport- en beweeggedrag van leerlingen?

Het aanmoedigen en promoten van lichamelijke activiteit in het brede school programma is zinvol, blijkt uit een Belgisch onderzoek. Verstraete e.a. (2007) heeft een evaluatieonderzoek uitgevoerd naar de effecten van een uitvoerig promotie programma van lichamelijke activiteit op basisscholen. Er werd gekeken naar de effecten op de totale lichamelijke activiteit van kinderen, de lichamelijke activiteit in de vrije tijd, de fysieke fitheid en het onderlinge verband tussen lichamelijke activiteit en psychosociale factoren.

Het promotie programma voor lichamelijke activiteit hield het volgende in: een gezondheid gerelateerd bewegingsonderwijs programma, een bewegingsonderwijs promotie programma buiten de lessen om en bewegingsonderwijs lessen in het klaslokaal. Het interventieprogramma duurde twee jaar. Uit het onderzoek kwamen de volgende conclusies: het uitgebreide lichamelijke activiteit promotie programma was succesvol in het voorkomen van een afname in het totale activiteitsniveau van kinderen. Daarnaast vergroete de interventie de lichamelijke betrokkenheid van kinderen in hun vrije tijd. Deze positieve effecten van de aandacht op school voor sport en bewegen kunnen volgens Frelie en Janssen (2007) ook op termijn zichtbaar worden.

2.4.5 Naschoolse sportaanbod

Wat is de invloed van het naschoolse sportaanbod op het sport- en beweeggedrag van leerlingen?

Met naschoolse sportaanbod worden onder andere sporttoernooien bedoeld die door de school of de Gemeente Rotterdam worden georganiseerd. Daarnaast valt onder het naschoolse sportaanbod ook sportmiddagen georganiseerd door de school waarbij sportverenigingen een activiteit uitvoeren. Het Ministerie van VWS (2007) heeft in de Koersbrief aandacht voor samenwerking tussen scholen en sportverenigingen. De ambitie is om de maatschappelijke functie van sportverenigingen te versterken zodat sport kan worden ingezet voor het onderwijs, de naschoolse opvang en de wijk. Volgens Lagendijk (2006) zit de meerwaarde van samenwerking tussen scholen en sportaanbieders vooral in kwalitatieve waarden zoals de kennismaking met meerdere takken van sport en een bredere oriëntatie in de sportcultuur bij verenigingen en andere aanbieders.

Het is lastig om met het naschoolse sportaanbod alle leerlingen te bereiken. Uit een onderzoek van Frelie en Janssens (2007) blijkt dat allochtone meisjes veel minder vaak lid zijn van een sportvereniging dan hun leeftijdsgenootjes. Omdat allochtone meisjes minder vaak participeren in sport- en bewegingsactiviteiten is deze groep moeilijk te bereiken. Daarnaast blijkt uit een onderzoek van Stegeman (2005, p. 10) dat sportoriëntatie projecten in het basisonderwijs vooral de sportactieve kinderen bereiken. Van de leerlingen die meedoen aan een sportoriëntatie project stroomt tien tot vijftien procent door naar een sportvereniging. Het lijkt erop dat het grootste deel van de leerlingen daarvan al sportactief is. Deze leerlingen zijn al lid van een sportvereniging en wisselen met een tweede lidmaatschap van vereniging. Een goed georganiseerd sportaanbod in de buurt is een belangrijke voorwaarde voor een hoge deelname aan het sportverenigingsleven (Frelie en Janssens, 2007).

2.5 Sociale factoren

Onder de sociaal-culturele omgeving worden sociale- en culturele normen verstaan of sociale steun en druk over gezond gedrag (Brug en Van Lenthe, 2005). Bijvoorbeeld de houding van de omgeving zoals waarden en normen die belangrijk worden gevonden in het gezin en de school. Of voorbeeldgedrag van personen die invloed hebben op een leerling. Achtereenvolgens worden hieronder besproken: vakleerkracht bewegingsonderwijs, leeftijdsgenoten van de leerlingen en ouders van de leerlingen.

2.5.1 Vakleerkracht bewegingsonderwijs

Hoe beïnvloedt een vakleerkracht bewegingsonderwijs het sport- en beweeggedrag van leerlingen?

De vakleerkracht speelt in het basisonderwijs een belangrijke rol (Stegeman, 2005, p. 50). De school besteedt meestal meer tijd aan bewegingsonderwijs wanneer er een vakleerkracht is, dan wanneer de groepsleerkracht het vak verzorgt (Stegeman, 2005, p. 17). Stegeman (2005, p. 32) geeft meerdere argumenten om de lessen bewegingsonderwijs te laten verzorgen door een vakleerkracht. Dit zijn de volgende argumenten:

- een vakleerkracht verhoogt de kwaliteit van de lessen en de kans is hoger dat kinderen ook later lichamelijk actief blijven;
- een vakleerkracht kan vorm geven aan beweegmanagement en de aansluiting tussen onderwijs en sport aanhoudend verbeteren;
- een vakleerkracht kan met zijn sportmedische achtergrond in samenwerking met ouders en GGD aandacht besteden aan gezond bewegen en bestrijding van overgewicht bij kinderen.

Deze argumenten zijn onder andere de reden waarom de bevoegdheidsregeling in het basisonderwijs is aangepast. Groepsleerkrachten die voor 1 augustus 2004 aan de Pabo zijn afgestudeerd, mogen in alle groepen van het basisonderwijs bewegingsonderwijs geven (Stegeman, 2005). Groepsleerkrachten die vanaf 1 augustus 2004 afstuderen, mogen alleen in groep 1 en 2 bewegingsonderwijs geven. Deze groepsleerkrachten mogen na het afronden van de post hbo leergang 'Vakbekwaamheid bewegingsonderwijs via Pabo' de groepen 3 tot en met 8 bewegingsonderwijs geven.

Opvallend is dat in het onderzoek van Frelief en Janssens (2007, p. 43) iets meer waardering onder de kinderen is voor de gymlessen die de groepsleerkrachten geven dan voor de gymlessen die de vakleerkrachten geven. Daarbij dient gezegd te worden dat leukere lessen niet per definitie betere lessen zijn. Het doel van de lessen bewegingsonderwijs is primair het bijbrengen van motorische vaardigheden die noodzakelijk zijn voor verschillende bewegingsactiviteiten in het dagelijks leven en in de sport en niet het aanbieden van aantrekkelijke sport- en bewegingsactiviteiten. Uit de landelijke periodieke peiling van het onderwijsniveau (in Frelief en Janssens, 2007, Cito, 2006) komt naar voren dat vakleerkrachten meer dan groepsleerkrachten gevarieerd lesgeven en meer rekening houden met de onderwijsdoelen.

2.5.2 Leeftijdsgenoten van de leerlingen

Hoe beïnvloeden leeftijdsgenoten het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen?

Het sociale karakter van sport en spel is voor kinderen erg belangrijk. Leeftijdsgenoten kunnen dienen als rolmodel maar ook als speeldeskamer (Frelief en Janssens, 2007). Daarnaast draagt sport bij aan de identificatie met een bepaalde groep bij leerlingen (De Vries e.a., 2005, p. 19). Hoewel de invloed van vrienden op het sportgedrag groter blijkt te zijn onder leerlingen die intensiever sporten dan bij leerlingen die minder intensief sporten (De Vries e.a., 2005, p. 19).

2.5.3 Ouders van de leerlingen

Hoe beïnvloeden ouders het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen?

Verscheidene onderzoeken concluderen dat ouders een grote invloed hebben op het sport- en beweeggedrag van hun kinderen (Frelief en Janssens, 2007; De Vries e.a., 2005; Bois e.a., 2005; Stegeman, 2005). De inbreng en ondersteuning van de ouders van de leerlingen is van groot belang,

omdat stimulering van sport en bewegen ook een gedragsverandering teweeg wil brengen (Stegeman, 2005, p. 45).

Ouders hebben een opvoedrol bij gezond gedrag, ‘een goed voorbeeld doet goed volgen’ (Frelie en Janssens, 2007). Regels van ouders over het sport- en beweeggedrag van hun kinderen blijken een positieve uitwerking te hebben op het sport- en beweeggedrag. Regels kunnen bijvoorbeeld gaan over buitenspelen. Er blijkt sprake te zijn van een positief significant verband tussen regulering van ouders en de mate van sport- en beweeggedrag van kinderen. Naast regels zijn voorbeeldgedrag, ondersteuning en de sportgeoriënteerde instelling die kinderen thuis meekrijgen heel belangrijk.

Het sport- en beweeggedrag van ouders dient als voorbeeldgedrag (Stegeman, 2005, p. 68). Het beweeggedrag van ouders vertoont een duidelijke samenhang met het beweeggedrag van de kinderen. Als ouders regelmatig tot vaak aan sport doen, zal de kans groter zijn dat ze hun kinderen motiveren om te gaan sporten. Het voorbeeldgedrag van de moeder van een kind heeft een directe invloed op de tijd die kinderen besteden aan fysieke activiteiten en de verwachtingen die een moeder heeft over de beweegvaardigheid van haar kind is indirect van invloed. De verwachtingen van een vader zijn direct van invloed op het sport- en beweeggedrag van het kind (Bois e.a., 2005).

Als er sociale steun is van familie om te sporten of bewegen is de kans groot dat kinderen gaan sporten of bewegen en dit blijven doen (De Vries e.a., 2005). Ouders kunnen hun kinderen steunen door bijvoorbeeld een positieve houding te ontwikkelen en samen te sporten of hun kind naar de sportaccommodatie te brengen (Stegeman, 2005, p. 68). Er bestaat een positief significant verband tussen de mate waarin ouders belangstelling tonen voor de sportbeoefening van hun kinderen en het sport- en beweeggedrag van die kinderen (Frelie en Janssens, 2007).

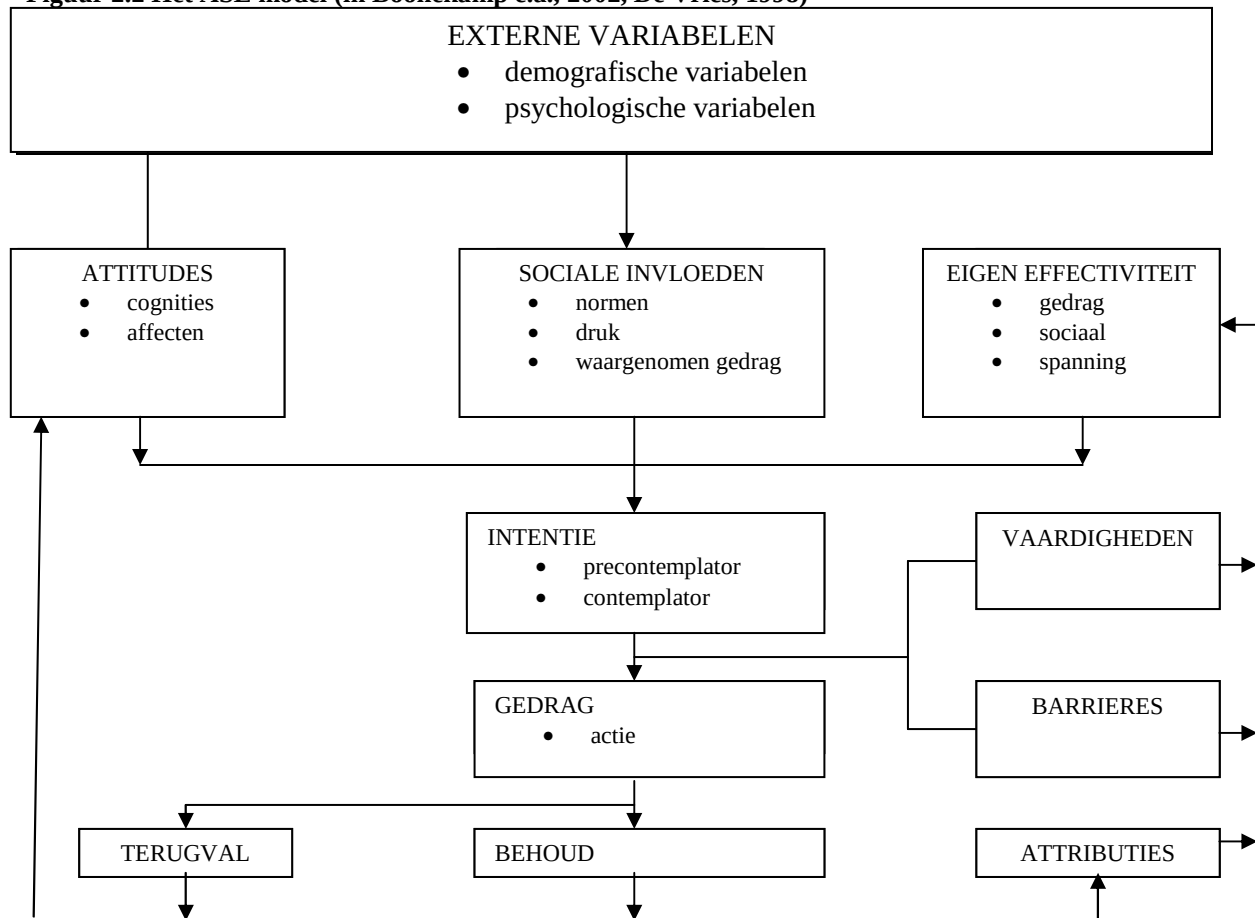
Ten slotte is er een verband tussen de leefstijl van ouders en het sport- en beweeggedrag van hun kinderen (Frelie en Janssens, 2007). Ouders hebben verschillen in leefstijl en deze zijn vooral sociaal-cultureel bepaald. Mensen met een hoger opleidingsniveau en een hoger inkomen doen meer aan sport. Sociaal-economische factoren spelen een rol, bijvoorbeeld voor minder draagkrachtige ouders is het kostenaspect belangrijk.

2.6 Persoonlijke factoren

“Er liggen complexe besluitvormingsprocessen ten grondslag aan de keuze van mensen om wel of niet deel te nemen aan sport- en bewegingsactiviteiten (in Stegeman, 2005, Van Bottenburg e.a., 2005, p. 67).

In deze paragraaf wordt het ASE model gepresenteerd (in Boonekamp e.a., 2002, De Vries e.a., 1998). Het ASE model is een veel gebruikt theoretisch model om menselijk gedrag te verklaren (De Vries e.a., 2005). Het uitgangspunt van het ASE model is: gedrag is grotendeels op rationele gronden te verklaren en veel menselijk gedrag is beredeneerd (in Boonekamp e.a., 2002, p. 187, De Vries, 1998). Dit betekent dat mensen in staat moeten zijn om uit te leggen waarom ze te weinig bewegen. Voor hetzelfde gedrag kunnen mensen verschillende redenen geven. Deze verschillende redenen worden in het ASE model onderverdeeld in drie gedragsdeterminanten: 1) attitude; 2) sociale invloed en 3) eigen effectiviteit. Samen bepalen deze drie determinanten de intentie om bepaald gedrag te vertonen (Boonekamp, 2002). Het ASE model wordt hieronder weergegeven in figuur 2.2. Onder figuur 2.2 worden de determinanten uit het model besproken.

Figuur 2.2 Het ASE model (in Boonekamp e.a., 2002, De Vries, 1998)

Attitude

De houding van een persoon ten opzichte van een bepaald gedrag is de attitude (Boonekamp e.a., 2002). De attitude kan worden opgesplitst in drie delen: een cognitief, affectief en conatief deel. Het cognitieve deel gaat over kennis. Het affectieve deel omvat in hoeverre bepaald gedrag goed of slecht of prettig of onprettig wordt gevonden. Als laatste omvat het conatieve deel, de reacties die worden gekoppeld aan het gedrag.

Sociale invloed

De sociale invloed wordt bepaald door sociale normen, sociale druk of steun voor het gedrag van relevante anderen en het waargenomen gedrag van relevante anderen (Boonekamp e.a., 2002). Onder sociale druk wordt iets anders verstaan dan onder sociale steun. Sociale druk betreft het beïnvloeden van een persoon door familie of vrienden met als doel het gedrag van de persoon te veranderen. Onder sociale steun worden de acties van familie of vrienden verstaan die erop gericht zijn een persoon te helpen om zijn gedrag te veranderen (Boonekamp e.a., 2002). Kinderen zijn in het bijzonder gevoelig voor de invloed en goedkeuring van vrienden en ouders. De sociale invloed is behandeld onder sociale factoren (§2.5).

Eigen effectiviteit

Eigen effectiviteit is de inschatting die een persoon heeft van zijn fysieke mogelijkheden (Boonekamp, 2002). Het vertrouwen in het eigen kunnen ten aanzien van het uitvoeren van het gedrag ondanks barrières (De Vries e.a., 2005). In het model wordt onderscheid gemaakt tussen drie effectiviteitsverwachtingen. Ten eerste is de gedrag effectiviteitsverwachting de inschatting die een persoon maakt over het kunnen uitvoeren van een bepaald gedrag. Ten tweede is de sociale effectiviteitsverwachting de inschatting van een persoon om sociale druk te weerstaan. Als laatste is de spanning effectiviteitsverwachting de inschatting van een persoon om het gewenste gedrag te kunnen blijven vertonen in situaties van spanning.

Intentie

De intentie is de motivatie van een persoon om bepaald gedrag uit te voeren (De Vries e.a., 2005). In het ASE model wordt bij intentie, 'precontemplator' en 'contemplator' genoemd. Een persoon die niet de intentie heeft om binnen zes maanden te beginnen met bepaald gedrag, wordt beschouwd als een 'precontemplator'. Een persoon die de intentie heeft om binnen zes maanden met bepaald gedrag te beginnen wordt een 'contemplator' genoemd.

Naast deze drie belangrijke determinanten worden ook andere factoren in het ASE model genoemd die direct of indirect invloed uitoefenen op de intentie van gedrag en uiteindelijk het gedrag. Hieronder wordt kort op deze factoren ingegaan.

Externe variabelen

Elke persoon heeft demografische- en psychologische kenmerken die niet of niet gemakkelijk te veranderen zijn (Boonekamp, 2002). Voorbeelden van deze kenmerken zijn: leeftijd, sekse en woonplaats. Via de besproken veranderbare determinanten attitude, sociale invloed en eigen effectiviteit kunnen deze kenmerken gedrag beïnvloeden.

Vaardigheden en barrières

Gedrag is afhankelijk van de vaardigheden van een persoon om het gewenste gedrag uit te kunnen voeren (Boonekamp, 2002). Want een positieve intentie leidt niet altijd tot het uitvoeren van het gewenste gedrag. Bijvoorbeeld als een persoon graag op waterpolo wil, maar niet goed genoeg kan zwemmen. Daarnaast kunnen er barrières zijn die de uitvoering van het gewenste gedrag verhinderen, zoals de afwezigheid van deskundige begeleiding.

Gedrag

Het gewenste gedrag kan worden uitgevoerd bij een positieve intentie, de aanwezigheid van vaardigheden en de afwezigheid van belemmeringen (Boonekamp, 2002). Zowel bij een positieve als bij een negatieve ervaring (zoals spierpijn) kan het gedrag herhaald worden. Herhaling kan leiden tot gedragsbehoud. Consequenties van gedrag beïnvloeden de attitude. Als een persoon de consequentie verwacht wordt de attitude versterkt. Verwacht een persoon de consequenties niet dan kan dit tot een andere attitude leiden.

Gedragsbehoud

Als het gewenste gedrag langer dan een half jaar wordt uitgevoerd wordt er gesproken van gedragsbehoud (Boonekamp, 2002). Het Ministerie van OCW, Ministerie van VWS en de sportorganisatie NOC*NSF werken samen om een levenslange sport- en beweegparticipatie te stimuleren. Terugval moet daarom worden voorkomen.

Attributies

Met attributies wordt evaluatie van gedrag bedoeld (Boonekamp, 2002). Een persoon kent oorzaken toe aan behoud of terugval van gedrag.

In de volgende paragraaf wordt dieper ingegaan op enkele persoonlijke factoren en de rol die ze spelen in het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen.

2.7 Invloed van persoonlijke factoren

In deze paragraaf vindt aan de hand van de tweede deelvraag een verkenning plaats welke persoonlijke factoren een rol spelen in het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen.

De tweede deelvraag is:

Welke persoonlijke factoren binnen de schoolomgeving spelen een rol in het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen?

Achtereenvolgens worden de volgende persoonlijke factoren behandeld: attitude ten opzichte van sport en bewegen, eigen effectiviteit, intentie en sociaal demografische variabelen.

2.7.1 Attitude ten opzichte van sport en bewegen

De attitude is de houding van een leerling ten opzichte van sport en bewegen (Boonekamp e.a., 2002). Naast kennis over de voor- en nadelen van sport en bewegen is het zelfbeeld en emoties die met sport en bewegen gepaard gaan van belang. Het is niet alleen belangrijk wat een leerling over sport en bewegen weet, maar ook wat een leerling van sport en bewegen vindt. Bijvoorbeeld een leerling weet dat bewegen goed is voor de gezondheid, terwijl de leerling toch een afkeer heeft om sportief te bewegen (Boonekamp e.a., 2002). Naarmate de attitude positiever is ten aanzien van sport en bewegen, zal de intentie toenemen om te gaan bewegen en in beweging te blijven.

Het ontwikkelen van een positieve attitude ten aanzien van sport en bewegen is met name in de kinderjaren belangrijk (De Vries e.a., 2005, p. 19). De houding en opvattingen van kinderen blijken een belangrijke voorspeller te zijn van de intentie tot deelname aan lichamelijke activiteiten. Kinderen vinden het belangrijker dat ze sport of bewegen leuk vinden om te doen, dat ze zich fit voelen en sociale contacten opdoen dan dat ze later minder kans hebben op allerlei ziektes (De Vries e.a., 2005).

Volgens een onderzoek van Strong e.a. (2005) (een review van 850 artikelen) moeten kinderen minimaal zestig minuten per dag meedoen aan rustige tot actieve lichamelijke activiteiten om een positievere houding te krijgen ten aanzien van sport en bewegen. De activiteiten moeten motorische ontwikkeling stimuleren, leuk en gevarieerd zijn.

2.7.2 Eigen effectiviteit

Eigen effectiviteit van het sport- en beweeggedrag is de verwachting van een leerling over zijn eigen vermogen om bepaald sport- en beweeggedrag te kunnen uitvoeren (Boonekamp e.a., 2002). De eigen effectiviteit van het sport- en beweeggedrag wordt beïnvloed door eerdere ervaringen, voorbeeldgedrag, overtuiging van anderen en fysiologische informatie (Boonekamp e.a., 2002). Bijvoorbeeld om in beweging te komen moet een leerling van zichzelf verwachten dat hij fysiek in staat is om te bewegen. Daarnaast moet hij gesteund worden door zijn omgeving of voldoende tegenwicht kunnen bieden tegen druk uit de omgeving (Boonekamp e.a., 2002).

Voor zowel jongens als meisjes beïnvloedt de eigen effectiviteit van het sport- en beweeggedrag de intentie voor lichamelijke activiteit (De Vries e.a., 2005, p. 20). Wanneer actieve kinderen vergeleken worden met niet actieve kinderen blijken actieve kinderen significant beter te scoren op eigen effectiviteit dan niet actieve kinderen (De Vries e.a., 2005, p. 20). Daarnaast blijken jongens een hogere eigen effectiviteit te hebben dan meisjes (De Vries e.a., 2005, p. 20).

2.7.3 Intentie

Met intentie wordt de intrinsieke en extrinsieke motivatie bedoeld om te gaan bewegen (Stegeman, 2005). De intentie om te gaan sporten of bewegen wordt beïnvloed door de attitude, sociale invloed en eigen effectiviteit (De Vries e.a., 2005, p. 20). De attitude en de eigen effectiviteit wegen zwaarder mee dan de sociale invloed. Obstakels uit de omgeving kunnen de intentie beïnvloeden en ervoor zorgen dat de intentie juist wel of juist niet wordt omgezet in gedrag. Gebrek aan geld, tijd en motivatie kunnen obstakels zijn (De Vries e.a., 2005, p. 20).

2.7.4 Sociaal demografische variabelen

Sociaal demografische variabelen zijn de achtergrondkenmerken van leerlingen. Sociaal demografische variabelen zijn constant en een onafhankelijke variabele. De volgende sociaal

demografische variabelen worden beschreven: geslacht, leeftijd, etniciteit en de sociaal economische status (SES) van het gezin.

Geslacht

Geslacht is van invloed op de lichamelijke activiteit van jeugdigen (De Vries e.a., 2005, p. 18). Uit een onderzoek van De Vries e.a. (2005) blijkt dat jongens actiever zijn dan meisjes. Ook Prochaska e.a. (2001, p. 555) concludeert: jongens hebben significant meer lichamelijke activiteit dan meisjes.

Etniciteit

Etniciteit van basisschoolkinderen is van invloed op de lichamelijke activiteit (Gezondheidsraad, 2003, p. 118). Allochtone bevolkingsgroepen blijken meer belemmerende factoren voor een gezonde voeding en voldoende lichaamsbeweging tegen te komen dan de autochtone bevolking (Gezondheidsraad, 2003).

Of een kind autochtoon of allochtoon is wordt bepaald volgens de definitie die in gebruik is bij RotterdamDATA (RotterdamDATA, COS, 2008). Autochtonen zijn personen van wie geen van de ouders buiten Nederland is geboren, ongeacht het eigen geboorteland (RotterdamDATA, COS, 2008). Allochtonen zijn personen van wie ten minste één van de ouders buiten Nederland is geboren, ongeacht het eigen geboorteland (RotterdamDATA, COS, 2008). Allochtonen worden ingedeeld naar eerste en tweede generatie. Allochtonen die zelf buiten Nederland zijn geboren vormen de eerste generatie. Allochtonen die zelf in Nederland zijn geboren vormen de tweede generatie. Voor autochtonen is het begrip generatie niet van toepassing (RotterdamDATA, COS, 2008).

Leeftijd

Leeftijd is van invloed op de lichamelijke activiteit van jeugdigen (De Vries e.a., 2005). Kinderen worden over het algemeen naarmate ze ouder worden minder actief. Tot dezelfde conclusie komt Currie e.a. (2004, p. 90): lichamelijke activiteit neemt met de leeftijd af vooral onder meisjes.

Over de drie bovenstaande sociaal demografische variabelen beweert Prochaska e.a. (2001, p. 554): “Girls, ethnic minorities, and older youth are less likely to meet the recommendations”.

Sociaal economische status gezin

De sociaal economische status (SES) van het gezin waar kinderen en adolescenten in opgroeien is van groot belang (Gezondheidsraad, 2003, p. 118; Brug en Van Lenthe, 2005, p. 9). Volwassenen met een lager huishoudelijk inkomen en kinderen van ouders met een lagere sociaal economische status bewegen minder, eten ongezonder en roken vaker. Daarnaast constateren Schokker e.a. (2008) dat overgewicht en obesitas meer voorkomt bij kinderen uit gezinnen met een lage en gemiddelde sociaal economische status.

2.8 Sport- en beweggedrag

Het sport- en beweggedrag van basisschoolleerlingen is een centraal begrip uit de algemene vraagstelling en de afhankelijke variabele. Sport- en beweggedrag is in de bestaande literatuur op verschillende manieren omschreven. De intensiteit van fysieke activiteit, een aspect van sport- en beweggedrag, komt in verschillende onderzoeken naar voren. Als eerste wordt een onderzoek van Sallis e.a. (2001) behandeld, als tweede een onderzoek van Leslie e.a. (1999) en ten slotte een onderzoek van Ridgers e.a. (2007). Hoe de intensiteit van fysieke activiteit in deze onderzoeken is afgebakend wordt hieronder beschreven.

In het onderzoek van Sallis e.a. (2001) wordt het sport- en beweggedrag beoordeeld op de intensiteit van de fysieke activiteit. Gebaseerd op SOPLAY (System for Observing Play and Leisure Activity in Youth) zijn er drie categorieën: rust, lopend of erg actief.

In een onderzoek van Leslie e.a. (1999) wordt in de omschrijving van sport- en beweggedrag niet de intensiteit, maar het energieverbruik van elke activiteit benadrukt. Het energieverbruik van een activiteit wordt omgezet in metabolic equivalents (MET's) of kilocalorieën en vermenigvuldigd met de gerapporteerde tijd van de uitvoering van de activiteit over de voorgaande twee weken. Dit wordt gedeeld door twee en vermenigvuldigd met het gewicht in kilogrammen. Hierdoor kan het verbruik

van het aantal kilocalorieën (kcal) per week worden uitgerekend. De fysieke activiteit wordt ingedeeld in vier categorieën: zittend (minder dan 100 kcal per week), laag (100-799 kcal per week), rustig (meer dan 800 kcal per week) en krachtig (meer dan 1600 kcal per week).

Ridgers e.a. (2007) maakt in het sport- en beweeggedrag onderscheid in 'moderate to vigorous physical activity' en 'vigorous physical activity'. Onder 'moderate to vigorous physical activity' worden activiteiten verstaan waarbij grote spiergroepen worden gebruikt en die qua inspanning vergelijkbaar zijn met flink door wandelen. Vergelijkbare activiteiten zijn werk in de tuin, dansen, golf, fietsen met minder dan tien 'mile' per uur en gewichtraining. Onder 'vigorous physical activity' worden activiteiten verstaan waarbij ritmische en herhalende bewegingen worden uitgevoerd door de grote spiergroepen en waarbij de hartslag ten minste zeventig procent van de maximale hartslag¹ is. Dit kunnen activiteiten zijn zoals hardlopen, fietsen met meer dan tien 'mile' per uur, banen zwemmen, aerobics, skaten, roeien, touwtjespringen, racketsporten en teamsporten. Bij dit onderzoek werd het sport- en beweeggedrag bij kinderen gemeten door het dragen van beweegmeters.

Echter in een onderzoek van L' abée (2004) wordt in de omschrijving van sport- en beweeggedrag niet gekeken naar de intensiteit van fysieke activiteit. In deze omschrijving omvat het sport- en beweeggedrag: sport bij een vereniging of schoolsport, sporten in de buurt, sporten tijdens de gymles en sporten tijdens sport-keuzeactiviteiten op school. De sport- en beweegscan van L' abée e.a. (2004) is een instrument waarmee de sport- en beweegomgeving van kinderen in kaart kan worden gebracht op wijkniveau. Het doel is te achterhalen wat kinderen leuk vinden om te doen en waar ze sporten en bewegen.

De intensiteit van fysieke activiteit zoals is omschreven in de onderzoeken van Sallis e.a. (2001), Leslie e.a. (1999) en Ridgers e.a. (2007) valt in dit onderzoek niet onder het sport- en beweeggedrag. Dit komt omdat het voor leerlingen te complex is om in een vragenlijst in te vullen met welke intensiteit een activiteit wordt uitgevoerd. De intensiteit van fysieke activiteit kan wel worden gemeten met een beweegmeter. Voor dit onderzoek waren er geen beweegmeters beschikbaar. In tegenstelling met de omschrijving van sport- en beweeggedrag uit bovenstaande onderzoeken is er wel voor gekozen de omschrijving van sport- en beweeggedrag uit het onderzoek van L' abée (2004) aan te houden. Om het sport- en beweeggedrag van leerlingen compleet te omvatten is de omschrijving uit dit onderzoek uitgebreid met buitenspelen en bewegen om te verplaatsen.

2.8.1 Vormen van bewegen

De omschrijving van het sport- en beweeggedrag vindt plaats aan de hand van de volgende vraag:
Welke vormen van bewegen vallen onder het sport- en beweeggedrag van leerlingen?

Met het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen worden alle lichamelijke activiteiten bedoeld waaraan leerlingen deelnemen en waarop de school direct dan wel indirect invloed kan hebben. Onder te verdelen in:

- sport en bewegen op school;
- sporten georganiseerd bij een sportvereniging;
- ongeorganiseerde sportactiviteiten;
- buitenspelen, en
- bewegen om te verplaatsen.

Er wordt onderscheidt gemaakt tussen vijf verschillende vormen van bewegen. Als eerste sport en bewegen op school. Hieronder valt: de les bewegingsonderwijs, schoolzwemmen voor groep 6, buitenspelen in de pauzes en schoolsportactiviteiten. Verenigingssport is sporten georganiseerd bij een vereniging. Vervolgens ongeorganiseerde sportactiviteiten, zoals hardlopen of skaten. Deze sporten kunnen individueel of in een groep worden beoefend. Als vierde buitenspelen buiten schooltijd. Kinderen spelen bijvoorbeeld in de tuin, op straat, op het schoolplein of in de speeltuin. Ten slotte wordt bewegen om te verplaatsen genoemd. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld lopend of zelf fietsend naar school, winkels, vriendjes of naar de sportvereniging gaan (De Vries e.a., 2005, p. 25).

---

¹ De formule voor de maximale hartslag is: 220 min de leeftijd van een persoon.

2.9 Beweegnorm

Op een nationaal congres eind 1998 werd in het kader van het actieprogramma ‘Nederland in Beweging’ de Nederlandse Norm Gezond Bewegen vastgesteld voor jeugdigen (jonger dan 18 jaar), volwassenen (18–55 jaar) en 55-plussers (L’ abée, 2004, p. 5). De kwantitatieve component van de landelijke beweegnorm voor de jeugd sluit aan bij de Nederlandse Norm Gezond Bewegen. In deze paragraaf wordt de vraag beantwoord: *Wanneer is een leerling voldoende lichamelijk actief?*

“Alle jongeren van 4 tot en met 18 jaar moeten dagelijks een uur sporten en bewegen” (L’ abée, 2004, p. 1).

De beweegnorm geeft de streefrichting aan voor het sport- en beweeggedrag van kinderen en jongeren. De beweegnorm bestaat zowel uit kwantitatieve als kwalitatieve componenten. De kwantitatieve component houdt één uur per dag matig intensief bewegen voor jongeren in, waarvan minimaal twee keer per week de activiteiten gericht zijn op lichamelijke fitheid (uithoudingsvermogen, spierkracht, lenigheid en coördinatie). De kwalitatieve component houdt onder andere zelforganisatie en veelzijdig beweeggedrag in (L’ abée, 2004, p. 1). In dit onderzoek is de aandacht gericht op de kwantitatieve component.

Met de term ‘matig intensief’ wordt in gezondheidsonderzoek vaak de term ‘moderate to vigorous physical activity’ gebruikt (Slingerland en Borghouts, 2008, p. 12). Deze term wordt afgekort als MVPA. Deze term omvat zowel matige als intensieve inspanning. De intensiteit van inspanning wordt vaak aangeduid in MET scores. Eén MET duidt de hoeveelheid energie aan die het lichaam verbruikt wanneer het in rust is. De intensiteit van elke lichamelijke activiteit kan worden aangeduid in een MET score. Onder ‘matig intensief’ bewegen vallen activiteiten van minimaal 3 METs. Bijvoorbeeld wandelen wordt aangeduid met 3.3 METs, rustig fietsen met 4 METs en joggen met 7 METs.

De duur en de intensiteit van de lichamelijke activiteit zijn inwisselbaar. Bijvoorbeeld in plaats van een uur voldoet ook tweemaal een half uur en een intensieve beweging haalt de norm in minder tijd dan een matig intensieve beweging. De kwantitatieve beweegnorm is een minimale norm. Naarmate er langer, vaker en intensiever wordt bewogen is de winst voor de gezondheid en fitheid van een persoon groter.

2.10 Body Mass Index

Overgewicht wordt veroorzaakt door een teveel aan lichaamsvet. Het percentage lichaamsvet kan nauwkeurig worden gemeten met huidplooiemetingen. Dit is een zeer tijdrovende en complexe meetmethode, vooral onder basisschoolleerlingen. Overgewicht kan op een indirecte manier worden gemeten via de BMI (Den Hertog e.a., 2006, p. 5). De BMI wordt berekend door het gewicht in kilogrammen te delen door de lengte in meters in het kwadraat.

Bij volwassenen is er sprake van overgewicht bij een waarde van vijftientig of hoger en van obesitas is sprake bij een waarde gelijk aan dertig of erboven. Voor kinderen worden er aangepaste afkapwaarden gebruikt. Dit komt omdat de lichaamssamenstelling en lichaamsbouw van kinderen verschilt van die van volwassenen en verandert tijdens de groei (tot en met 21 jaar) (Van den Hurk e.a., 2006). Daarnaast is de BMI bij kinderen geslachtsafhankelijk.

Afdeling Sport en Recreatie van de Gemeente Rotterdam heeft afkapwaarden voor overgewicht en obesitas bij kinderen vastgesteld. Deze afkapwaarden worden tijdens de ‘Lekker Fit test’ gebruikt, om overgewicht eenduidig en gestandaardiseerd bij kinderen vast te stellen. De afkapwaarden voor meisjes en jongens zijn in de onderstaande tabellen 2.1 en 2.2 weergegeven.

Tabel 2.1 Afkapwaarden voor overgewicht en obesitas bij meisjes

Leeftijd	Te licht	Normaal	Te zwaar	Obesitas
9 jaar	<13,30	13,30-19,07	19,07-22,81	>22,81
10 jaar	<13,60	13,60-19,86	19,86-24,11	>24,11
11 jaar	<13,90	13,90-20,74	20,74-25,42	>25,42
12 jaar	<14,40	14,40-21,68	21,68-26,67	>26,67
13 jaar	<15,00	15,00-22,58	22,58-27,76	>27,76

Tabel 2.2 Afkapwaarden voor overgewicht en obesitas bij jongens

Leeftijd	Te licht	Normaal	Te zwaar	Obesitas
9 jaar	<13,50	13,50-19,10	19,10-22,77	>22,77
10 jaar	<13,70	13,70-19,84	19,84-24,00	>24,00
11 jaar	<14,0	14,0-20,55	20,55-25,10	>25,10
12 jaar	<14,40	14,40-21,22	21,22-26,02	>26,02
13 jaar	<14,80	14,80-21,91	21,91-26,84	>26,84

Uit een onderzoek van Van den Hurk e.a. (2006) blijkt dat in de periode 2002-2004 voor kinderen van vier tot en met vijftien jaar overgewicht bij jongens gemiddeld 13,5 procent voorkomt en bij meisjes komt overgewicht gemiddeld 16,7 procent voor. Vooral voor jongens komt overgewicht vaker voor naar mate de leeftijd stijgt (Van den Hurk e.a., 2006, p. 4). Obesitas komt bij jongens gemiddeld 2,9 procent voor en bij meisjes 3,3 procent. Voor de Rotterdamse situatie blijkt uit een onderzoek van de Gemeente Rotterdam (2006) zelfs dat één op de vier Rotterdamse kinderen in de leeftijdsgroep negen en tien jaar overgewicht heeft en één op de tien kinderen heeft obesitas. Daarnaast komt overgewicht en obesitas meer voor bij meisjes en bij oudere kinderen (Schokker e.a., 2008).

3. Opzet van het onderzoek

In dit hoofdstuk wordt omschreven hoe het onderzoek is uitgevoerd, welke gegevens er zijn verzameld en hoe de gegevens zijn geanalyseerd.

3.1 Achtergrond

3.1.1 Pilot studie

Dit onderzoek is een pilot studie van een onderzoek van het W.J.H. Mulier Instituut, centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek, te 's Hertogenbosch. In opdracht van het ZonMw (ZorgOnderzoek Nederland en NWO-Medische Wetenschappen), de Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie, voert het W.J.H. Mulier Instituut een drie jarig onderzoek uit naar de invloed van de schoolomgeving op het sport- en beweeggedrag van de jeugd.

ZonMw werkt aan de verbetering van gezondheid, zorg en preventie door het stimuleren en financieren van onderzoek en ontwikkeling (ZonMw, 2008). Het ministerie VWS en NWO zijn de belangrijkste opdrachtgevers en financiers. Het onderzoek valt onder het programma Sport, Bewegen en Gezondheid, tweede tranche 2007-2009/2010.

Voor het onderzoek van het W.J.H. Mulier Instituut worden twee keer vijftig basisscholen en twee keer vijfentwintig middelbare scholen geselecteerd. De helft van de scholen zijn door de KVLO (Koninklijke Vereniging voor leraren Lichamelijke Opvoeding) en NOC*NSF gekwalificeerd als sportactieve scholen. De andere helft van de scholen, die in het onderzoek betrokken zijn, worden zorgvuldig 'gematcht' aan de eerste groep en vormt een controle groep. Voor elke sportactieve school zal een reguliere school worden gezocht in de directe omgeving. De schoolomgeving is het onderwerp van onderzoek en kinderen in het basis- en middelbaar onderwijs vormen de onderzoekspopulatie.

Voor het kwantitatieve deel van het onderzoek zullen van elke geselecteerde basisschool vijf kinderen van alle groepen 6 (kinderen van negen en tien jaar oud), groepen 7 (tien en elf jaar oud) en groepen 8 (elf en twaalf jaar oud) worden betrokken in het onderzoek. In totaal zullen vijftien kinderen van elke basisschool in het onderzoek participeren, over honderd basisscholen zal het in totaal gaan over 1.500 leerlingen.

Hetzelfde aantal leerlingen wordt geworven van de vijftig middelbare scholen, die vaker groter zijn en meestal bestaan uit leerlingen met een verschillend onderwijsniveau. In dit opzicht, worden tien leerlingen van klas 2 betrokken in het onderzoek (dertien en veertien jaar oud), klas 3 (veertien en vijftien jaar oud) en klas 4 (vijftien en zestien jaar oud) van het vmbo (voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs) en havo/vwo (hoger algemeen voortgezet onderwijs/voorbereidend wetenschappelijk onderwijs) leerlingen. In overleg met de school, worden (random) steekproeven genomen van de subgroepen leerlingen. Een gelijk aantal jongens en meisjes worden geselecteerd. De verschillende onderzoeksinstrumenten zoals interviewformats en vragenlijsten zijn in ontwikkeling.

Dit onderzoek is veel kleiner van opzet. Er zijn een aantal verschillen: ten eerste is het onderzoek niet toegespitst op heel Nederland, maar op de wijk Carnisse in Rotterdam. Ten tweede gaat het specifiek over basisschoolleerlingen en worden middelbare scholieren niet in het onderzoek betrokken. Ten derde is het aantal basisschoolleerlingen veel kleiner dan 1.500, namelijk in totaal 140. Als laatste worden er niet honderd basisscholen, zoals in het onderzoek van het W.J.H. Mulier Instituut opgenomen, maar twee basisscholen.

3.1.2 Selectie van twee basisscholen

Om de invloed van de schoolomgeving op het sport- en beweeggedrag van leerlingen in het basisonderwijs te onderzoeken, is het eerst noodzakelijk om een sportactieve- en een reguliere school te selecteren. De selectie is niet 'random'. Dit komt omdat het doel is om verschillen tussen twee scholen op te sporen. Als sportactieve school is de openbare basisschool De Kameleon gekozen en als reguliere school de christelijke basisschool De Klaver.

Bij de selectie zijn twee criteria toegepast: als eerste de aanwezigheid van een vakleerkracht bewegingsonderwijs op school en als tweede specifieke maatregelen in de schoolomgeving om sport- en beweegparticipatie te stimuleren. Een school is sportactief als er een vakleerkracht

bewegingsonderwijs in dienst is en de school heeft specifieke maatregelen in de schoolomgeving genomen om sport- en beweegparticipatie te stimuleren. Daartegenover staat een reguliere school, die geen vakleerkracht bewegingsonderwijs in dienst heeft en geen specifieke maatregelen in de schoolomgeving heeft genomen om sport- en beweegparticipatie te stimuleren.

Uit het boekje 'Basisonderwijs in Rotterdam 2005 – 2006' van de Dienst Stedelijk Onderwijs Gemeente Rotterdam (2005) is een sportactieve basisschool geselecteerd en benaderd met de vraag of de school aan het onderzoek wil deelnemen. Bij een positieve reactie is er gekeken of in dezelfde wijk een reguliere school is gelegen en deze school is met dezelfde vraag benaderd. De reguliere basisschool vormt de controlegroep. De twee geselecteerde basisscholen, De Kameleon en De Klaver², worden in hoofdstuk vier nader beschreven.

3.1.3 Respondenten

De aandacht in het onderzoek heeft zich binnen deze twee basisscholen toegespitst op alle leerlingen uit de drie hoogste groepen, namelijk groep 6, 7 en 8. De reden voor de keuze van kinderen in de leeftijdscategorie van negen tot dertien jaar is dat hele jonge kinderen niet goed in staat zijn om zelfstandig informatie te geven over hun ervaringen en opvattingen (Frelie en Janssens, 2007, p. 15). Aan het onderzoek doen in totaal 140 basisschoolleerlingen mee: 61 leerlingen van De Kameleon en 79 leerlingen van De Klaver.

Er is geen sprake van een aselechte steekproef, omdat alle leerlingen uit groep 6, 7 en 8 van de twee basisscholen meedoen aan het onderzoek. De onderzoeksresultaten kunnen niet als representatief worden beschouwd voor alle negen tot dertienjarige leerlingen in Rotterdam omdat alle respondenten naar school gaan op specifiek geselecteerde scholen. Laat staan dat deze bevindingen voor heel Nederland gelden. In het onderzoek is het daar ook niet om te doen. Het doel van dit onderzoek is niet om een betrouwbaar beeld te geven van het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen op alle basisscholen in Rotterdam. Het gaat om de rol van de schoolomgeving te achterhalen op het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen uit groep 6, 7 en 8 op deze twee basisscholen in de wijk Carnisse in Rotterdam.

3.2 Onderzoeksmethoden

Verschillende onderzoeksmethoden zijn toegepast om inzicht te krijgen in het sport- en beweeggedrag van leerlingen op de twee basisscholen. Er is een literatuurstudie verricht, documenten van de twee basisscholen zijn bestudeerd en allebei de directeuren hebben het aanmeldingsformulier 'Primair Onderwijs 2007-2008 voor certificering sportactieve school' (2008) van de KVLO ingevuld. Daarnaast is er onder schooltijd op de twee basisscholen geobserveerd. Deze methoden worden kort beschreven. De ontwikkeling van de leerlingenvragenlijst wordt uitgebreider beschreven. De vragenlijst heeft de meeste informatie over het sport- en beweeggedrag van de leerlingen opgeleverd. Tot slot wordt het meten en wegen van de leerlingen beschreven.

3.2.1 Literatuurstudie

Allereerst heeft er een oriëntatie op de bestaande literatuur plaatsgevonden. Bij de ontwikkeling van de leerlingenvragenlijst en parallel aan het empirisch onderzoek is de wetenschappelijke en beleidsmatige literatuur bestudeerd over het sport- en beweeggedrag van kinderen en de invloeden daarop.

3.2.2 Documentenanalyse

Relevante documenten zoals de schoolgids en het gymrooster (zie Bijlage B en C) van allebei de scholen zijn bestudeerd. In de schoolgidsen is voornamelijk het actieplan en regelgeving van de school omschreven. Daarnaast heeft de directeur van elke school het aanmeldingsformulier 'Primair Onderwijs 2007-2008 voor certificering sportactieve school' (2008) van de KVLO ingevuld (zie Bijlage D).

Scholen uit het basisonderwijs die in aanmerking willen komen voor certificering als sportactieve school dienen dit aanmeldingsformulier in te vullen. Doordat de directeuren dit

---

² De denominatie wordt vanaf dit punt weggelaten.

aanmeldingsformulier hebben ingevuld is het beleid ten aanzien van sport en bewegen op de twee scholen duidelijk in beeld gebracht. De nadruk ligt in dit formulier op factoren in de schoolomgeving die een rol spelen zoals de indeling van het schoolgebouw en het schoolplein, de opzet van het bewegingsonderwijsprogramma en de organisatie van buitenschoolse activiteiten. De informatie uit de documenten van de scholen en uit het aanmeldingsformulier is vooral gebruikt voor hoofdstuk vier.

3.2.3 Observatie

Er is drie keer onder schooltijd op de scholen geobserveerd. Hierdoor was het mogelijk om de sfeer op de verschillende scholen te proeven. Onder schooltijd is er geobserveerd in het schoolgebouw en in de pauzes op het schoolplein. Er is bijvoorbeeld gekeken naar de inrichting van de school en het schoolplein. Door steeds heen en weer te lopen tussen de twee scholen was het mogelijk om een indruk van de wijk Carnisse te krijgen. De wijk Carnisse wordt beschreven in paragraaf 4.2.

3.2.4 Leerlingenvragenlijst

Op de twee basisscholen is klassikaal een schriftelijke vragenlijst afgenomen onder alle leerlingen van groep 6, 7 en 8. De gestelde vragen gaan over het sport- en beweeggedrag en de factoren (vooral in de schoolomgeving, maar ook daarbuiten), die het gedrag beïnvloeden. In de vragenlijst (zie Bijlage E) is het sport- en beweeggedrag van leerlingen uitgesplitst in de volgende zes categorieën: 1) sport- en beweeggedrag op school; 2) sport- en beweeggedrag buiten school; 3) buitenspelen; 4) sportactiviteiten; 5) bewegen en 6) vervoer van huis naar school. In de vragenlijst is daarnaast gekeken naar sportieve activiteiten van ouders en sociaal demografische kenmerken van leerlingen. De vragenlijsten zijn geanalyseerd met SPSS versie 15.0.

Bij wijze van proef heeft een leerling uit groep 6 van een andere basisschool in Rotterdam de vragenlijst ingevuld, voordat de vragenlijst bij de twee onderzoeksscholen is afgenomen. Dit was nuttig, omdat de leerling de vragen die hij niet begreep oversloeg. Een aantal vragen zijn daarna aangepast zodat leerlingen de vragen makkelijker begrepen.

De vragenlijst is op dezelfde dag bij allebei de scholen afgenomen om invloeden die de resultaten verdraaien te voorkomen. Ik ben in de klas aanwezig geweest voor de beantwoording van eventuele vragen van de leerlingen. Hierdoor was het mogelijk om te controleren of alle vragen waren ingevuld en als dit niet het geval was kon de betreffende leerling de vraag alsnog beantwoorden. Hieronder wordt verder ingegaan op de ontwikkeling van de vragenlijst.

3.2.5 Ontwikkeling leerlingenvragenlijst

De leerlingenvragenlijst die voor het onderzoek is gebruikt is samengesteld op basis van bestaande onderzoeksinstrumenten gevonden in de literatuur. De vragenlijsten zijn: Richtlijn Sportdeelname-Onderzoek (RSO) (Van Bottenburg en Smit, 2000), SQUASH-vragenlijst (Wendel-Vos en Schuit, 2002), MVPA vragenlijst (Prochaska e.a., 2001), enquête sport en bewegen leerlingen groep 7 en 8 basisonderwijs (Frelieer en Janssens, 2007) en standaardvraagstelling bewegen van lokale en nationale monitor jeugdgezondheid (GGD Nederland, 2005). Deze onderzoeksinstrumenten hebben hun waarde bewezen in andere onderzoeken en/of de validiteit en betrouwbaarheid is al gevestigd. De verschillende vragenlijsten worden hieronder behandeld.

1) Richtlijn Sportdeelname-Onderzoek (RSO)

De RSO is een schriftelijke vragenlijst naar de frequentie en wijze van sportdeelname. De vragenlijst is speciaal ontwikkeld voor gemeenten om het sportgedrag van inwoners in kaart te brengen waardoor de data van verschillende gemeenten kan worden vergeleken. De vragen over frequentie en wijze van deelname aan sport bij een sportvereniging zijn toepasbaar bij dit onderzoek. Deze vragen moeten uitgebreid worden om de overige bewegingsactiviteiten van leerlingen in kaart te brengen. Door alleen naar sport, georganiseerd bij een sportvereniging te vragen, is het sport- en beweeggedrag van kinderen lang niet compleet. Er is een schriftelijke basismodule voor kinderen van zes tot en met elf jaar. De basismodule is gestandaardiseerd en bestaat uit acht essentiële vragen. De vragen zijn voor kinderen zeer moeilijk, daarom moeten kinderen jonger dan zestien jaar via de ouders of verzorgers worden geënkquêteerd.

De RSO is een bruikbaar en valide onderzoeksinstrument dat kan zorgen voor vergelijkbaar grootschalig onderzoek naar sportdeelname (Van Bottenburg en Smit, 2000, p. 5). In dit onderzoek is

er niet voor gekozen om de acht basisvragen letterlijk over te nemen, omdat er geen vergelijkbaarheid tussen de resultaten wordt nagestreefd.

2) SQUASH: Short Questionnaire to Assess Health Enhancing Physical Activity

SQUASH is een gevalideerde vragenlijst (Wendel-Vos e.a., 2003) en wordt toegepast om te bepalen in hoeverre respondenten aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen voldoen. De SQUASH-vragenlijst voor volwassenen is een korte en eenvoudige vragenlijst. De respondenten moeten tijdens het invullen denken aan een gemiddelde week in de afgelopen maanden. Voor kinderen houdt de Nederlandse Norm Gezond Bewegen in dat zij ten minste zestig minuten per dag matig intensieve lichaamsbeweging moeten hebben. Vaak wordt de norm berekend aan de hand van de gerapporteerde tijd besteed aan lopen of fietsen van en naar school, sporten op school, sporten als lid van een sportvereniging en buitenspelen. Bij de SQUASH vragenlijst is 'buitenspelen' een aparte categorie in het sport- en beweeggedrag. Dit is overgenomen in dit onderzoek.

3) MVPA vragenlijst ('Moderate to vigorous physical activity')

De MVPA is een kwantitatieve methode, en bestaat uit een vragenlijst met een beweegmeter als toets van de vragenlijst. Het doel van het onderzoek van Prochaska e.a. (2001) was om een betrouwbaar en valide instrument te ontwikkelen om bewegingsactiviteiten van jongeren te kunnen meten in gezondheidszorgomstandigheden ('in primary care settings'). Aanpassingen aan het meetinstrument zijn gedaan op basis van twee studies en het meetinstrument is in een derde studie geëvalueerd. Data van een beweegmeter zijn gebruikt om de validiteit van de vragenlijst te toetsen. In de derde studie is een 'single measure assessing accumulation' ontwikkeld van zestig minuten matig tot intensieve lichaamsbeweging (de MVPA). De vragenlijst had een significante correlatie met de data van de beweegmeter en bleek betrouwbaar. In de MVPA is geen aandacht besteed aan intensiteitsniveaus. De MVPA maakt deel uit van een computer-based interventieprogramma: PACE+ ('Patient-Centered Assessment and Counseling for Exercise Plus Nutrition') (Prochaska e.a., 2001, p. 557). Er worden twee vragen gesteld:

Tel alle tijd bij elkaar op die je besteedt aan lichamelijke activiteit per dag, met uitzondering van de gymlessen op school.

- Op hoeveel dagen was je lichamelijk actief voor ten minste zestig minuten per dag, over de laatste zeven dagen?
- Op hoeveel dagen was je lichamelijk actief voor ten minste zestig minuten per dag, over een gebruikelijke week?

Het gemiddelde van de twee vragen levert een score op van het aantal dagen per week waarop de persoon zestig minuten of meer matige en intensieve bewegingen uitvoert. Respondenten vulden de vragenlijst op papier in. Dit gebeurde individueel of in groepsverband en onder toezicht van onderzoeksmedewerkers. In Nederland wordt de SQUASH vragenlijst (hierboven beschreven) gehanteerd om de Nederlandse Norm Gezond Bewegen te meten. De SQUASH vragenlijst is vergelijkbaar met de norm in de MVPA.

De MVPA vragenlijst is te beknopt om in dit onderzoek te gebruiken, daarnaast is de MVPA vragenlijst een enkelcomponent-methode. Een kritiek op de enkelcomponent-methode is, dat de methode subjectief is en gevoelig voor sociaal wenselijke antwoorden (De Vries e.a., 2008).

4) Enquête sport en beweging leerlingen groep 7 en 8 basisonderwijs

De enquête sport en beweging leerlingen groep 7 en 8 basisonderwijs (Frelie en Janssens, 2007) is een kwantitatieve onderzoeksmethode voor leerlingen in Zwolle en Emmen. In de vragenlijst wordt vooral aandacht besteed aan de beleving van kinderen om te sporten. Bijvoorbeeld aan de kinderen wordt gevraagd waarom ze wel of niet sporten bij een sportvereniging. In de vragenlijst van dit onderzoek is ook aan leerlingen van de verschillende scholen gevraagd naar de reden waarom ze wel of niet sporten bij een sportvereniging. De uitkomsten zijn te zien in Bijlage G.

5) Standaardvraagstelling bewegen van lokale en nationale monitor jeugdgezondheid

Het doel van de standaardvraagstelling bewegen (GGD Nederland, 2005) is om de mate van lichamelijke (in)activiteit van twee tot vier jarigen, vier tot twaalf jarigen en twaalf tot negentien jarigen te beschrijven. Vooral de standaardvraagstelling voor vier tot twaalf jarigen is bestudeerd.

In de standaardvraagstelling voor vier tot twaalf jarigen zijn vragen gebruikt over buitenspelen, sport, bewegingsonderwijs en de richtlijn voor bewegen in Nederland (NNGB voor jeugdigen). De vragen in de standaardvraagstelling die gaan over tijdbesteding aan computer, televisie, video en DVD, zijn niet in dit onderzoek opgenomen.

3.2.6 Leerlingen meten en wegen

Of een leerling overgewicht of obesitas heeft wordt in dit onderzoek bepaald aan de hand van de Body Mass Index (BMI). Voor de berekening van de BMI is de lichaamslengte en het lichaamsgewicht van de leerlingen vereist. De formule voor de BMI is: lichaamsgewicht in kilogrammen gedeeld door de lichaamslengte in meters in het kwadraat. Deze metingen hebben op een andere dag plaatsgevonden dan het afnemen van de vragenlijst.

Op donderdag 3 april 2008 zijn de leerlingen van groep 6, 7 en 8 van De Klaver gemeten. Dit gebeurde bij alle drie de groepen in de kleedkamer tijdens de gymles. De leerling die geweest was, haalde een andere leerling uit de gymzaal op. De leerlingen uit groep 6, 7 en 8 van De Kameleon zijn gemeten door het Eurofittest team van Sport en Recreatie Rotterdam en de vakleerkracht op maandag 11 februari 2008. Bij beide metingen is gebruik gemaakt van de digitale weegschaal: Seca 888 (nummer: 53.0000888) en lengtemeter: Seca 214 (nummer: 53.0000214).

Het Eurofittest team volgt bij de lichaamsmetingen een protocol (Gemeente Rotterdam afdeling Sport en Recreatie, 2008). Dit protocol is in dit onderzoek ook gevolgd. De volgende instructies voor het meten van de lengte worden in acht genomen. Als eerste wordt de lengtemeter tegen de muur gezet. De leerling moet met de hielen en rug tegen de lengtemeter staan, met het hoofd recht en de schouders omlaag. Wanneer de schuif op het hoofd zit, kan tussen de zwarte pijltjes de lengte worden afgelezen. De instructies voor het meten van het gewicht zijn: de weegschaal wordt op nul gezet en naast de lengtemeter tegen de muur gezet. De leerling moet met de voeten volledig op de weegschaal staan. Wanneer de cijfers stilstaan, kan het gewicht worden afgelezen. Beide metingen worden verricht zonder schoenen en de leerlingen hebben gymkleding aan.

De BMI waarde van een leerling is gekoppeld aan zijn of haar antwoorden op de vragenlijst. De lengte is genoteerd in centimeters met 1 decimaal achter de komma. Bijvoorbeeld 126,7 cm is score 126,7. Het gewicht is genoteerd in kilogrammen met 1 decimaal achter de komma. Bijvoorbeeld 36,5 kg is score 36,5.

4. Beschrijving van de wijk en de scholen

In dit hoofdstuk wordt de context beschreven. Als eerste wordt aandacht besteed aan de wijk waar de twee scholen in staan, namelijk de wijk Carnisse in Rotterdam (§4.1). Vervolgens wordt het sport- en beweegbeleid van De Klaver beschreven (§4.2) en daarna van De Kameleon (§4.3). Tot slot wordt de derde deelvraag beantwoord door de onderlinge verschillen qua sport- en beweegbeleid overzichtelijk weer te geven in een tabel (§4.4).

4.1 De wijk Carnisse

Allebei de scholen zijn gevestigd in de wijk Carnisse in de deelgemeente Charlois in Rotterdam-Zuid. In een onderzoek van Van Lenthe e.a. (2006) is een buurt gedefinieerd als een stedelijk of dorps gebiedsdeel dat op postcodeniveau kan worden onderscheiden. De postcode van de twee scholen beginnen allebei met 3083. De twee scholen hebben hetzelfde postcodeprofiel en staan volgens de definitie in hetzelfde stedelijk gebiedsdeel. De wijk waar de scholen in staan is constant gehouden. Daardoor is de leerlingenpopulatie vergelijkbaar in demografische en sociaal-economische termen. Daarnaast zijn de scholen gelegen in een omgeving met een vergelijkbare mate van verstedelijking.

De situering van Carnisse ten opzichte van de andere wijken in Charlois is in beeld gebracht op de onderstaande kaart:

Figuur 4.1 Kaart deelgemeente Charlois

Bron: Gemeente Rotterdam, Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS, 2008).

Carnisse is een woonwijk en heeft in 2008 circa 9.960 inwoners (Gemeente Rotterdam COS, 2008). Aan de oostkant van de wijk ligt het winkelcentrum en metrostation Zuidplein en de evenementenhal Ahoy. Aan de westkant de Maastunnel en in het Zuiden het Zuiderpark. De volgende wijkgebonden kenmerken van Carnisse worden achtereenvolgens beschreven: leefbaarheid en veiligheid, inkomen, wonen en etniciteit.

Leefbaarheid en veiligheid

De Gemeente Rotterdam houdt van elke wijk in de stad een veiligheidscijfer bij (Gemeente Rotterdam, directie Veilig, 2008). Dit veiligheidscijfer wordt enerzijds bepaald door brandweer en politie en anderzijds door de bewoners van een wijk. De stem van de bewoners in een wijk weegt het zwaarst omdat de bewoners de veiligheid persoonlijk ervaren. De veiligheidscijfers worden ingedeeld in de volgende vijf categorieën: veilige wijk, aandachtswijk, bedreigde wijk, probleemwijk en onveilige wijk. Anno 2008 wordt de wijk Carnisse aangeduid als een bedreigde wijk met het veiligheidscijfer 5,7 (Gemeente Rotterdam, directie Veilig, 2008).

Om de veiligheid in de wijk te verbeteren moeten de veiligheidsproblemen drugoverlast, overlast en verkeer worden aangepakt. Daarnaast kan worden ingezet op tevredenheid met de eigen buurt, bedreiging en vernieling om de wijkveiligheid te verbeteren (Gemeente Rotterdam, directie Veilig, 2008). Het percentage van aangiften criminaliteit ten opzichte van de bevolking is 8 procent (Gemeente Rotterdam, Politie, 2008). Van de bevolking is 74 procent in de wijk Carnisse tevreden met de wijk (Gemeente Rotterdam, Veiligheidsenquête, 2008).

Inkomen

Het gemiddelde huishoudinkomen is in 2005 20.000 euro (Gemeente Rotterdam, COS, 2008). De cijfers van 2005 zijn het meest recent. Het gemiddelde huishoudinkomen is het gemiddeld besteedbaar inkomen van alle particuliere huishoudens (Gemeente Rotterdam, COS, 2008). De inkomens van de afzonderlijke leden inclusief inwonende kinderen worden bij elkaar opgeteld. Studentenhuishoudens worden niet meegeteld. Het percentage huishoudens met een hoog inkomen is 4 procent. De hoogste inkomensgrens is landelijke bepaald. Als alle Nederlandse huishoudens in een rij worden gezet van laag naar hoog, heeft men op viervijfde van de rij een inkomen van 35.900 euro (Gemeente Rotterdam, COS, 2008). Daartegenover is het percentage huishoudens met een inkomen onder de armoedegrens 14 procent. De armoedegrens wordt door het COS (Gemeente Rotterdam, 2008) als een welvaartsvaste armoedegrens gehanteerd. De armoedegrens voor een eenpersoonshuishouden lag in 2000 op 9.435 euro. Het percentage uitkeringsontvangers is 5 procent van de bevolking (ongeveer net als in 2006). Stedelijk is dit 6 procent (Gemeente Rotterdam, directie Veilig, 2008).

Wonen

In Carnisse is de afgelopen jaren veel gerenoveerd om de wijk prettiger woonbaar te maken. De Klaverstraat, waar basisschool De Klaver is gevestigd, is opnieuw ingericht. Aan één kant van de Klaverstraat zijn nieuwe koopwoningen gebouwd. De bewoners zijn aangezet om de wijk leefbaarder te maken (Schoolgids De Klaver, 2008).

In Carnisse zijn er in 2007 totaal 5.948 woningen (Gemeente Rotterdam, COS wonen, 2008). Daarvan zijn 2.574 koopwoningen en 3.374 huurwoningen. Carnisse heeft veel portiekwoningen uit de jaren vijftig, 73 procent van de woningen is een portiek- of een galerijwoning. Stedelijk is dit 54 procent (Gemeente Rotterdam, COS wonen 2008). Slechts 4 procent zijn eengezinswoningen.

Etniciteit

In de wijk wonen zowel autochtonen als allochtonen. In 2008 is het percentage autochtonen 49 procent (Gemeente Rotterdam, COS, 2008). Het percentage allochtonen bedraagt 51 procent, dit is vergelijkbaar met 2006. Het percentage allochtonen ligt hoger dan het stedelijk gemiddelde van 46 procent (Gemeente Rotterdam, directie Veiligheid, 2008). Of een persoon autochtoon of allochtoon is wordt bepaald met dezelfde definitie als in paragraaf 2.7.4 van RotterdamDATA (COS, 2008). De buitenlandse bevolking bestaat voor een groot gedeelte uit Turken, Marokkanen, Surinamers, Antillianen en Kaapverdianen. De percentages zijn in onderstaande tabel 4.1 weergegeven.

Tabel 4.1 Etniciteit in de wijk Carnisse (2008) in percentages (% personen).

	2008
Percentage Autochtonen	49
Percentage Surinamers	10
Percentage Overig niet-westers	10
Percentage Turken	9
Percentage Overige Europese Unie	7
Percentage Marokkanen	6
Percentage Antillianen	4
Percentage Overig westers	4
Percentage Kaapverdianen	2
Totaal	100

Bron: Gemeentelijke Basis Administratie (GBA)

4.2 Basisschool De Klaver

In deze paragraaf volgt een beschrijving van het sport- en beweegbeleid van de reguliere school De Klaver aan de hand van de volgende punten: schoolgegevens, situering van de school in de wijk, kader op school, lessen bewegingsonderwijs, samenwerking met buitenschoolse sportaanbieders, specifiek beleid van school, naschools aanbod, accommodatie voor sport en bewegen, bewegen in kader andere lessen, inrichting schoolgebouw, schoolplein, zorg en zorgverbreding en woon- en schoolverkeer.

4.2.1 Schoolgegevens

De Klaver is een Protestants Christelijke basisschool. De directie wordt gevormd door de directeur, de heer Harry Waard en de adjunct directeur, de heer Arthur Verloop. De school valt onder de Stichting voor Protestant – Christelijk Basis- en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam–Zuid (PCBO). De school telt 271 leerlingen per 1 oktober 2007.

4.2.2 Situering van de school in de wijk

De school heeft twee gebouwen aan de Klaverstraat in de wijk Carnisse. De peuterspeelzaal ligt achter De Klaver en is sinds 1 augustus 2004 als Voorschool verbonden met de school. De school staat midden in de woonwijk. De Klaver in de wijk Carnisse is gefuseerd met openbare basisschool De Klaver in de wijk Heijplaat. De Klaver ligt dichtbij De Kameleon. De Kameleon heeft twee gebouwen, één aan de Fazantstraat en één aan de Carnissedreef. De Klaver ligt 600 meter van de locatie aan de Fazantstraat en 800 meter van de locatie aan de Carnissedreef.

4.2.3 Kader op school

De school heeft geen vakleerkracht bewegingsonderwijs in dienst. Alle lessen bewegingsonderwijs voor de leerlingen worden door de groepsleerkracht gegeven. In totaal zijn er drieëntwintig leerkrachten in dienst, dertien leerkrachten werken fulltime en tien leerkrachten werken parttime. In totaal zijn er eenentwintig leerkrachten bevoegd om bewegingsonderwijs te geven. Twee leerkrachten hebben geen bevoegdheid om bewegingsonderwijs te geven.

4.2.4 Lessen bewegingsonderwijs

De leerlingen hebben twee keer per week bewegingsonderwijs. De les bewegingsonderwijs duurt drie kwartier. De groepen 5 en 6 krijgen één keer per week bewegingsonderwijs en één keer per week een half uur zwemmen. De verdeling van de gymlessen is te zien in het gymrooster van De Klaver in Bijlage B. De school maakt gebruik van een zelf ontwikkeld vakwerkplan bewegingsonderwijs. Tijdens de gymlessen is gymkleding verplicht. Gympak of korte broek en T-shirt is goed. Er wordt aangeraden om gym schoenen te dragen.

4.2.5 Samenwerking met buitenschoolse sportaanbieders

De Klaver profileert zich als een kennisschool en richt zich hierop in het beleid van de school. De titel van de schoolgids luidt: “De Klaver, voor een goed resultaat”. Twee keer in de week komen er bijvoorbeeld mensen van de deelgemeente Charlois tijdens lunchtijd naar school om met de kinderen van de groepen 4 en 5 te lezen.

De Klaver besteedt geen specifieke aandacht aan het sport- en beweeggedrag van de leerlingen. De school heeft geen sportstimuleringsprojecten in samenwerking met lokale sportverenigingen en ook niet met andere sportaanbieders. De school maakt ook geen gebruik van het sporttechnisch kader van een sportvereniging. Er lopen geen studenten stage op de school van de Academie voor Lichamelijke Opvoeding (ALO) of de opleiding Sport en Beweging (CIOS).

De school werkt wel samen met Charlois Welzijn, een gemeentelijke instantie. Daarnaast maakt de school gebruik van lespakketten die gericht zijn op kennismaking met basketbal en softbal. Deze lespakketten worden ingezet in groep 4 tot en met 8. Vorig schooljaar werd de sportdag van De Klaver medegeorganiseerd door leerlingen en docenten van het Schrödercollege. De sportdag werd gehouden in het Zuiderpark in Rotterdam-Zuid voor groep 4 tot en met 8. De leerlingen worden niet ingeschakeld bij de voorbereiding en organisatie.

4.2.6 Specifiek beleid van de school

De Klaver is een brede school. Er zijn na schooltijd allerlei activiteiten waar de leerlingen gratis aan mee kunnen doen. De ouders moeten toestemming geven voor deelname aan deze activiteiten en deelname volgt op volgorde van inschrijving. De activiteiten die op De Klaver worden georganiseerd zijn: kleutergym, sport, knutselen, theater, muziek, rap, meisjesclub, spelletjesclub, koken, djembé-les, jongensclub, fotografie, computerles, dierenverzorging en Engelse les. Tijdens deze naschoolse activiteiten hebben de vakkrachten aandacht voor de activiteiten die de leerlingen uitvoeren maar ook zijn ze met de leerlingen bezig met zelfvertrouwen, inlevingsvermogen, respect, ontspanning, communicatie, creativiteit, samenwerking, muzikale- en motorische ontwikkeling, lichaamsbeweging en plezier. Sport en bewegen is opgenomen in het taakbeleid van De Klaver en daarmee in de normjaartaak van de leerkrachten. Er zijn niet lesgebonden uren uitgereikt om bewegen en sport mogelijk te maken. De school heeft een budget gereserveerd voor sport en bewegen.

4.2.7 Naschools aanbod

Naast alle leervakken wordt er op De Klaver aan de volgende sportactiviteiten aandacht besteed: de sponsorloop, 'het nationaal schoolontbijt' en deelname aan sporttoernooien. De sponsorloop is een lokaal initiatief op het gebied van sport en bewegen. Een nationaal initiatief is 'het nationaal schoolontbijt'. Dit is een campagne die een gezonde leefstijl bevordert. In de schoolgids wordt ook verzocht bij verjaardagen voor een gezonde traktatie te kiezen. Daarnaast doet de school mee aan het gemeentelijk interscolaire voetbal- en handbaltoernooi. Aan andere sporttoernooien doet de school niet mee. Vanuit de oudercommissie maakt de school gebruik van participatie van ouders en/of verzorgers in het binnen- en buitenschoolse aanbod van sport en bewegen.

4.2.8 Accommodatie voor sport en bewegen

De Klaver heeft in het schoolgebouw de beschikking over een speellokaal waar de kleuters gymmen. De groepen 3 tot en met 8 maken gebruik van de gymzaal aan de Wolphaertsbocht. De gymzaal wordt niet gebruikt door een sportvereniging. Als buitenaccommodatie maakt de school gebruik van het schoolplein als speelplaats. De school heeft een samenwerkingsverband met speeltuinfederatie Buurt- en Speeltuinwerk (BSW) over het gebruik van het speelterrein met de gemeente en buurt. Groep 5 en 6 zwemmen in het Zwembad Charlois.

4.2.9 Bewegen in kader andere lessen

Bewegen speelt geen rol in andere lessen. Dit blijkt uit de volgende drie voorbeelden. Als eerste staat sport- en bewegingsactiviteiten niet centraal in schoolreisjes van de verschillende groepen of de werkweek van groep 8. Als tweede speelt de school niet in op seizoensgebonden bewegingsactiviteiten zoals schaatsen. Als laatste heeft de school geen themadagen voor bewegen en sport zoals een circusproject.

4.2.10 Inrichting schoolgebouw

De school heeft een begaande grond en een eerste en tweede verdieping. De lokalen van de groepen 6, 7 en 8 zijn op de tweede verdieping.

4.2.11 Schoolplein

Het schoolplein heeft geen buurtfunctie na de reguliere lessen. Ook voor de lessen bewegingsonderwijs wordt geen gebruik gemaakt van het schoolplein of een 'veldje'. De leerlingen kunnen voor en na de lessen en in de pauzes gebruik maken van het schoolplein en van sport- en spel materiaal. Het schoolplein is zo ingericht dat het uitdaagt tot sport en bewegen. Er is sport- en spel materiaal voor de verschillende leeftijdsgroepen (de onder-, midden- en bovenbouw). De leerlingen hebben geen taak in het uitdelen van het sport- en spel materiaal dat in pauzes en voor en na de lessen wordt gebruikt.

4.2.12 Zorg en zorgverbreding

De Klaver schakelt de Gemeenschappelijke Gezondheid Dienst (GGD) in voor de motorisch minder begaafde leerling, de sociaal zwakkere leerling of leerlingen met een maatschappelijke achterstand en voor de talentvolle leerling op het gebied van sport en bewegen.

4.2.13 Woon- en schoolverkeer

De school besteedt in de schoolgids of door middel van campagnes geen aandacht aan de verkeersveiligheid rond de school.

4.3 Basisschool De Kameleon

De Kameleon is een sportactieve school. De school voldoet aan de criteria van de KVLO (KVLO, aanmeldingsformulier 2008). In deze paragraaf volgt een beschrijving van het sport- en beweegbeleid van De Kameleon. De Kameleon wordt op dezelfde punten beschreven als De Klaver. Naast deze punten, zijn er punten toegevoegd die specifiek te maken hebben met een sportactieve school. Deze punten zijn: stichting 'sportieve basisscholen', zoneparc schoolplein, lekker fit scholen en certificering sportactieve school van de KVLO.

4.3.1 Schoolgegevens

De Kameleon is een openbare basisschool. De directie wordt gevormd door de directeur, mevrouw Marjan de Willigen en de adjunct-directeur, de heer Tom Rombouts. De school valt onder het Bestuur Openbaar Onderwijs Rotterdam (stichting BOOR). De school telt 218 leerlingen per 1 oktober 2007.

4.3.2 Situering van de school in de wijk

De school heeft drie gebouwen in de wijk Carnisse: twee aan de Fazantstraat en één aan de Carnissedreef. De twee locaties liggen 600 meter van elkaar vandaan. De gebouwen aan de Fazantstraat liggen midden in de woonwijk. Het gebouw aan de Carnissedreef ligt aan de rand van het Zuiderpark.

4.3.3 Kader op school

De school heeft een vakleerkracht bewegingsonderwijs in dienst, Arno Ebben. De vakleerkracht bewegingsonderwijs geeft in totaal 19,5 uren. Daarnaast is er ook een vakleerkracht van het project "Lekker Fit" van de Gemeente Rotterdam in dienst, Leo Foussom. Alle lessen bewegingsonderwijs voor de groepen 3 tot en met 8 worden door een vakleerkracht verzorgd en de leerkracht ondersteunt in de les. De kleuters krijgen twee keer in de week les van een vakleerkracht en krijgen één keer in de week extra bewegingsonderwijs na school. De beide vakleerkrachten geven ondersteuning in buitenschoolse activiteiten van sport en bewegen. In totaal zijn er drieëntwintig leerkrachten in dienst, dertien leerkrachten werken fulltime en tien leerkrachten werken parttime. In totaal zijn er acht leerkrachten bevoegd om bewegingsonderwijs te geven.

4.3.4 Lessen bewegingsonderwijs

Alle leerlingen van de groepen 3 tot en met 8 krijgen drie keer per week bewegingsonderwijs van een vakleerkracht. Kleutergym is volledig ingevoerd in het bewegingsonderwijs. De kleutergroepen krijgen twee keer per week bewegingsonderwijs van de vakleerkracht. De lessen bewegingsonderwijs duren drie kwartier.

De kleuters krijgen bewegingsonderwijs in het speellokaal in het eigen gebouw. Vanaf groep 3 worden de gymlessen gegeven in de gymzaal aan de Carnissedreef door de vakleerkrachten. De verdeling van de gymlessen is te zien in het gymrooster van De Kameleon in Bijlage C. In het gymrooster is de afkorting NP te vinden. Dit staat voor Neon Prisma of Schakelklas eerste opvang. Dit is een klas speciaal voor kinderen die korter dan een jaar in Nederland wonen en de Nederlandse taal nog niet beheersen.

De vakleerkrachten maken gebruik van een vakwerkplan bewegingsonderwijs gebaseerd op het Basisdocument Bewegingsonderwijs³. Hierin wordt in percentages beschreven hoeveel tijd er aan

³ Dit is een handleiding met uitgangspunten, planningsaspecten, tussendoelen en toetsvoorbeelden voor het vak bewegingsonderwijs op de basisschool (L' abée, 2004, p. 51).

de verschillende kerndoelen⁴ (zie Bijlage F) van het vak bewegingsonderwijs wordt besteed. Voor de gymlessen nemen de kinderen aparte kleding mee zoals een korte broek met een T-shirt of een gypakje. Het dragen van gymschoenen is niet verplicht maar wordt wel nadrukkelijk in de schoolgids geadviseerd.

4.3.5 Samenwerking met buitenschoolse sportaanbieders

De Kameleon werkt samen met buitenschoolse sportaanbieders zoals sportverenigingen, de dienst Sport en Recreatie Rotterdam, de Academie voor Lichamelijke Opvoeding en het Zwembad Charlois. De inhoud van de samenwerking wordt hieronder beschreven.

Ten eerste werkt De Kameleon structureel samen met lokale sportverenigingen. Deze sportverenigingen verzorgen na schooltijd demonstraties, clinics en een aantal lessen in de gymzaal. De leerlingen kunnen regelmatig kennismaken met verschillende sporten.

Ten tweede werkt de school samen met een gemeentelijke instantie, namelijk het Lekker fit team van de dienst Sport en Recreatie Rotterdam. De mogelijkheid bestaat om gebruik te maken van het aanbod van de dienst Sport en Recreatie. De kinderen kunnen kennismaken met een minder bekende sport tegen een geringe vergoeding. De activiteit vindt meestal plaats in een sporthal in de buurt.

Ten derde lopen er regelmatig studenten stage op De Kameleon van de Academie voor Lichamelijke Opvoeding (ALO) of de opleiding Sport en Bewegen (CIOS). De studenten van de opleiding Sport en Bewegen werken mee aan het brede school aanbod.

Ten slotte krijgen de leerlingen van groep 5 en 6 zwemles in groepsverband in het Zwembad Charlois. Het zwemrooster is te zien na het gymrooster in Bijlage C. Zweminstructeurs van Zwembad Charlois geven de lessen. Het doel is het behalen van diploma A. Sommige leerlingen kunnen diploma B halen. Leerlingen die deze diploma's al hebben krijgen aangepaste lessen zoals snorkelen en borstcrawl.

4.3.6 Specifiek beleid van de school

De Kameleon maakt deel uit van de stichting 'Sportieve Basisscholen'. Andere openbare sportactieve basisscholen in Rotterdam zijn: o.b.s. Finlandia (in de wijk Oud Mathenesse), o.b.s. De Plevier (in de wijk Hoogvliet) en o.b.s. Jan Antonie Bijloo (in de wijk Alexanderpolder). Dit betekent dat de school binnen het lesprogramma extra aandacht besteedt aan sport en bewegen. De school vindt lichamelijke beweging belangrijk voor leerlingen. Een doel is dat de leerlingen leren om in teamverband te werken aan een gezamenlijk resultaat.

De school is een brede school. De Kameleon heeft veel van de brede school activiteiten ingevuld met sport en bewegen. De school streeft naar een goede samenwerking met welzijnsorganisaties en het maatschappelijk werk zoals de sportverenigingen, wijkvereniging Carnisse, Charlois Welzijn en het jeugd- en jongerenwerk. De school geeft hier vorm aan door jeugd- en jongerenwerk na schooltijd sportactiviteiten uit te laten voeren en eens in het jaar het Internationaal Kinderfeest te organiseren waarbij ouders en mensen uit de buurt welkom zijn.

Bewegen en sport is opgenomen in het taakbeleid van De Kameleon en daarmee in de normjaartaak van de leerkrachten. Er zijn niet lesgebonden uren uitgereikt om sport en bewegen mogelijk te maken. De school heeft een budget gereserveerd voor sport en bewegen.

4.3.7 Stichting 'Sportieve basisscholen'

De Kameleon is één van de vier openbare Rotterdamse basisscholen, die als eerste in Nederland hebben besloten om op school extra veel aandacht aan sport en bewegen te besteden. Zij hebben zich verenigd in de stichting "De sportieve basisscholen Rotterdam". De sportieve basisschool heeft zes doelstellingen:

1. het bevorderen en ontwikkelen van een positieve bewegingsattitude;
2. het bevorderen en ontwikkelen van een sportieve en creatieve vrijetijdsbesteding;
3. het bevorderen en ontwikkelen van plezier in beweging;

---

⁴ Kerndoelen voor het basisonderwijs zijn vastgesteld door de overheid en zijn ruim geformuleerd. Deze kerndoelen zijn door vakorganisaties KVLO en SLO geordend in leerlijnen. Er zijn 12 leerlijnen, die kunnen worden gebruikt om een vakwerkplan op te stellen (L' abée, 2004, p. 51).

4. het bevorderen en ontwikkelen van sociale integratie;
5. het bevorderen en ontwikkelen van sociale competentie, en
6. het bevorderen en ontwikkelen van sociaal emotioneel evenwicht.

De sportactieve basisscholen hebben een basisdocument ontwikkeld waarin deze zes doelstelling nader worden beschreven, genaamd: “Van schoolprofiel naar onderwijsconcept” (Stichting sportieve basisscholen, 2008).

4.3.8 Naschools aanbod

De Kameleon biedt een uitgebreid naschools sportprogramma aan voor de leerlingen. In het kader van de brede school vinden er verlengde schooldag activiteiten plaats. Dit zijn naschoolse activiteiten voor de leerlingen van de groepen 3 tot en met 8. Activiteiten op het gebied van sport en bewegen, computer en expressie komen aan de orde. De school streeft ernaar alle activiteiten gratis te kunnen organiseren.

De school doet mee aan het project “Lekker fit” van Sport en Recreatie Rotterdam, het project is begonnen onder de naam “Elke dag bewegen”. Dit betekent dat na schooltijd met de brede school activiteiten de mogelijkheid er is om extra te sporten en te bewegen. Andere naschoolse activiteiten die de school aanbiedt zijn: schaatsen op het ‘Winterplein’ in Rotterdam⁵, sporttoernooien en een sponsorloop. De laatste twee activiteiten worden nader beschreven.

In de vakanties zijn er sporttoernooien voor de leerlingen van de groepen 5 tot en met 8. In principe doet de school mee aan alle interscolaire sporttoernooien die Sport en Recreatie Rotterdam organiseert. Voorwaarde om hieraan mee te doen is voldoende animo bij de leerlingen en voldoende ouders die helpen bij de begeleiding en vervoer van de leerlingen. In het binnen- en buitenschoolse aanbod van sport en bewegen maakt de school gebruik van participatie van ouders en/of verzorgers. Sport en Recreatie houdt elk jaar een afsluitend sporttoernooi met de winnaars van verschillende sporten van de interscolaire sporttoernooien. Dit wordt gehouden in Ahoy Rotterdam en heet ‘The Final’. Naast interscolaire toernooien neemt de school ook deel aan het sportieve basisschooltoernooi en de vriendschapsscholen spelmiddag.

De school doet mee aan zowel een lokaal initiatief als een nationaal initiatief op het gebied van sport en bewegen. Lokaal doet de school mee aan de Fortis jeugdloop en nationaal aan de activiteit “Heel Nederland beweegt” tijdens de Nationale sportweek. Met deze laatste activiteit besteedt de school aandacht aan het bevorderen van een gezonde leefstijl. Andere activiteiten op dit gebied zijn de Junior Hartdag van de Nederlandse Hartstichting en in de schoolgids wordt aan de ouders gevraagd om tijdens verjaardagen voor een gezonde traktatie te kiezen.

4.3.9 Accommodatie voor sport en bewegen

Allebei de locaties van De Kameleon krijgen bewegingsonderwijs in de gymzaal op de locatie aan de Carnissedreef. De school heeft in elk gebouw een speellokaal. Als speelplaats maakt de school gebruik van de schoolpleinen bij de school. Bij het schoolgebouw aan de Carnissedreef is een sportief plein aangelegd en aan de Fazantstraat is een zoneparc plein aangelegd. Net achter het schoolplein aan de Carnissedreef is een kunstgrasveld. De gymzaal wordt gebruikt door sportverenigingen van korfbal, turnen en aikido. De school heeft een samenwerkingsverband over het gebruik van de gymzaal met ‘Vebe korfbalclub’.

4.3.10 Bewegen in kader andere lessen

Sport en bewegen wordt doorgevoerd in de klas. Groepsleerkrachten op De Kameleon implementeren sportlesstof in bijvoorbeeld aardrijkskundelessen en in rekenlessen waardoor de leerlingen zich beter kunnen ontwikkelen. Daarnaast worden leerlingen ingeschakeld bij de voorbereiding en organisatie van sportdagen voor de onder-, midden- en bovenbouw. Bijvoorbeeld als scheidsrechter. De school speelt ook in op seizoensgebonden bewegingsactiviteiten zoals schaatsen in de winter en in de zomer zwemmen in het zwembad. Sport- en bewegingsactiviteiten hebben een plaats in het programma tijdens de werkweek van groep 8.

---

⁵ Het Winterplein is een overdekte schaatsbaan en staat van december tot januari op de Kop van de Wilhelminapier in Rotterdam.

4.3.11 Inrichting schoolgebouw

Het schoolgebouw aan de Carnissedreef bestaat uit een begaande grond en een eerste verdieping. In de twee gebouwen aan de Fazantstraat liggen alle lokalen op de begaande grond. De gebouwen zijn op veiligheid gecontroleerd en er wordt twee keer per jaar een ontruimingsoefening gehouden.

4.3.12 Schoolplein

Bij het gebouw aan de Carnissedreef is een sportief schoolplein aangelegd voor sportactiviteiten in de pauzes en voor en na schooltijd. Er is een basketbalveld en verschillende klimrekken met een verschillende hoogte. Aan de Fazantstraat is een zoneparc schoolplein aangelegd. Beide pleinen hebben tot doel de leerlingen uit te dagen tot een actieve pauze.

De leerlingen kunnen voor en na de lessen en in de pauzes gebruik maken van sport- en spel materiaal. Er is sport- en spel materiaal voor verschillende leeftijdsgroepen: de onder-, midden- en bovenbouw. Bij het zoneparc schoolplein hebben de leerlingen uit groep 8 een taak in het uitdelen en innen van het sport- en spel materiaal dat voor en na de lessen en in pauzes gebruikt wordt. Beide schoolpleinen hebben een buurtfunctie na de reguliere lessen.

4.3.13 Zoneparc schoolplein

Aan de Fazantstraat is een zoneparc schoolplein. Een zoneparc schoolplein maakt gebruik van drie zones: een gele zone (rust zone), een blauwe zone (meerdere activiteiten zone) en een rode zone (sport zone). De verschillende zones op het schoolplein worden afgebakend door markeringen. Het schoolplein is 'hufterproof' en toegankelijk voor kinderen van alle leeftijden, ook jonge kinderen (Zoneparc, 2008). Het zoneparc schoolplein is bij de aanleg gesponsord door 'Nike' en door de leerkrachten en de Zoneparc Foundation ingericht. Op school is er een zoneparc werkgroep, zij hebben bij Zoneparc Foundation Nederland (ZPFN) een training gevolgd.

Een zoneparc schoolplein kan op elke school anders zijn ingericht. Het zoneparc schoolplein ziet er op De Kameleon als volgt uit: naast het linker schoolgebouw is een atletiekbaan op de grond geschilderd met drie banen van ongeveer twaalf meter lang. In het midden van het schoolplein is een paal met drie basketbalnetten in een driehoek aan elkaar bevestigd. Een leerling kan zo vanuit drie verschillende richtingen op de basket schieten. Om de paal zijn verschillende cirkels geschilderd met verschillende cijfers erin. Voor het rechter schoolgebouw staat een vaste tafeltennistafel en naast deze tafeltennistafel is een veld op de grond en de muur van het schoolgebouw geschilderd met op de lijnen in de breedte van het veld twee kleine doeltjes.

Voor de lessen bewegingsonderwijs wordt regelmatig gebruik gemaakt van het zoneparc schoolplein. Daarnaast is het zoneparc schoolplein bedoeld voor pauzemomenten, overblijfsperiodes en naschoolse activiteiten. Leerlingen worden aangezet om op het schoolplein te sporten en te bewegen doordat leerlingen zelf kunnen kiezen in welke zone ze hun tijd doorbrengen (Zoneparc, 2008).

4.3.14 Zorg en zorgverbreding

De school heeft aandacht voor de motorisch minder begaafde leerling, de sociaal zwakkere leerling en voor de talentvolle leerling. Voor de motorisch minder begaafde leerling wordt de diëtiste ingeschakeld en er is Motorisch Remedial Teaching (MRT). Voor de sociaal zwakkere leerling of leerlingen met een maatschappelijke achterstand is er een samenwerkingsverband met de gemeente via het project 'Lekker Fit'. Voor de talentvolle leerling op het gebied van sport en bewegen is er een doorverwijzing naar het Thorbecke Voortgezet Onderwijs. Op deze middelbare school wordt veel aandacht besteed aan sport en bewegen.

4.3.15 Woon- en schoolverkeer

De school is betrokken in de ontwikkelingen over de verkeersveiligheid rond de school.

4.3.16 Lekker fit scholen

De Kameleon is een Lekker Fit school. De gemeente Rotterdam telt in het schooljaar 2007-2008 vijfenzeventig Lekker Fit scholen. In 2005 startte de gemeente Rotterdam⁶ in samenwerking met schoolbesturen en deelgemeenten het project Lekker Fit. Dit project heeft als basis het stimuleren van beweging en het eten van gezonde voeding. Het project bestaat uit de volgende tien pijlers: 1) extra bewegingsonderwijs tijdens en na schooltijd; 2) de komst van de gymleraar 'nieuwe stijl'; 3) lespakket 'Lekker Fit!'; 4) sportlessen als opstap naar de sportvereniging; 5) sportverenigingen terug in de wijken; 6) de Eurofittest; 7) de Fitmeter; 8) hulp en advies door jeugdverpleegkundige; 9) de Jeugdmonitor Rotterdam en 10) oudervoorlichting (Gemeente Rotterdam, afdeling Sport en Recreatie, 2006).

De meeste pijlers spreken voor zich, maar de pijlers drie, zes, zeven en negen hebben enige uitleg nodig. Pijler drie, het lespakket 'Lekker Fit!' bestaat uit theorie- en praktijklessen in de groepen 1 tot en met 8. De lessen staan in het teken van de thema's bewegen, gezonde keuzes en voeding. De Eurofittest, pijler zes, wordt twee keer per jaar afgenomen bij de groepen 3 tot en met 8. De Eurofittest meet door middel van verschillende activiteiten de algemene conditie. Waaronder ook uithoudingsvermogen, spierkracht, lenigheid en coördinatie (aspecten uit de beweegnorm) bij een leerling. De test bestaat uit elf onderdelen zoals sneltikken, verspringen en handknijpkracht. Een BMI meting is ook een onderdeel. De resultaten van de leerlingen worden gedurende het project in kaart gebracht. Pijler zeven, de Fitmeter is een web-based computerprogramma speciaal ontwikkeld voor Lekker Fit. Hierin worden de resultaten van de Eurofittest ingevoerd en de vakleerkrachten kunnen op internet de data inzien. Voor elke leerling wordt duidelijk of de leerling extra zorg en begeleiding nodig heeft. De jeugdmonitor Rotterdam, pijler negen, is onderdeel van de GGD. Standaard zijn de onderwerpen overgewicht, voeding en beweging hierin opgenomen.

Vanaf het schooljaar 2007-2008 wordt het Lekker Fit! rapport geïntroduceerd (Reuvers, 2007). Het beweegrapport laat de ontwikkelingen van de leerlingen gedurende hun schoolloopbaan zien. Het doel van het beweegrapport is om leerlingen extra te motiveren om meer te gaan bewegen en het contact tussen ouders en de vakleerkracht bewegingsonderwijs te stimuleren.

4.3.17 Certificering Sportactieve School

Sinds 2005 is het voor scholen in het primair- en voortgezet onderwijs mogelijk om gecertificeerd te worden als sportactieve school van de KVLO. In deze paragraaf wil ik me richten op de norm voor het primair onderwijs.

De KVLO, NOC*NSF, Nederlands Katholieke Sportfederatie (NKS), Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) en vertegenwoordigers van een aantal gemeenten hebben aangegeven wat ze onder een sportactieve basisschool verstaan. Zij geven het volgende beeld:

“De leerlingen in de groepen 3 t/m 8 krijgen minimaal twee keer per week bewegingsonderwijs. Voor de kleutergroepen wordt er dagelijks aandacht besteed aan bewegen. Daarbij worden de lessen gegeven door een vakleerkracht bewegingsonderwijs of door een bevoegde groepsleerkracht die zich geschoold en/of, zich gespecialiseerd heeft in het

---

⁶ De volgende diensten vallen onder de gemeente Rotterdam: Sport en Recreatie, Gemeentelijke Gezondheidsdienst en Jeugd, Onderwijs en Samenleving.

geven van bewegingsonderwijs. Naast het reguliere bewegingsonderwijs neemt bewegen en sport een belangrijke plaats in bij vakoverstijgende projecten. De school heeft ook gekeken naar de mogelijkheden van bewegen en sport voor de kinderen tijdens de pauzes” (KVLO, 2008).

Naast dit beeld moet een sportactieve basisschool zich op de volgende gebieden profileren (KVLO, 2008): 1) zorg en zorgverbreding voor de kinderen; 2) schoolsportactiviteiten; 3) participatie en betrokkenheid; 4) gezondheid en welbevinden; 5) maatschappelijke betrokkenheid en 6) randvoorwaarden. Deze gebieden worden hieronder uitgelegd.

Een sportactieve school moet niet alleen zorg en zorgverbreding bieden aan de getalenteerde leerlingen, maar ook aan leerlingen met achterstanden op het gebied van bewegen en sport. Daarnaast moet het managementteam en ouders betrokken zijn bij het totale programma van bewegen en sport, zodat schoolsportactiviteiten structureel aan alle leerlingen kunnen worden aangeboden. Ook moet een school structureel aandacht besteden aan een gezonde leefstijl en aan thema's rond bewegen en gezondheid. Dit kan worden vorm gegeven in lokale of landelijke initiatieven zoals sponsorlopen. Tot slot geeft de schoolleiding kaders aan om een sportactieve school te kunnen zijn. De schoolleiding ondersteunt het bewegingsonderwijs en sport vanuit een onderwijskundige visie en vertaalt deze visie ook in taakbeleid naar het personeel.

Deze aandachtspunten komen terug in het aanmeldingsformulier 'Primair Onderwijs 2007-2008 voor certificering sportactieve school' (KVLO, 2008). Dit aanmeldingsformulier is weergegeven in Bijlage D.

4.4 Verschillen tussen de scholen in sport- en beweegaanbod

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan de derde deelvraag. De derde deelvraag is:

Welke verschillen in intensiteit en diversiteit van het aanbod van sport en bewegen zijn er tussen de sportactieve school De Kameleon en de reguliere school De Klaver?

In paragraaf 4.2 en 4.3 is het sport- en beweegbeleid van De Klaver en De Kameleon beschreven. Om de verschillen tussen de scholen op de genoemde punten overzichtelijk en duidelijk naar voren te laten komen volgt hieronder een tabel. Tabel 4.3 geeft het antwoord op de bovengestelde deelvraag.

Tabel 4.3 Punten waarop de twee scholen van elkaar verschillen in sport- en beweegaanbod

	De Klaver	De Kameleon
a. aantal leerlingen per 1 oktober 2007	271	218
b. kader op school	Geen vakleerkracht bewegingsonderwijs in dienst.	Twee vakleerkrachten bewegingsonderwijs in dienst.
c. aantal lessen bewegingsonderwijs	Gr. 3 t/m 8: 2x per week. Gr. 5 + 6: 1x per week en 1x per week zwemmen.	Gr. 3 t/m 8: 3x per week. Gr. 5 + 6: 3x per week en 1x per week zwemmen.
d. kleutergym	Niet ingevoerd in b.o.	Ingevoerd in b.o.: 2x per week les door vakleerkracht.
e. samenwerking met buitenschoolse sportaanbieders	Geen samenwerking met lokale sportverenigingen, wel lespakketten basketbal en softbal.	Structurele samenwerking met lokale sportverenigingen, geen lespakketten sport.
f. samenwerking met stagiaires	Geen studenten op school aanwezig.	Studenten van de ALO en/of de opleiding Sport en Bewegen (CIOS).
g. brede school	Activiteiten niet specifiek gericht op sport en bewegen. Wel is sport en bewegen opgenomen in taakbeleid en is er budget voor.	Is lid van stichting 'Sportieve Basisscholen' en activiteiten zijn specifiek gericht op sport en bewegen. Daarbij is sport

		en bewegen opgenomen in taakbeleid en is er budget voor.
h. interscolaire toernooien	Voetbal- en handbaltoernooi.	Alle interscolaire sporttoernooien, het sportieve basisschooltoernooi en de vriendschapsscholen spelmiddag.
i. projecten	De sponsorloop, het nationaal schoolontbijt en de sportdag.	Schaatsen op het 'Winterplein' in Rotterdam, een sportdag, een sponsorloop, de Fortis jeugdloop, Lekker Fit van Sport en Recreatie Rotterdam, Heel Nederland beweegt en de Junior Hartdag.
j. accommodatie voor sport en bewegen	Een speellokaal, een gymzaal en het Zwembad Charlois.	Twee speellokalen, een gymzaal en het Zwembad Charlois.
k. schoolplein	Het schoolplein heeft geen buurtfunctie.	Sportief plein en een kunstgrasveld aan de Carnissedreef en een zoneparc plein aan de Fazantstraat. Allebei de schoolpleinen hebben een buurtfunctie.
l. bewegen in kader andere lessen	Geen seizoensgebonden bewegingsactiviteiten en geen bewegingsactiviteiten bij schoolreis of werkweek.	Implementeren van sportlesstof in rekenlessen, seizoensgebonden bewegingsactiviteiten zoals schaatsen en zwemmen en sport tijdens de werkweek.
m. zorg en zorgverbreding	Voor de motorisch minder begaafde leerling, leerling met een maatschappelijke achterstand en voor de talentvolle leerling wordt de GGD ingeschakeld.	Voor de motorisch minder begaafde leerling wordt de diëtiste ingeschakeld en is er Motorisch Remedial Teaching, voor de leerling met een maatschappelijke achterstand is er een samenwerkingsverband met de gemeente via 'Lekker Fit' en voor de talentvolle leerling is er een doorverwijzing naar het Thorbecke Voortgezet Onderwijs.
n. woon- en schoolverkeer	Geen aandacht in schoolgids.	Betrokken in besluitvorming.

4.5 Certificering

De Klaver en De Kameleon zijn niet bij de KVLO gecertificeerd als sportactieve school. Beide directeuren van de basisscholen hebben voor het onderzoek wel het aanmeldingsformulier ingevuld. Op deze manier zijn de twee scholen op dezelfde punten goed met elkaar te vergelijken en komen de verschillen in het sport- en beweegbeleid tussen de twee scholen naar voren.

Uit het aanmeldingsformulier kan worden geconcludeerd, dat De Kameleon in recente jaren veel aandacht heeft besteed aan het sport- en beweegbeleid van de school. De Kameleon voldoet aan alle eisen voor certificering sportactieve school van de KVLO. Het aanmeldingsformulier moet nog worden opgestuurd. De o.b.s. Finlandia, uit dezelfde stichting 'sportactieve basisscholen Rotterdam' is in het schooljaar 2006-2007 gecertificeerd als sportactieve school bij de KVLO.

Daartegenover heeft De Klaver in recente jaren geen aandacht geschonken aan het sport- en beweegbeleid. Dit komt omdat De Klaver zich profileert als een kennisschool. De Klaver voldoet niet aan de certificering sportactieve school van de KVLO. Ten eerste is er geen vakleerkracht bewegingsonderwijs of een groepsleerkracht die zich heeft gespecialiseerd in het geven van bewegingsonderwijs op school. De groepsleerkrachten, die bewegingsonderwijs op de Pabo hebben gehad, geven de gymlessen. Ten tweede krijgen niet alle groepen 3 tot en met 8 twee keer per week bewegingsonderwijs. De groepen 5 en 6 krijgen één keer per week bewegingsonderwijs en één keer per week zwemmen. Ten derde is er in de uitwerking van de lessen bewegingsonderwijs geen samenwerking met aanbieders van bewegingsactiviteiten buiten de school zoals sportverenigingen.

Voorwaarde voor een sportactieve school is dat er structureel aandacht wordt geschonken aan leerlingen met bewegingsachterstand of andere bewegingsproblemen. Op basis van het leerplan is dit niet duidelijk, leerlingen worden alleen door verwezen naar de GGD. Ten slotte is er binnen de school geen ruim aanbod van sport- en bewegingsactiviteiten waaraan leerlingen naar interesse en op eigen niveau kunnen deelnemen. In het kader van de brede school komen naschoolse sportactiviteiten zoals kleutergym voor, maar hier wordt niet expliciet de aandacht op gericht.

5. Verschillen tussen de scholen

5.1 Kenmerken van de leerlingen

5.1.1 Aantal respondenten per school

Aan het onderzoek doen in totaal 140 basisschoolleerlingen mee. Op basisschool De Klaver zitten meer leerlingen in groep 6, 7 en 8 dan op basisschool De Kameleon. Van De Klaver doen 79 leerlingen (56%) mee aan het onderzoek en van De Kameleon 61 leerlingen (44%). In de onderstaande tabel is het aantal leerlingen (percentage) per groep op de twee scholen te zien. Het percentage leerlingen van elke groep (6, 7 en 8) van de twee scholen ligt bij elkaar in de buurt.

Tabel 5.1 Het percentage leerlingen (%) per groep

		School		Totaal % (N)
		Kameleon % (N)	Klaver % (N)	
Groep	Groep 6	31 (19)	33 (26)	32 (45)
	Groep 7	38 (23)	42 (33)	40 (56)
	Groep 8	31 (19)	25 (20)	28 (39)
Totaal		100 (61)	100 (79)	100 (140)

5.1.2 Sport- en beweeggedrag

Het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen is de tijd besteed aan alle lichamelijke activiteiten per week. De lichamelijke activiteit van basisschoolleerlingen wordt uitgedrukt in het aantal uren dat ze per week besteden aan sport en bewegen met een matig intensieve intensiteit (> 3 MET). Het sport- en beweeggedrag is in de leerlingenvragenlijst geoperationaliseerd in de volgende categorieën:

- sporten georganiseerd bij een sportvereniging, waarbij de duur en frequentie van een training en de duur en frequentie van een wedstrijd zijn meegerekend;
- buitenspelen buiten schooltijd,
- ongeorganiseerde sportactiviteiten;
- bewegen om te verplaatsen, zoals fietsen en wandelen naar winkels maar ook lopen of fietsen van en naar school.

De onderzoeksvraag is of leerlingen van de sportactieve school De Kameleon meer tijd besteden aan sport en bewegen dan leerlingen van de reguliere school De Klaver. De nulhypothese is dat leerlingen van De Kameleon minder of net zo veel tijd besteden aan sport en bewegen dan leerlingen van De Klaver. Er is een significant verschil ($p < 0,05$) tussen leerlingen van De Kameleon en De Klaver en de tijd die ze per week besteden aan sport en bewegen. In tabel 5.2 is te zien dat leerlingen van De Kameleon gemiddeld 1850 minuten per week besteden aan sport en bewegen. Dit is gemiddeld 31 uur per week, en 4,4 uur per dag. Leerlingen van De Klaver sporten en bewegen gemiddeld 1179 minuten per week. Dit is gemiddeld 20 uur per week, en 2,9 uur per dag. Dit betekent dat de nulhypothese kan worden verworpen en dat leerlingen van de sportactieve school De Kameleon gemiddeld significant meer tijd besteden aan sport en bewegen per week dan leerlingen van de reguliere school De Klaver.

Tabel 5.2 Aantal minuten (gemiddelde : standaarddeviatie) per week besteedt aan sport en bewegen

	Totaal (N=140)	De Kameleon (N=61)	De Klaver (N=79)
Minuten per week besteedt aan sport en bewegen	1470.6:1187.3	1849.7:1409.9	1179.0:886.9

5.1.3 Body Mass Index

Er is geen significant verschil tussen de BMI waarde van leerlingen op De Kameleon en De Klaver. Dit wordt duidelijk in tabel 5.3.

Tabel 5.3 De lengte, het gewicht en de BMI van de leerlingen (gemiddelde:standaarddeviatie)

	Totaal (N=140)	De Kameleon (N=61)	De Klaver (N=79)
Lengte (m)	1.50:0.90	1.48:0.97	1.51:0.82
Gewicht (kg)	43.7:11.5	42.9:11.8	44.2:11.3
BMI (kg/m ²)	19.2:3.6	19.2:3.7	19.2:3.6

Uit een onderzoek van de Gemeente Rotterdam (2006) blijkt dat 25 procent van de negen en tien jarige Rotterdamse kinderen overgewicht heeft en 10 procent van de kinderen heeft obesitas. Dit onderzoek gaat over negen tot dertien jarige kinderen, maar de cijfers komen sterk overeen. In tabel 5.4 is te zien dat 25 procent van de leerlingen uit groep 6, 7 en 8 van De Kameleon te zwaar is en 10 procent heeft obesitas. Van de leerlingen uit groep 6, 7 en 8 van De Klaver is 22 procent te zwaar en heeft 9 procent obesitas. Het sport- en beweeggedrag en de BMI correleren zeer zwak ($r = 0,013$).

Tabel 5.4 Aantal leerlingen (%) met een te licht, normaal, te zwaar gewicht of obesitas per school

De Kameleon	% (N)	De Klaver	% (N)
Te licht	2 (1)	Te licht	1 (1)
Normaal	64 (39)	Normaal	68 (54)
Te zwaar	25 (15)	Te zwaar	22 (17)
Obesitas	10 (6)	Obesitas	9 (7)
Totaal	100 (61)	Totaal	100 (79)

5.2 Fysieke- en sociale factoren per school bekeken

In paragraaf 5.3 en 5.4 wordt aan de hand van de vierde deelvraag gekeken naar de fysieke- en sociale factoren en het effect van de school op het sport- en beweeggedrag. De vierde deelvraag is:

Op welke wijze en in welke mate wordt het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen door fysieke- en sociale factoren in de schoolomgeving beïnvloed?

Eerst komen de fysieke factoren aan bod (§5.3) en daarna de sociale factoren (§5.4). Voor elke fysieke- en sociale factor wordt de wijze en de mate van invloed op het sport- en beweeggedrag van de leerlingen beschreven voor De Klaver en De Kameleon.

5.3 Fysieke factoren

Infrastructuur

5.3.1 Schoolplein

Er is een significant verschil ($p < 0,05$) tussen de leerlingen van De Kameleon en De Klaver en de activiteit die ze in de pauze doen. Bijna de helft van de leerlingen van De Kameleon (48%) is in de pauzes op het schoolplein actief met sport, tegenover 3 procent van De Klaver (zie tabel 5.5). Terwijl leerlingen van De Klaver meer aan spel doen op het schoolplein. Van de leerlingen van De Klaver geldt dit voor 86 procent tegenover 28 procent van de leerlingen van De Kameleon. Het verschil in sport en spel is een verschil in vorm van bewegen. Het is geen onderscheid tussen meer en minder bewegen. Met sport wordt voetbal en basketbal bedoeld, en met spel tikkertje en hinkelen.

Tabel 5.5 Aantal leerlingen (%) en de activiteit in de pauze

		School		Totaal % (N)
		Kameleon % (N)	Klaver % (N)	
Pauzes op het schoolplein	Kletsen met vrienden of vriendinnen	23 (14)	12 (9)	17 (23)
	Spelen (denk aan tikkertje)	28 (17)	86 (65)	60 (82)
	Sporten (denk aan voetbal)	48 (29)	3 (2)	23 (31)
Totaal		100 (60)	100 (76)	100 (136)

Uit de tekeningen in het onderzoek van Frelie en Janssens (2007, p. 42) blijkt dat kinderen op het schoolplein graag meer sport- en spelvoorzieningen zouden willen zien. Er is aan de leerlingen van De Kameleon en De Klaver gevraagd wat ze het liefst zouden veranderen aan het schoolplein als ze dat mochten doen. Voor meer ruimte en materiaal voor sport kozen 61 procent van de leerlingen van De Kameleon en 37 procent van de leerlingen van De Klaver. Dit is een significant verschil ($p < 0,05$). Voor meer ruimte en materiaal voor spel kozen juist meer leerlingen van De Klaver, 37 procent tegenover 21 procent van De Kameleon. Ook dit is een significant verschil ($p < 0,05$). Minder leerlingen kozen voor bankjes om gezellig te zitten, namelijk 16 procent van de leerlingen van De Kameleon en 6 procent van leerlingen van De Klaver. Dit is geen significant verschil. Het aantal leerlingen van De Kameleon dat niets aan het schoolplein wil veranderen is 13 procent en van De Klaver 18 procent. Ook dit is geen significant verschil.

5.3.2 Woon- en schoolverkeer

Er is geen significant verschil tussen de scholen en de tijd die leerlingen besteden (lopend of zelf fietsend) aan woon- en schoolverkeer. In onderstaande tabel is te zien, dat de leerlingen van de twee scholen elkaar niet veel ontlopen. Op De Kameleon zitten wel iets meer leerlingen die een uur of langer per dag besteden aan woon- en schoolverkeer dan op De Klaver. Leerlingen die over de afstand ongeveer zestig minuten doen halen de beweegnorm (NNGB) elke dag door het woon- en schoolverkeer.

Tabel 5.6 Aantal leerlingen (%) en de tijd die ze besteden aan woon- en schoolverkeer

		School		Totaal % (N)
		Kameleon % (N)	Klaver % (N)	
Hoe lang onderweg van huis naar school	Korter dan 10 minuten per dag	43 (23)	48 (35)	46 (58)
	10 tot 20 minuten per dag	28 (15)	30 (22)	29 (37)
	20 tot 30 minuten per dag	11 (6)	11 (8)	11 (14)
	30 minuten tot een uur per dag	7 (4)	8 (6)	8 (10)
	1 uur per dag of langer	11(6)	3 (2)	6 (8)
Totaal		100 (54)	100 (73)	100 (127)

Sport en bewegen onder schooltijd

5.3.3 Lessen bewegingsonderwijs

De lessen bewegingsonderwijs maken een relatief klein deel uit van het totale sport- en beweeggedrag van de leerlingen. Leerlingen uit groep 6, 7 en 8 op De Kameleon krijgen standaard drie lessen bewegingsonderwijs van drie kwartier per week (totaal 135 minuten). Volgens de NNGB moeten deze leerlingen minimaal zeven uur (420 minuten) per week bewegen. Dit betekent dat 32 procent van de totale beweegtijd volgens de NNGB uit de lessen bewegingsonderwijs komt.

Leerlingen uit groep 6 van De Klaver krijgen één les bewegingsonderwijs en leerlingen uit groep 7 en 8 krijgen twee lessen bewegingsonderwijs van drie kwartier per week (totaal 45 minuten en

90 minuten). Voor groep 6 betekent dit dat 11 procent van de totale beweegtijd (volgens de NNGB) uit de les bewegingsonderwijs komt en voor de groepen 7 en 8 komt 21 procent van de totale beweegtijd uit de lessen bewegingsonderwijs. De lessen bewegingsonderwijs leveren bij De Kameleon een behoorlijke bijdrage aan de beweegnorm, maar is niet genoeg om de beweegnorm te halen.

Sport en bewegen buiten schooltijd

5.3.4 Naschools sportaanbod

Van de leerlingen op De Kameleon doet 20 procent altijd mee aan een sporttoernooi op school tegenover 22 procent van de leerlingen op De Klaver. Op dit punt is er weinig verschil tussen de scholen. De scholen verschillen wel van elkaar in het aantal leerlingen dat nooit meedoet aan een sporttoernooi. Dit is te zien in tabel 5.7. Van de leerlingen op De Kameleon doet 13 procent nooit mee aan een sporttoernooi op school tegenover 30 procent van de leerlingen op De Klaver. Dit is een significant verschil ($p < 0,05$).

Tabel 5.7 Aantal leerlingen (%) per school die meedoen aan een sporttoernooi op school

		School		
		Kameleon % (N)	Klaver % (N)	Totaal % (N)
Meedoen aan sporttoernooien op school	Ja, altijd	20 (12)	22 (17)	21 (29)
	Ja, soms	67 (40)	48 (38)	56 (78)
	Nee, nooit	13 (8)	30 (24)	23 (32)
Totaal		100 (60)	100 (79)	100 (139)

Op De Kameleon zit 44 procent van de leerlingen op een sportvereniging ($N=27$). Op De Klaver is dit 41 procent ($N=32$). Dit is geen significant verschil. In Bijlage G wordt nader ingegaan op het sportgedrag van leerlingen op De Kameleon en De Klaver bij een sportvereniging. In de bijlage wordt gekeken naar de reden waarom leerlingen wel of niet sporten bij een sportvereniging en de meest beoefende sporten bij een sportvereniging per school.

5.4 Sociale factoren

5.4.1 Leeftijdsgenoten van de leerlingen

Van de leerlingen op de twee scholen die lid zijn van een sportvereniging sport bijna de helft (49%) bij een sportvereniging om bij vrienden te zijn. Van de leerlingen op De Kameleon sport 56 procent bij een sportvereniging om bij vrienden te zijn en van de leerlingen op De Klaver is dit 44 procent. Het verschil tussen de scholen is niet significant.

Van de leerlingen op de twee scholen is 34 procent bekend geworden met de sportvereniging waar de leerling nu op zit via een vriend of een vriendin. Van de leerlingen op De Kameleon is 37 procent bekend geworden met de sportvereniging via een vriend of een vriendin en dit geldt voor 31 procent voor de leerlingen op De Klaver. Het verschil tussen de scholen is niet significant.

5.4.2 Ouders van de leerlingen

Aan de leerlingen is gevraagd of hun vader en/of moeder aan sportieve activiteiten of aan sport doet. In tabel 5.8 is het percentage leerlingen te zien waarvan de vader aan sportieve activiteiten of aan sport doet uitgesplitst naar school. Het blijkt dat de vader van de leerlingen op de reguliere school per maand vaker aan sportieve activiteiten of aan sport doet dan de vader van de leerlingen op de sportactieve school. De vader, doet bij 57 procent van de leerlingen van De Klaver minimaal één keer per maand aan sportieve activiteiten of aan sport. Bij de leerlingen van De Kameleon is dit 42 procent. Het verschil tussen de scholen is significant ($p < 0,05$).

Tabel 5.8 Aantal leerlingen (%) waarvan de vader aan sportieve activiteiten of aan sport doet per school

		School		Totaal % (N)
		Kameleon % (N)	Klaver % (N)	
Vader: sportieve activiteiten of sport	Ja, heel vaak (elke week wel 1 of meer keer)	17 (10)	8 (6)	12 (16)
	Ja, af en toe (elke maand wel 1 of meer keer)	25 (15)	49 (38)	39 (53)
	Nee, vrijwel nooit	58 (35)	43 (33)	50 (68)
Totaal		100 (60)	100 (77)	100 (137)

In tabel 5.9 is het percentage leerlingen te zien waarvan de moeder aan sportieve activiteiten of aan sport doet uitgesplitst naar school. Ook nu blijkt dat de moeder van de leerlingen van de reguliere school per maand vaker aan sportieve activiteiten of aan sport doet dan de moeder van de sportactieve school. De moeder, doet bij 49 procent van de leerlingen op de reguliere school minimaal één keer per maand aan sportieve activiteiten of aan sport. Bij de leerlingen op de sportactieve school is dit 36 procent. Het verschil tussen de scholen is niet significant.

Tabel 5.9 Aantal leerlingen (%) waarvan de moeder aan sportieve activiteiten of aan sport doet

		School		Totaal % (N)
		Kameleon % (N)	Klaver % (N)	
Moeder: sportieve activiteiten of sport	Ja, heel vaak (elke week wel 1 of meer keer)	13 (8)	15 (12)	14 (20)
	Ja, af en toe (elke maand wel 1 of meer keer)	23 (14)	34 (27)	29 (41)
	Nee, vrijwel nooit	64 (39)	51 (40)	56 (79)
Totaal		100 (61)	100 (79)	100 (140)

Ouders kunnen hun kinderen steunen door bijvoorbeeld belangstelling te tonen voor de sportbeoefening van hun kinderen. Van de leerlingen die sporten bij een sportvereniging sport 47 procent van alle leerlingen bij een sportvereniging omdat hun ouders graag willen dat ze sporten. Voor De Kameleon is dit 46 procent en voor De Klaver 48 procent.

Er is geen significant verschil tussen leerlingen van De Kameleon en De Klaver en de mate waarin één van de ouders naar een sportles, training of een wedstrijd komt kijken. Bij 85 procent van de leerlingen van De Kameleon die op een sportvereniging zitten, komt altijd of regelmatig één van de ouders kijken naar een sportles, training of wedstrijd. Op De Klaver komt bij 88 procent van de leerlingen altijd of regelmatig één van de ouders kijken.

Daarnaast is de leefstijl van ouders geoperationaliseerd in twee stellingen, waarop de leerlingen hebben aangegeven of ze het met de stelling eens of oneens waren of niet weten. De twee stellingen zijn: 1) boodschappen doen we vaak met de auto en 2) bij ons thuis wordt veel gewandeld en/of gefietst. Er is geen significant verband gevonden tussen de leerlingen van de twee scholen en het antwoord op de stellingen. Op de eerste stelling is 40 procent van de leerlingen van De Kameleon het niet eens en 41 procent van de leerlingen van De Klaver. Op de tweede stelling zijn meer leerlingen van De Kameleon het eens dan van De Klaver. Namelijk 70 procent van de leerlingen van De Kameleon en 54 procent van de leerlingen van De Klaver vinden dat er thuis veel gewandeld wordt en/of gefietst.

Regels van ouders over het sport- en beweeggedrag van hun kinderen blijken een positieve uitwerking te hebben op het sport- en beweeggedrag (Frelie en Janssens, 2007). Het blijkt dat de helft van de leerlingen (50%) die aan het onderzoek meedoen bij mooi weer buiten moeten spelen van hun ouders. Op De Kameleon is het percentage leerlingen 56 procent en op De Klaver 46 procent. Dit is geen significant verschil.

5.5 Persoonlijke factoren per school bekeken

In deze paragraaf wordt de vijfde deelvraag besproken. Centraal staan persoonlijke factoren en het effect van de school op het sport- en beweeggedrag. De vijfde deelvraag luidt:

Op welke wijze en in welke mate wordt het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen door deze persoonlijke factoren in de schoolomgeving beïnvloed?

Voor elke persoonlijke factor wordt de wijze en de mate van invloed op het sport- en beweeggedrag van de leerlingen beschreven voor De Kameleon en De Klaver.

5.5.1 Attitude ten opzichte van sport en bewegen

Leerlingen van de reguliere school De Klaver vinden de gymlessen significant ($p < 0,05$) leuker dan de leerlingen van de sportactieve school De Kameleon. Dit is te zien in de onderstaande tabel.

Tabel 5.10 Beleving van de gymlessen per school

		School		
		Kameleon % (N)	Klaver % (N)	Totaal % (N)
Gymlessen	Ja, de leukste	31 (19)	48 (38)	41 (57)
	Ja, meestal leuk	30 (18)	34 (27)	32 (45)
	Wisselt	36 (22)	18 (14)	26 (36)
	Nee, meestal niet	3 (2)	0 (0)	1 (2)
Totaal		100 (61)	100 (79)	100 (140)

Net als in het onderzoek van Frelief en Janssens (2007, p. 43) is er meer waardering voor de gymlessen onder de leerlingen van De Klaver dan onder de leerlingen van De Kameleon. Op De Klaver worden de gymlessen gegeven door de groepsleerkrachten en op De Kameleon door de vakleerkrachten.

5.5.2 Eigen effectiviteit

Er is geen significant verschil tussen de scholen en het aantal leerlingen waarvan de ouders vaak zeggen dat ze goed kunnen sporten. Dit is te zien in de onderstaande tabel.

Tabel 5.11 Aantal leerlingen (%) waarvan de ouders zeggen dat ze goed kunnen sporten

		School		
		Kameleon % (N)	Klaver % (N)	Totaal % (N)
Mijn ouders zeggen vaak dat ik goed kan sporten	Ja	62 (37)	59 (46)	60 (83)
	Nee	13 (8)	15 (12)	14 (20)
	Weet niet	25 (15)	26 (20)	25 (35)
Totaal		100 (60)	100 (78)	100 (138)

5.5.3 Sociaal demografische variabelen

Geslacht

Aan het onderzoek nemen in totaal 46 procent jongens ($N = 64$) en 54 procent meisjes ($N = 76$) deel. Dit is mooi in evenwicht. Uitgesplitst naar school is het volgende beeld te zien:

- uit groep 6, 7 en 8 doen op De Kameleon 38 procent jongens ($N = 23$) en 62 procent meisjes ($N = 38$) mee, en
- uit groep 6, 7 en 8 doen op De Klaver 52 procent jongens ($N = 41$) en 48 procent meisjes ($N = 38$) mee.

Op De Kameleon is het percentage jongens – meisjes niet in evenwicht, meer meisjes dan jongens hebben aan het onderzoek meegewerkt. Op De Klaver is het percentage jongens – meisjes wel in evenwicht, iets meer jongens dan meisjes hebben aan het onderzoek meegewerkt.

Etniciteit

In paragraaf 2.7.4 is de definitie van autochtonen en allochtonen van RotterdamDATA (COS, 2008) gegeven. Er is geen significant verschil tussen de scholen en de etniciteit van de leerlingen. Op de twee scholen is het percentage autochtone en allochtone leerlingen bijna gelijk en hebben de meeste leerlingen een allochtone achtergrond. Het aantal autochtone leerlingen op De Kameleon is 15 procent en het aantal allochtone leerlingen is 85 procent. Op De Klaver is 14 procent van de leerlingen autochtoon en 86 procent allochtoon.

Allochtonen worden ingedeeld naar eerste en tweede generatie. Op De Kameleon behoort 71 procent van de allochtone leerlingen tot de tweede generatie en is in Nederland geboren. Van de allochtone leerlingen behoort 29 procent tot de eerste generatie en is in een ander land ter wereld gekomen. Op De Klaver behoort iets meer dan driekwart (76%) van de allochtone leerlingen tot de tweede generatie en iets minder dan een kwart (24%) tot de eerste generatie. Er is geen significant verschil tussen de scholen.

Mogelijk heeft De Kameleon meer leerlingen van de eerste generatie allochtone leerlingen dan De Klaver omdat de school een Schakelklas eerste opvang aanbiedt. Dit is een klas speciaal voor kinderen die korter dan een jaar in Nederland wonen en de Nederlandse taal nog niet beheersen. In het gymrooster is de Schakelklas eerste opvang of Neon Prisma terug te vinden onder de afkorting NP.

Leeftijd

Voor De Kameleon als De Klaver geldt: de jongste leerling is 9 jaar en de oudste leerling is 13 jaar. Er is geen significant verschil tussen de leeftijd van de leerlingen van De Kameleon en De Klaver. In de onderstaande tabel is het aantal leerlingen van 9 tot en met 13 jaar te zien per school.

Tabel 5.12 Aantal leerlingen (%) van 9 tot en met 13 jaar per school

		School		Totaal % (N)
		Kameleon % (N)	Klaver % (N)	
leeftijd	9 jaar	7 (4)	17 (13)	12 (17)
	10 jaar	25 (15)	24 (19)	24 (34)
	11 jaar	36 (22)	33 (26)	34 (48)
	12 jaar	25 (15)	25 (20)	25 (35)
	13 jaar	8 (5)	1 (1)	4 (6)
Totaal		100 (61)	100 (79)	100 (140)

Het percentage leerlingen van tien, elf en twaalf jaar is op allebei de scholen bijna gelijk. Voor de leeftijdscategorieën negen en dertien jaar is er een verschil per school. De Klaver heeft meer kinderen van negen jaar op school (17%) dan De Kameleon (7%) en De Klaver heeft minder kinderen van dertien jaar op school (1%) dan De Kameleon (8%).

Tabel 5.13 Kenmerken (gemiddelde:standaarddeviatie) van de leerlingen

	Totaal (N=140)	De Kameleon (N=61)	De Klaver (N=79)
Leeftijd (jaren)	11:1,07	11:1,05	11:1,06

Sociaal economische status gezin

Leerlingen van De Klaver wonen significant vaker ($p < 0.05$) in een rijtjeshuis of een eengezinswoning. In de onderstaande tabel is te zien dat 51 procent van de leerlingen op De Klaver in een eengezinswoning woont tegenover 12 procent van de leerlingen op De Kameleon. Terwijl leerlingen van De Kameleon significant vaker ($p < 0.05$) in een portiekwoning (met drie etages of minder dan drie etages) wonen. Namelijk 61 procent van de leerlingen van De Kameleon en 25 procent van de leerlingen van De Klaver.

Tabel 5.14 Aantal leerlingen (%) per school en het type huis waar ze in wonen

		School		Totaal
		Kameleon % (N)	Klaver % (N)	% (N)
Wat voor huis?	Vrijstaand	5 (3)	4 (3)	4 (6)
	Twee onder een kap	8 (5)	3 (2)	5 (7)
	Rijtjeswoning/ eengezinswoning	12 (7)	51 (40)	34 (47)
	Portiekwoning (minder of 3 etages)	61 (37)	25 (20)	41 (57)
	Flat (meer dan 3 etages)	13 (8)	17 (13)	15 (21)
Totaal		100 (60)	100 (78)	100 (138)

Kortom

- Leerlingen van de sportactieve school De Kameleon besteden gemiddeld significant meer tijd aan sport en bewegen per week dan leerlingen van de reguliere school De Klaver.
- Er is echter geen significant verschil tussen de BMI waarde van leerlingen op De Kameleon en De Klaver.
- Er is een significant verschil tussen leerlingen van De Kameleon en De Klaver en de activiteit op het schoolplein in de pauzes. Leerlingen van De Kameleon zijn in de pauzes op het schoolplein vaker actief met sport zoals voetballen en basketballen. Terwijl leerlingen van De Klaver vaker actief zijn met spel zoals tikkertje en hinkelen.
- Er is een significant verschil gevonden tussen leerlingen van de scholen en naschoolse sport. Van de leerlingen op De Klaver doet 30 procent nooit mee aan een sporttoernooi op school tegenover 13 procent van de leerlingen op De Kameleon.
- Het blijkt dat de vader van de leerlingen op De Klaver per maand vaker aan sportieve activiteiten of aan sport doet dan de vader van de leerlingen op De Kameleon. Ook bij de moeder is dit het geval.
- Leerlingen van De Klaver vinden de gymlessen significant leuker dan de leerlingen van De Kameleon. Op De Klaver worden de gymlessen gegeven door de groepsleerkracht en op De Kameleon worden de gymlessen gegeven door een vakleerkracht.
- Leerlingen van De Klaver wonen significant vaker in een rijtjeshuis of een eengezinswoning. Terwijl leerlingen van De Kameleon significant vaker in een portiekwoning (met drie etages of minder dan drie etages) wonen.

6. Verklaring van het sport- en beweeggedrag

6.1 Inleiding

Leerlingen van De Kameleon besteden gemiddeld significant ($p < 0,05$) meer tijd per week aan sport en bewegen dan leerlingen van De Klaver. In dit hoofdstuk staat de vraag centraal:

Hoe kan het verschil in sport- en beweeggedrag tussen leerlingen van De Kameleon en De Klaver worden verklaard?

6.1.1 Sport- en beweeggedrag uitgesplitst

Er is een sterke lineaire samenhang tussen het sport- en beweeggedrag en het aantal minuten buitenspelen per week ($r^2 = 0.6$), het aantal minuten sportactiviteiten (buiten een sportvereniging) per week ($r^2 = 0.5$) en het aantal minuten fietsen en/of wandelen per week ($r^2 = 0.5$). Er is geen lineaire samenhang tussen sport- en beweeggedrag en het aantal minuten training per week ($r^2 < 0.1$) en het aantal minuten lopen of zelf fietsen van en naar school ($r^2 < 0.1$). Er is een zwakke lineaire samenhang tussen het sport- en beweeggedrag en het aantal minuten aan wedstrijden per week ($r^2 < 0.2$).

Hierboven is geconcludeerd dat het totaal aantal minuten besteedt aan sport en bewegen onder de leerlingen per school significant verschilt ($p < 0,05$). Als het sport- en beweeggedrag wordt uitgesplitst in de hierboven genoemde aspecten verschilt alleen het aantal minuten dat de leerlingen fietsen en wandelen per week significant per school ($p < 0,05$). De leerlingen van De Kameleon fietsen en wandelen gemiddeld 594 minuten per week. Dit is 9.9 uur per week en 1.4 uur per dag. De leerlingen van De Klaver fietsen en wandelen gemiddeld 225 minuten per week. Dit is 3.8 uur per week en 0.5 uur per dag. De andere aspecten van het sport- en beweeggedrag: aantal minuten training per week, aantal minuten wedstrijden per week, aantal minuten buitenspelen per week, aantal minuten sportactiviteiten (buiten sportvereniging) per week en het aantal minuten van en naar school lopen en/of fietsen verschillen per school niet significant.

6.2 Relatie met sport- en beweeggedrag

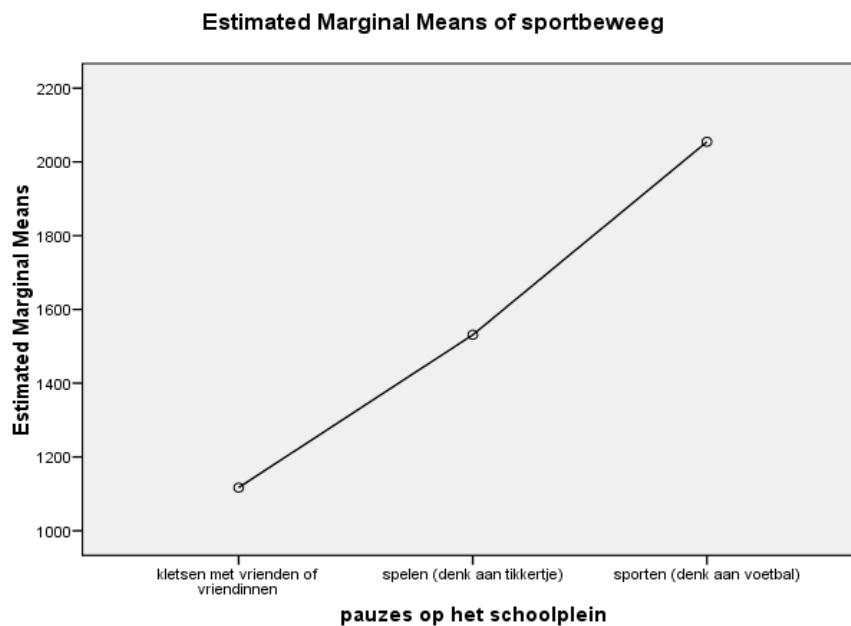
In deze paragraaf wordt bekeken of het verschil in sport- en beweeggedrag tussen leerlingen van De Kameleon en De Klaver kan worden verklaard door fysieke-, sociale- en persoonlijke factoren.

6.3 Fysieke factoren

6.3.1 Schoolplein

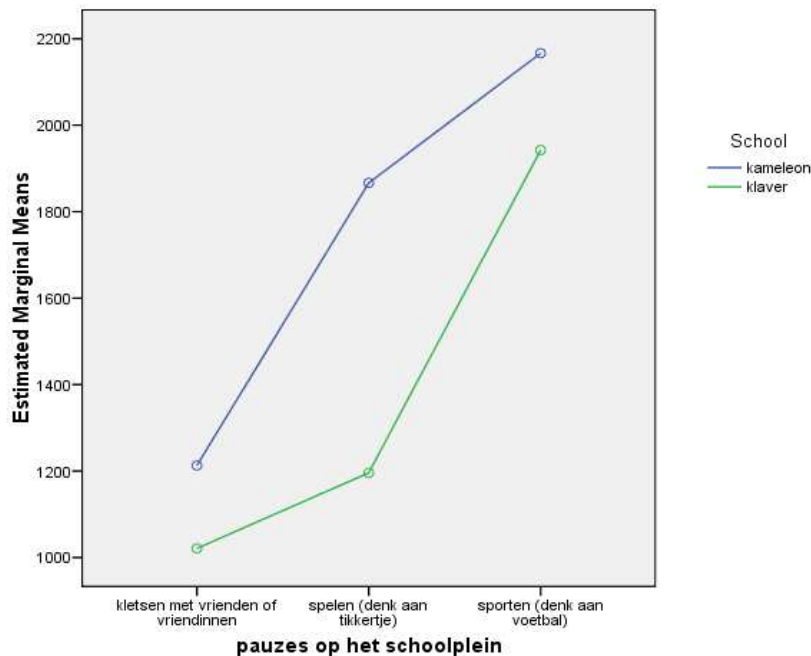
Er is geen significant verband tussen de activiteiten van leerlingen in de pauze en het sport- en beweeggedrag. In figuur 6.1 is te zien, dat leerlingen die in de pauze sporten gemiddeld de meeste tijd besteden aan sport en bewegen per week. Daarna komen leerlingen die in de pauze aan spel doen en de leerlingen die in de pauze kletsen met vrienden besteden gemiddeld de minste tijd aan sport en bewegen per week.

Figuur 6.1 De activiteit van leerlingen in de pauze en de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week in minuten

Er is geen interactie-effect met de school. In figuur 6.2 is te zien dat beide scholen de algemene lijn volgen, alleen besteden leerlingen van De Kameleon gemiddeld significant ($p < 0,05$) meer tijd aan sport en bewegen per week.

Figuur 6.2 De activiteit van leerlingen per school in de pauze en de totale tijdbesteding aan sport en bewegen per week in minuten

6.3.2 Woon- en schoolverkeer

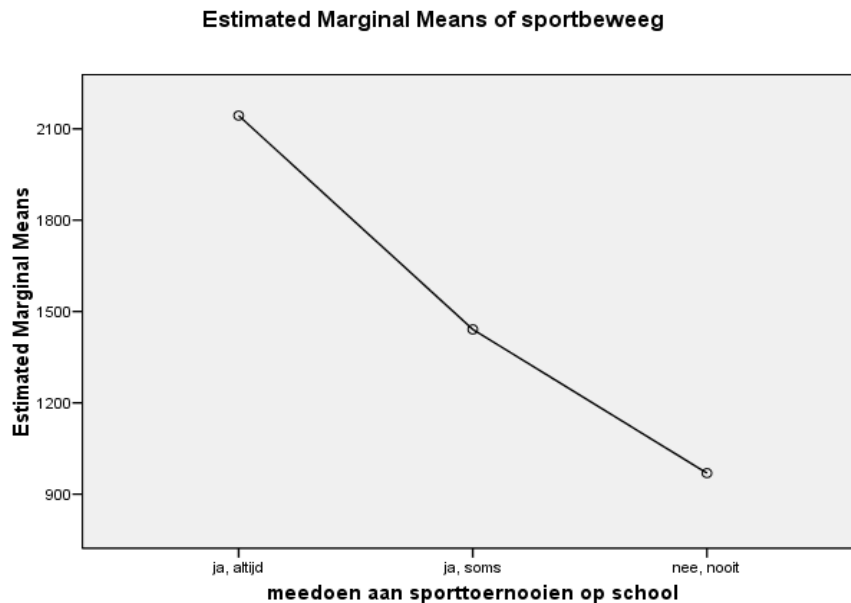
Er is geen significant verband tussen het woon- en schoolverkeer en het sport- en beweggedrag en er is ook geen significant interactie-effect tussen school en woon- en schoolverkeer. Er blijft wel een significant verschil tussen de scholen ($p < 0,05$) bestaan met het sport- en beweggedrag van leerlingen gecorrigeerd voor de tijd besteedt aan woon- en schoolverkeer.

Sport en bewegen buiten schooltijd

6.3.3 Naschools sportaanbod

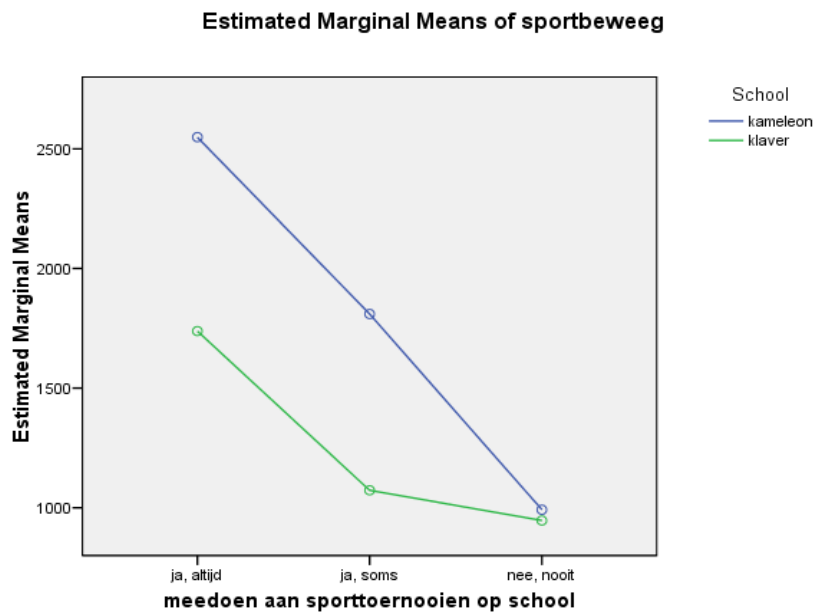
Er is een significant verband ($p < 0,05$) tussen leerlingen die meedoen aan sporttoernooien of sportmiddagen op school en het sport- en beweeggedrag van die leerlingen. In de onderstaande figuur is te zien dat leerlingen die altijd meedoen aan sporttoernooien of sportmiddagen op school gemiddeld veel meer tijd besteden aan sport en bewegen per week.

Figuur 6.3 Meedoen aan sporttoernooien op school en de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week in minuten

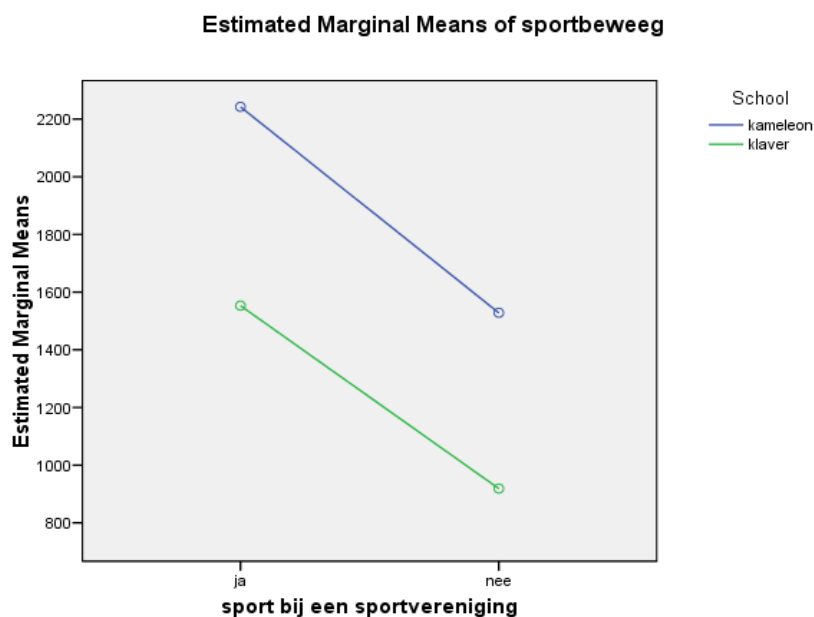
Er is geen schooleffect met meedoen aan sporttoernooien of sportmiddagen op school en het sport- en beweeggedrag. In figuur 6.4 is te zien dat leerlingen die altijd meedoen aan sporttoernooien of sportmiddagen op school zowel op De Kameleon als op De Klaver gemiddeld meer tijd besteden aan sport en bewegen per week. De school is significant ($p < 0,05$) omdat leerlingen die soms of altijd meedoen aan sporttoernooien op De Kameleon gemiddeld meer tijd besteden aan sport en bewegen per week dan leerlingen op De Klaver.

Figuur 6.4 Meedoen aan sporttoernooien op school en de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen op De Kameleon en De Klaver per week in minuten

Er is een significant verband ($p < 0,05$) tussen sport bij een sportvereniging en het sport- en beweggedrag van leerlingen. Leerlingen die lid zijn van een sportvereniging sporten en bewegen gemiddeld per week meer dan leerlingen die geen lid zijn van een sportvereniging. Er is geen schooleffect. Op beide scholen is te zien dat leerlingen die lid zijn van een sportvereniging gemiddeld meer tijd besteden aan sport en bewegen per week. De school is significant ($p < 0,05$) met sport- en beweggedrag, omdat leerlingen van De Kameleon per week gemiddeld meer tijd aan sport en bewegen besteden dan leerlingen van De Klaver.

Figuur 6.6 Sporten bij een sportvereniging en de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week in minuten op De Kameleon en De Klaver

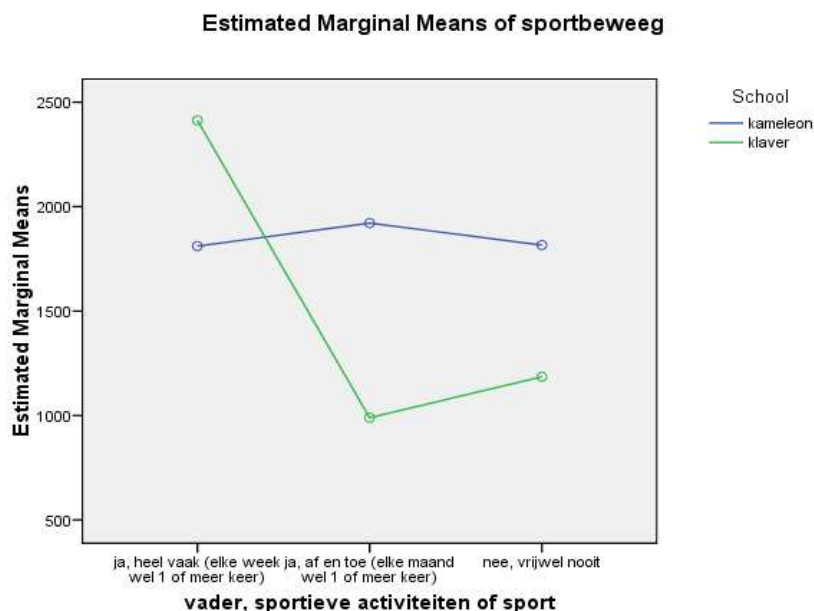
6.4 Sociale factoren

6.4.1 Ouders van de leerlingen

Sport- en beweeggedrag van de vader

Er is geen significant verband tussen het sport- en beweeggedrag van de vader en het sport- en beweeggedrag van leerlingen. Ook de school is niet significant meer in relatie met sport- en beweeggedrag van leerlingen en er is geen schooleffect. In de onderstaande figuur is wel te zien dat het voor het sport- en beweeggedrag van de leerlingen van De Kameleon niet zoveel uitmaakt of hun vader aan sportieve activiteiten of aan sport doet. Terwijl leerlingen van De Klaver gemiddeld veel meer tijd besteden aan sport en bewegen per week wanneer de vader heel vaak aan sportieve activiteiten of aan sport doet. Leerlingen op De Klaver waarvan de vader af en toe aan sportieve activiteiten of aan sport doet besteden gemiddeld de minste tijd aan sport en bewegen per week.

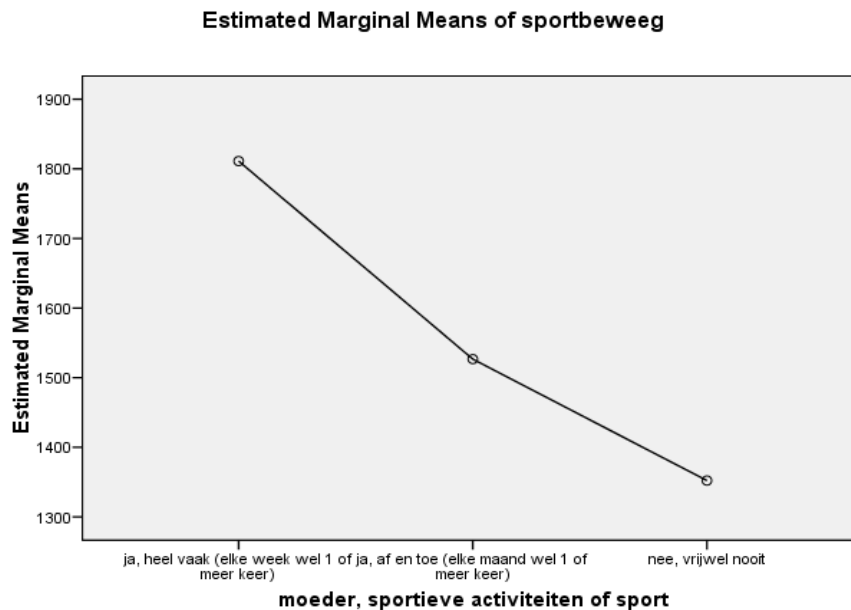
Figuur 6.7 Het sport- en beweeggedrag van de vader en de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen in minuten per week van leerlingen op De Kameleon en De Klaver

Sport- en beweeggedrag van de moeder

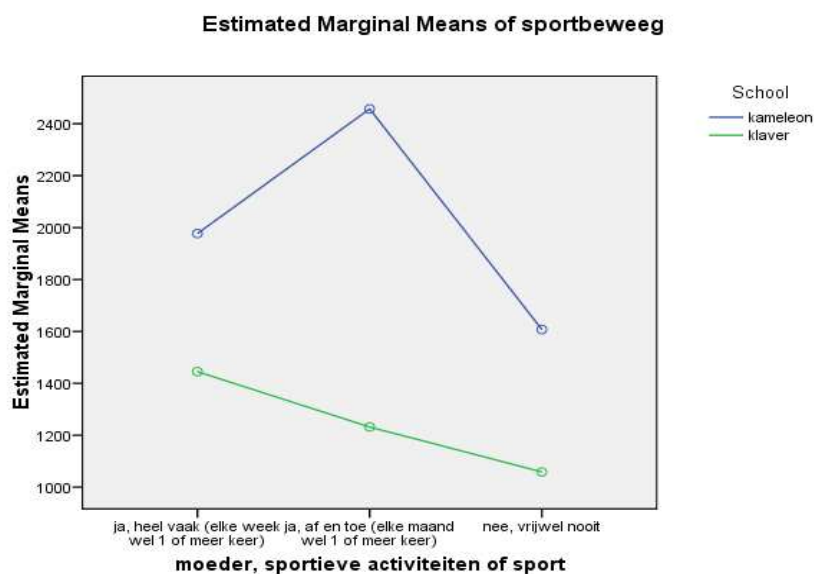
Er is geen significant verband tussen het sport- en beweeggedrag van de moeder en het sport- en beweeggedrag van de leerlingen. De relatie tussen het sport- en beweeggedrag van de moeder en het sport- en beweeggedrag van de leerlingen volgt wel de theorie. Wanneer de moeder vaker aan sport en bewegen doet besteedt de leerling ook meer tijd aan sport en bewegen per week. Dit is te zien in figuur 6.8.

Figuur 6.8 Relatie tussen het sport- en beweeggedrag van de moeder en de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen van de leerlingen per week in minuten

Leerlingen op De Kameleon sporten en bewegen significant ($p < 0,05$) meer per week dan leerlingen op De Klaver gecorrigeerd naar het sport- en beweeggedrag van de moeder. Er is geen interactie-effect van de school en het sport- en beweeggedrag van de moeder op het sport- en beweeggedrag van leerlingen. In figuur 6.9 is te zien dat de lijn van leerlingen van De Klaver de algemene lijn volgt. Leerlingen van De Kameleon waarvan de moeder af en toe aan sportieve activiteiten of aan sport doet besteden gemiddeld de meeste tijd aan sport en bewegen per week. Daarna leerlingen waarvan de moeder heel vaak aan sportieve activiteiten of aan sport doet. Het zou mogelijk kunnen zijn dat dit komt door overstimulering, waardoor deze leerlingen gemiddeld minder tijd per week aan sport en bewegen besteden.

Figuur 6.9 Het verband tussen het sport- en beweeggedrag van de moeder en de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week van leerlingen op De Kameleon en De Klaver in minuten

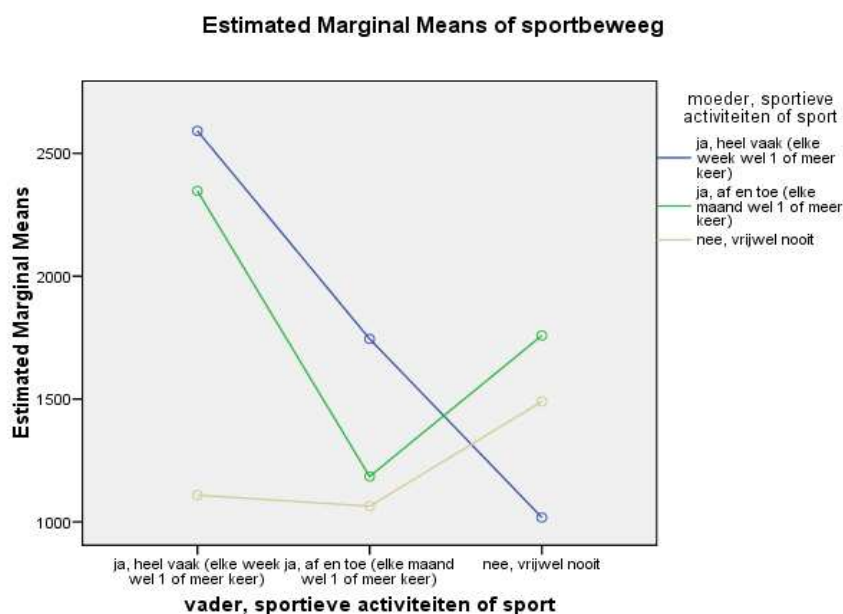

Sport- en beweeggedrag van de vader en het sport- en beweeggedrag van de moeder

Wanneer zowel de moeder als de vader van de leerlingen heel vaak aan sportieve activiteiten of aan sport doet is het sport- en beweeggedrag van de leerlingen hoog (zie figuur 6.10). Als de moeder vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet en de vader juist heel vaak dan is het sport- en beweeggedrag van leerlingen toch laag. Omgekeerd is dit ook het geval. Wanneer de moeder heel vaak aan sportieve activiteiten of aan sport doet en de vader vrijwel nooit is het sport- en beweeggedrag van de leerlingen ook laag. Dit suggereert overstimulering van leerlingen waardoor zij gemiddeld minder tijd besteden per week aan sport en bewegen.

Het lijkt er op dat het sport- en beweeggedrag van de moeder toch meer invloed heeft op het sport- en beweeggedrag van de leerlingen dan het sport- en beweeggedrag van de vader. Wanneer de moeder af en toe aan sportieve activiteiten of aan sport doet en de vader vrijwel nooit is het sport en beweeggedrag van de leerlingen hoger dan wanneer de moeder vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet en de vader af en toe.

Figuur 6.10 Het sport- en beweeggedrag van de vader en het sport- en beweeggedrag van de moeder

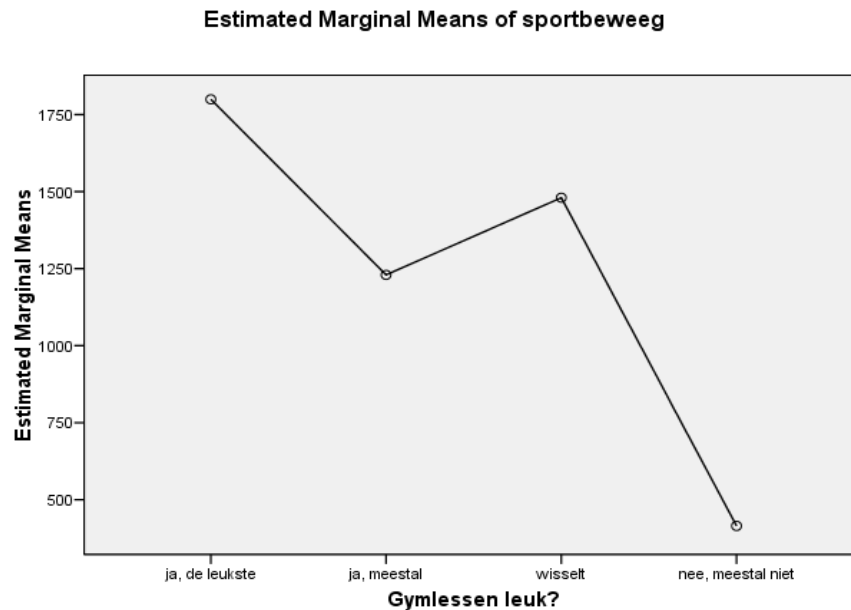
6.5 Persoonlijke factoren

6.5.1 Attitude ten opzichte van sport en bewegen

De attitude ten opzichte van sport en bewegen hangt significant samen ($p < 0,05$) met het sport- en beweeggedrag van leerlingen. In figuur 6.11 is te zien dat leerlingen die de gymlessen de leukste lessen van allemaal vinden gemiddeld de meeste tijd besteden aan sport en bewegen per week. Daarna komen leerlingen die de gymlessen soms wel leuk, maar soms ook niet leuk vinden. Vervolgens de leerlingen die gym meestal leuk vinden en ten slotte leerlingen die gym niet leuk vinden.

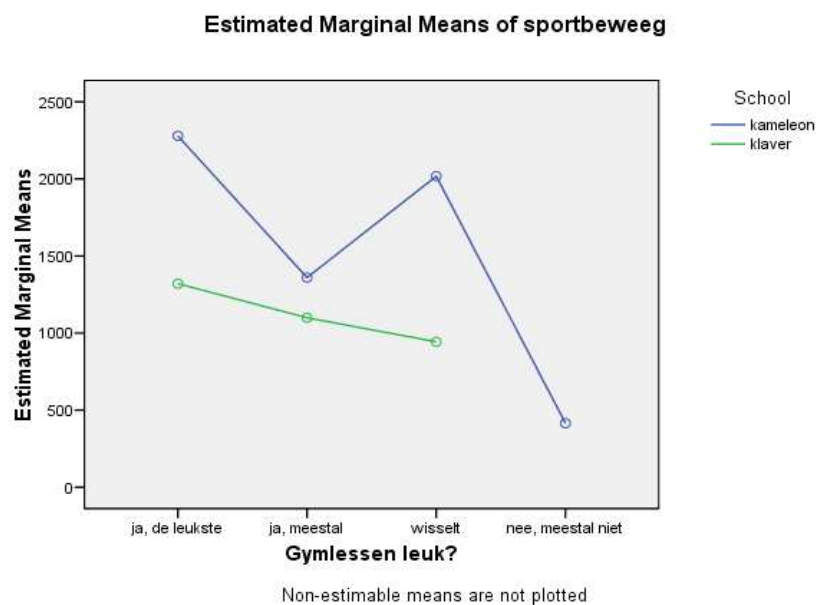

Figuur 6.11 De attitude ten opzichte van de gymlessen en het sport- en beweeggedrag van leerlingen

In figuur 6.12 is te zien dat er geen schooleffect is. Het verloop van de lijn van De Kameleon is hetzelfde als in figuur 6.11. Er zijn twee leerlingen op De Kameleon die bewegingsonderwijs niet leuk vinden. Het verloop van de lijn van De Klaver volgt de theorie. Leerlingen die bewegingsonderwijs de leukste lessen van allemaal vinden besteden gemiddeld de meeste tijd aan sport en bewegen per week, daarna leerlingen die bewegingsonderwijs meestal leuk vinden en tot slot leerlingen die bewegingsonderwijs soms wel en soms niet leuk vinden. De school is significant ($p < 0,05$) op het sport- en beweeggedrag. Voor de drie categorieën waarin allebei de scholen zijn weergegeven besteden leerlingen van De Kameleon gemiddeld meer tijd per week aan sport en bewegen.

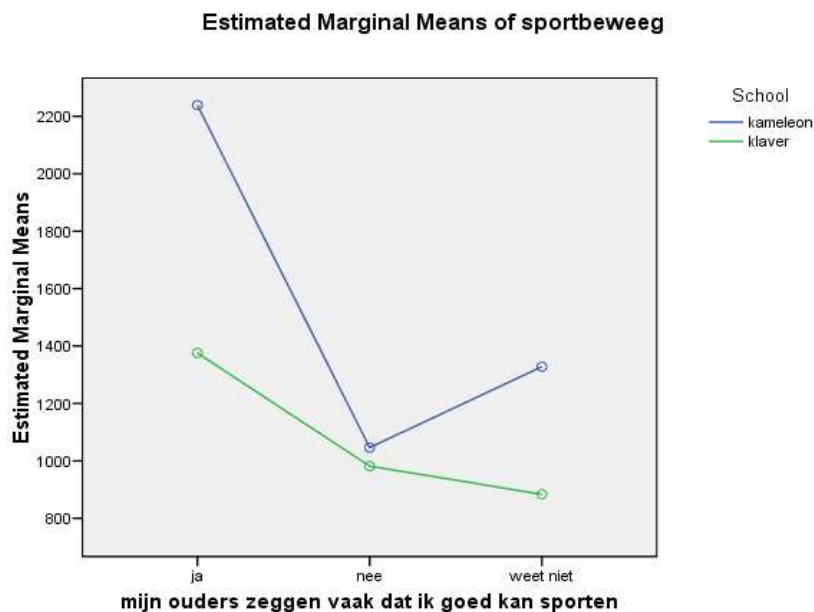
Figuur 6.12 De attitude ten opzichte van de gymlessen en het sport- en beweeggedrag van leerlingen op De Kameleon en De Klaver in minuten per week

6.5.2 Eigen effectiviteit

Er is een significant verband ($p < 0,05$) tussen leerlingen waarvan de ouders vaak zeggen dat ze goed kunnen sporten en het sport- en beweeggedrag van leerlingen. Leerlingen waarvan de ouders vaak zeggen dat ze goed kunnen sporten, sporten en bewegen gemiddeld 1808 minuten per week. Leerlingen waarvan de ouders dat niet zeggen sporten en bewegen gemiddeld 1014 minuten per week en leerlingen die het niet weten of hun ouders dat vaak zeggen sporten en bewegen gemiddeld 1106 minuten per week. De school is significant ($p < 0,05$), maar er is geen interactie effect tussen school en eigen effectiviteit op het sport- en beweeggedrag van leerlingen.

Figuur 6.14 Eigen effectiviteit en het sport- en beweeggedrag van leerlingen op De Kameleon en De Klaver

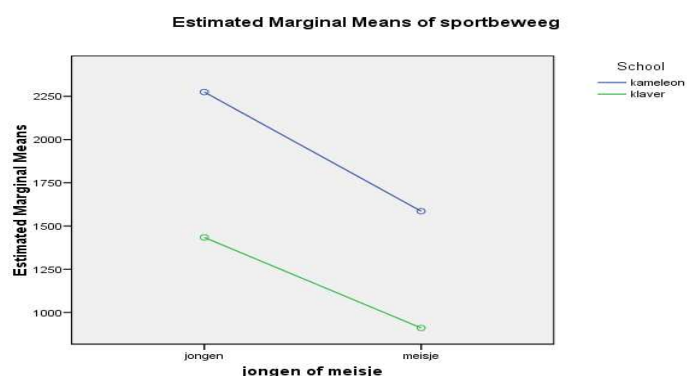

6.5.3 Sociaal demografische variabelen

Geslacht

Er is een significant verschil ($p < 0,05$) tussen jongens en meisjes en de gemiddelde tijd die ze besteden aan sport en bewegen per week. Jongens sporten en bewegen gemiddeld 1854 minuten per week en meisjes gemiddeld 1248 minuten. Er is geen schooleffect, omdat op zowel De Kameleon als op De Klaver de jongens gemiddeld meer tijd besteden aan sport en bewegen per week dan de meisjes. Wel is te zien in figuur 6.15, dat de jongens van De Klaver gemiddeld minder tijd aan sport en bewegen besteden per week dan de meisjes van De Kameleon.

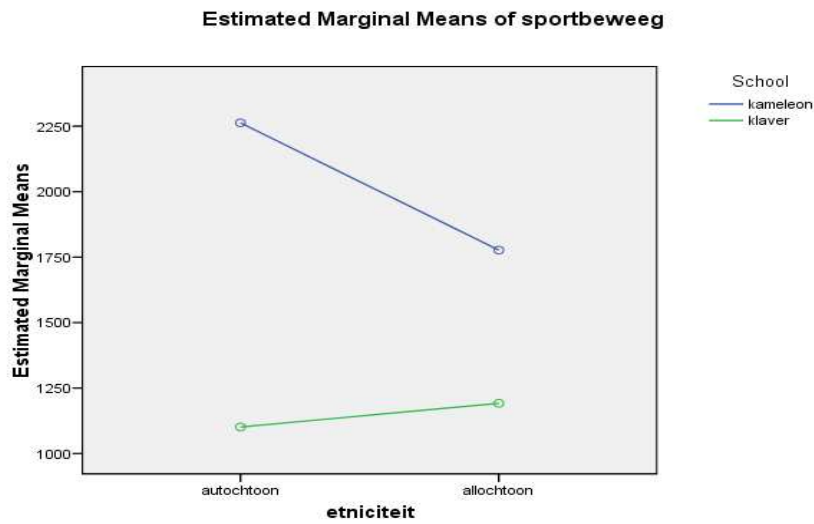
Grafiek 6.15 Gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen naar geslacht op De Kameleon en De Klaver in minuten per week

Etniciteit

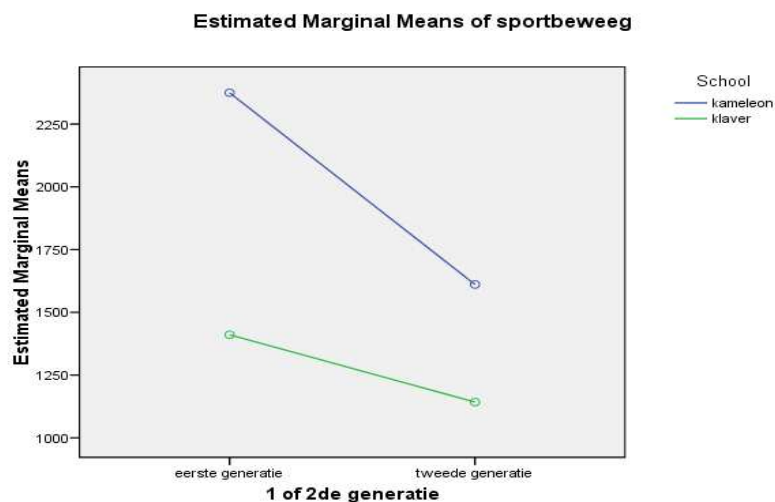
De etniciteit van de leerlingen heeft geen significante relatie met het sport- en beweeggedrag. In figuur 6.16 is te zien, dat autochtone leerlingen op De Kameleon gemiddeld meer tijd besteden aan sport en bewegen per week dan allochtone leerlingen. Terwijl op De Klaver juist te zien is dat allochtone leerlingen gemiddeld meer tijd besteden aan sport en bewegen per week dan autochtone leerlingen. De school is significant ($p < 0,05$) omdat de leerlingen op De Kameleon gemiddeld meer tijd besteden aan sport en bewegen per week dan leerlingen op De Klaver, gecorrigeerd naar etniciteit. Er is geen schooleffect.

Figuur 6.16 Gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week in minuten naar etniciteit per school

Allochtone leerlingen van de eerste generatie besteden gemiddeld meer tijd aan sport en bewegen per week dan allochtone leerlingen van de tweede generatie. Gemiddeld besteden allochtone leerlingen van de eerste generatie 1816 minuten aan sport en bewegen per week en allochtone leerlingen van de tweede generatie besteden gemiddeld 1356 minuten aan sport en bewegen per week. Dit is niet significant. Figuur 6.17 laat zien dat er geen schooleffect is. De leerlingen van de eerste generatie op De Kameleon en op De Klaver besteden gemiddeld meer tijd aan sport en bewegen per week dan leerlingen van de tweede generatie.

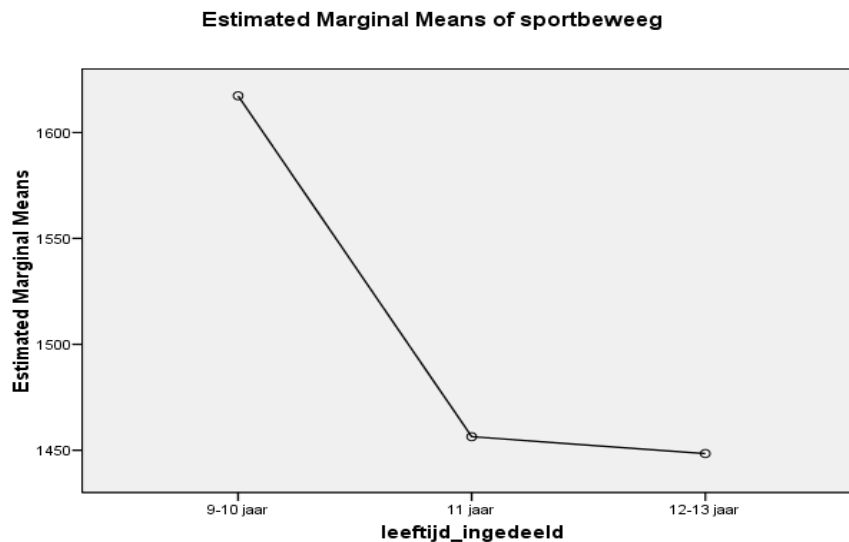
Figuur 6.17 Gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week in minuten naar eerste en tweede generatie allochtone leerlingen per school

Leeftijd

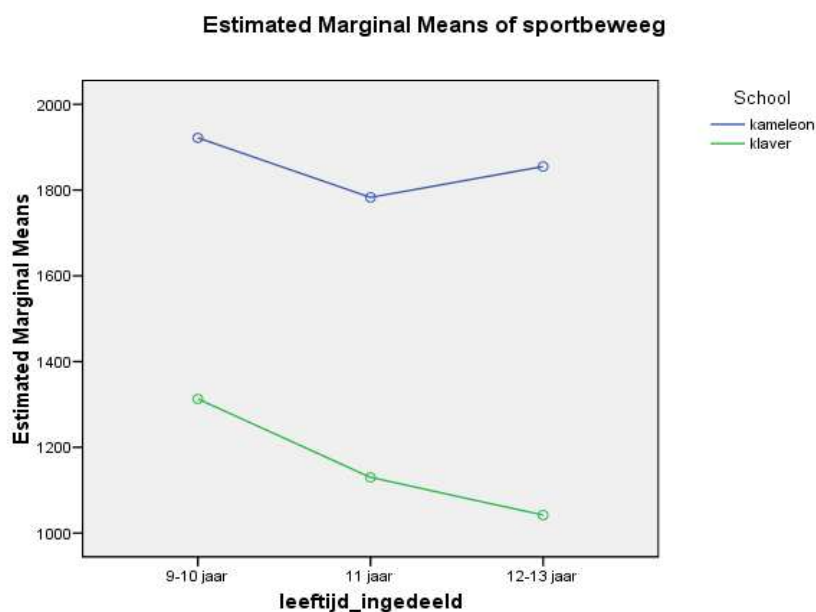
Er is geen significant verband tussen de leeftijd en het sport- en beweeggedrag van leerlingen. De leerlingen volgen de theorie, namelijk: hoe ouder de leerlingen zijn, hoe minder tijd ze besteden aan sport en bewegen (zie figuur 6.18).

Figuur 6.18 Gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week in minuten naar leeftijd

Hetzelfde patroon is te zien voor de leerlingen van De Klaver in figuur 6.19. Voor de leerlingen van De Kameleon klopt dit patroon niet. Leerlingen van twaalf en dertien jaar besteden gemiddeld meer tijd aan sport en bewegen dan leerlingen van elf jaar. Er is geen schooleffect in de relatie tussen leeftijd en het sport- en beweeggedrag van de leerlingen. School is wel significant ($p < 0,05$).

Figuur 6.19 Gemiddelde tijdbesteding per week in minuten aan sport en bewegen naar leeftijd voor De Kameleon en De Klaver

Kortom

De volgende factoren beïnvloeden het sport- en beweeggedrag van leerlingen op De Kameleon en De Klaver positief significant ($p < 0,05$):

1. naschools sportaanbod. Leerlingen die meedoen aan sporttoernooien of sportmiddagen op school besteden gemiddeld meer tijd aan sport en bewegen per week dan leerlingen die daar niet aan meedoen. Er is ook een verband tussen sport bij een sportvereniging en het sport- en beweeggedrag van leerlingen. Leerlingen die lid zijn van een sportvereniging sporten en bewegen gemiddeld per week meer dan leerlingen die geen lid zijn van een sportvereniging.
  2. attitude ten opzicht van sport en bewegen. Leerlingen die de gymlessen de leukste lessen van allemaal vinden besteden gemiddeld de meeste tijd aan sport en bewegen per week.
  3. eigen effectiviteit. Leerlingen waarvan de ouders vaak zeggen dat ze goed kunnen sporten besteden gemiddeld meer tijd per week aan sport en bewegen dan leerlingen waarvan de ouders dat niet vaak zeggen of leerlingen die niet weten of hun ouders dat vaak zeggen.
  4. geslacht. Jongens besteden gemiddeld meer tijd aan sport en bewegen per week dan meisjes.
- Bij deze factoren is geen schooleffect zichtbaar, omdat het positief significante effect op allebei de scholen zichtbaar is.

6.6 Multivariate model

In voorgaande paragrafen zijn fysieke-, sociale- en persoonlijk factoren besproken om het verschil in sport- en beweeggedrag van leerlingen op De Kameleon en De Klaver te verklaren. In deze paragraaf is een model samengesteld uit enkele fysieke-, sociale- en persoonlijke factoren. Het model is getoetst met variantie-analyse met vijf variabelen:

1. school;
2. sport- en beweeggedrag van de vader (v31);
3. sport- en beweeggedrag van de moeder (v32);
4. geslacht (v34) en
5. etniciteit (v41).

Tabel 6.1 Variantie-analyse met vijf variabelen

Tests of Between Subjects Effects

Dependent Variable: sportbeweeg

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
corrected Model	94454642,067a	43	2196619,583	2,076	,002
intercept	105309400,6	1	105309400,62	99,543	,000
school	10967018,299	1	10967018,299	10,366	,002
v31	1038335,120	2	519167,560	,491	,614
v32	2755567,033	2	1377783,516	1,302	,277
v34	1676646,145	1	1676646,145	1,585	,211
v41	2745481,315	1	2745481,315	2,595	,111
v31*v32	10981695,498	4	2745423,874	2,595	,042
school*v31*v32	12103599,608	3	4034533,203	3,814	,013
v34*v41	13158524,787	1	13158524,787	12,438	,001
v32 * v34 * v41	8178214,015	1	8178214,015	7,730	,007

a R Squared = ,495 (Adjusted R Squared = ,257)

*Niet-significante interactie effecten zijn weggelaten

School

In het model is er een significant verschil ($p < 0,05$) tussen de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week van de leerlingen op De Kameleon en De Klaver. De leerlingen op De Kameleon besteden gemiddeld 2180 minuten per week aan sport en bewegen en de leerlingen op De Klaver besteden gemiddeld 1352 minuten per week aan sport en bewegen.

Sport- en beweeggedrag van de vader en sport- en beweeggedrag van de moeder

Het sport- en beweeggedrag van de vader heeft samen met het sport- en beweeggedrag van de moeder een significante relatie ($p < 0,05$) met het sport- en beweeggedrag van de leerlingen.

Wanneer de vader van een leerling elke week een of meer keer aan sportieve activiteiten of aan sport doet en de moeder van een leerling minimaal een of meer keren per maand aan sportieve activiteiten of aan sport doet, is de gemiddelde tijd dat een leerling aan sport en bewegen besteedt per week heel hoog (zie tabel 6.2). Wanneer de moeder dan vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet is de gemiddelde tijd die een leerling besteedt aan sport en bewegen per week juist laag.

Wanneer de vader van een leerling af en toe (minimaal een keer per maand) aan sportieve activiteiten of aan sport doet en de moeder heel vaak, is de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen van een leerling per week nog steeds hoog. Als de moeder af en toe aan sportieve activiteiten of aan sport doet besteedt de leerling veel minder tijd aan sport en bewegen, maar wel meer dan wanneer de moeder vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet.

Wanneer de vader van een leerling vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet en de moeder heel vaak is de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen opvallend laag. Een verklaring kan zijn dat maar vier leerlingen deze combinatie hebben of dat er sprake is van overstimulering van de moeder. Terwijl de leerlingen heel veel tijd besteden aan sport en bewegen per week wanneer de moeder af en toe aan sportieve activiteiten of aan sport doet en weer iets minder wanneer de moeder vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet.

De lage gemiddelde tijdbesteding van leerlingen aan sport en bewegen per week waarvan de moeder vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet terwijl de vader juist heel vaak of af en toe aan sportieve activiteiten of aan sport doet kan betekenen dat het sport- en beweeggedrag van de moeder meer bepalend is voor het sport- en beweeggedrag van een kind dan het sport- en beweeggedrag van de vader.

Tabel 6.2 Relatie tussen sport- en beweeggedrag van de vader en de moeder en sport- en beweeggedrag van de leerlingen

Afhankelijke variabele: sport- en beweeggedrag leerlingen

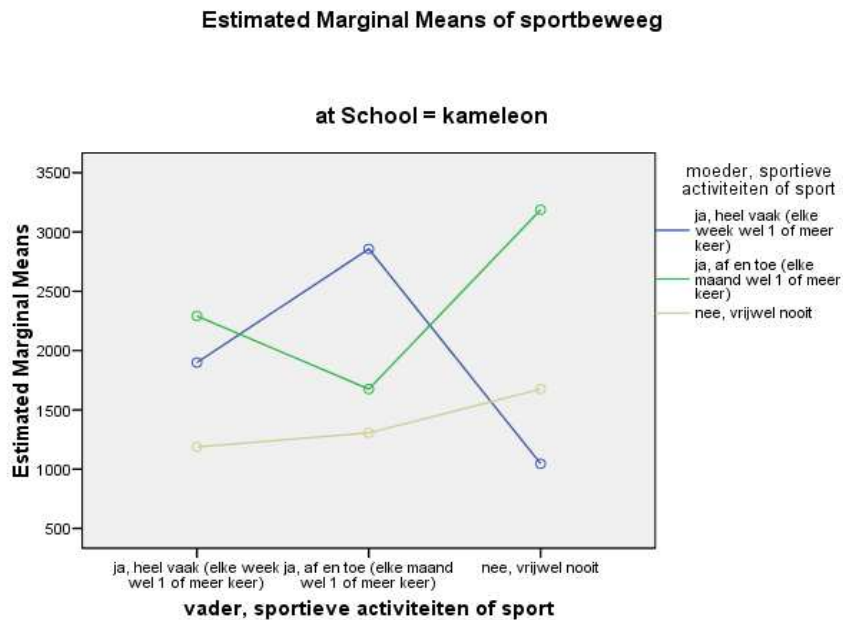
Vader: sportieve activiteiten of sport	Moeder: sportieve activiteiten of sport	Gemiddelde
Ja, heel vaak (elke week wel 1 of meer keer)	Ja, heel vaak (elke week wel 1 of meer keer)	2590
	Ja, af en toe (elke maand wel 1 of meer keer)	2426
	Nee, vrijwel nooit	991
Ja, af en toe (elke maand wel 1 of meer keer)	Ja, heel vaak (elke week wel 1 of meer keer)	2157
	Ja, af en toe (elke maand wel 1 of meer keer)	1376
	Nee, vrijwel nooit	1070
Nee, vrijwel nooit	Ja, heel vaak (elke week wel 1 of meer keer)	1018
	Ja, af en toe (elke maand wel 1 of meer keer)	2285
	Nee, vrijwel nooit	1602

Daarnaast heeft het sport- en beweeggedrag van de vader samen met het sport- en beweeggedrag van de moeder een significante relatie ($p < 0,05$) met het sport- en beweeggedrag van leerlingen per school.

Op De Kameleon is het sport- en beweeggedrag van de moeder in hoge mate bepalend voor het sport- en beweeggedrag van de leerlingen. Wanneer de moeder vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet (de lichte lijn in figuur 6.20) is de tijdbesteding aan sport en bewegen van de leerlingen ook

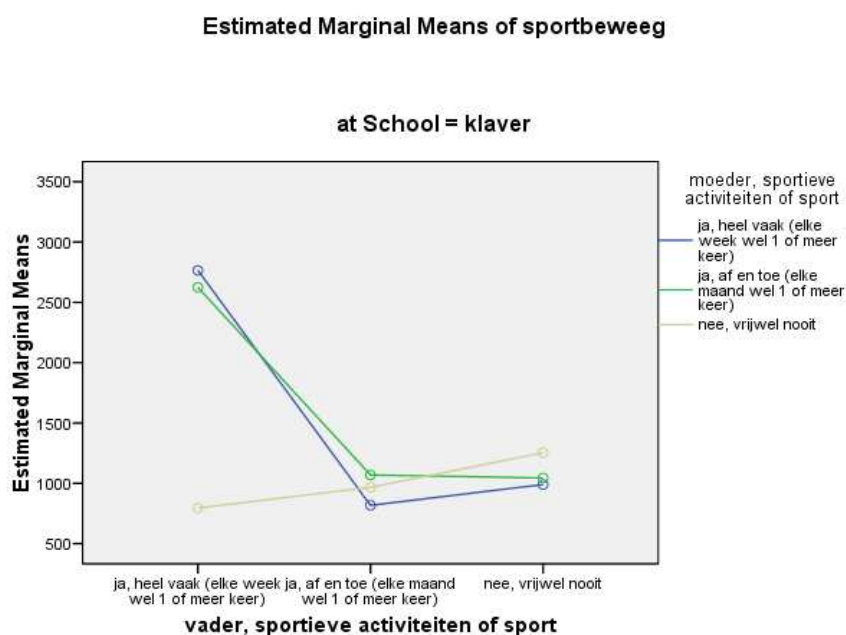
laag. Opvallend is, dat wanneer de moeder heel vaak sportieve activiteiten of aan sport doet en de vader vrijwel nooit de gemiddelde tijdbesteding van leerlingen aan sport en bewegen per week laag is.

Figuur 6.20 Relatie tussen sport- en beweeggedrag van de vader en van de moeder op De Kameleon

Op De Klaver is juist het sport- en beweeggedrag van de vader in hoge mate bepalend voor het sport- en beweeggedrag van de leerlingen. Opvallend is wanneer de leerlingen de combinatie hebben dat de vader heel vaak aan sportieve activiteiten of aan sport doet en de moeder vrijwel nooit, de leerlingen gemiddeld minder tijd besteden aan sport en bewegen per week. Wanneer de vader af en toe aan sportieve activiteiten of aan sport doet en of vrijwel nooit (zie figuur 6.21) is de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen van de leerlingen ook laag.

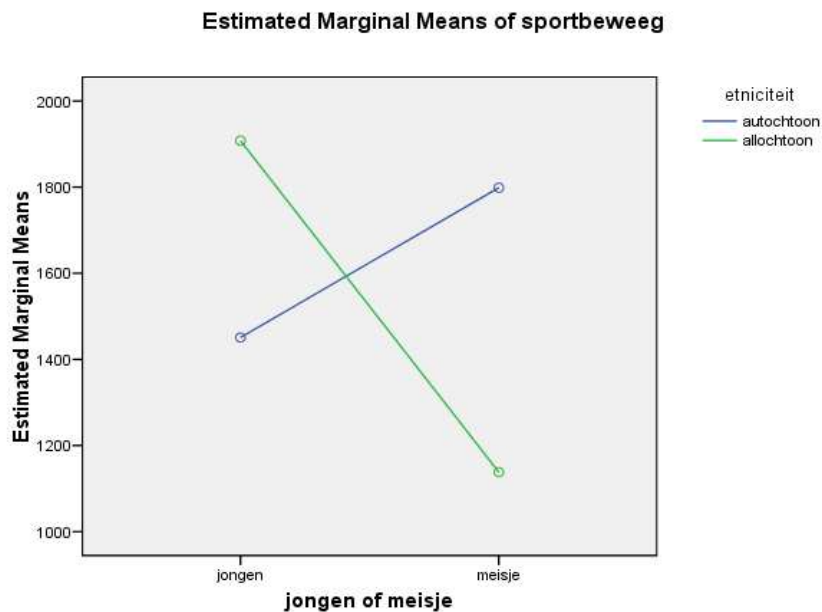
Figuur 6.21 Relatie tussen sport- en beweeggedrag van de vader en van de moeder op De Klaver

Geslacht en etniciteit

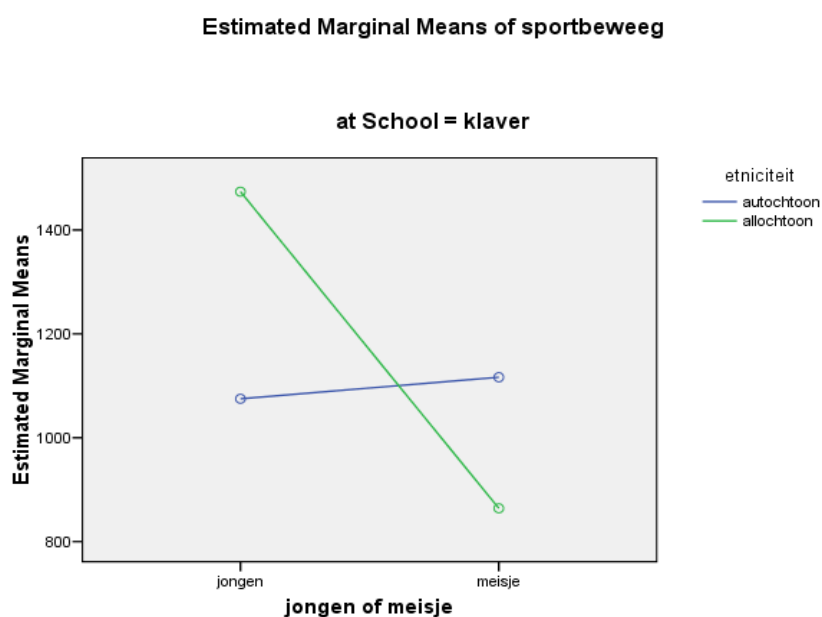
Geslacht samen met etniciteit hebben een significant relatie ($p < 0,05$) met het sport- en beweeggedrag van leerlingen. In figuur 6.22 is te zien dat een allochtone jongen gemiddeld veel meer tijd besteedt aan sport en bewegen per week dan een autochtone jongen. Voor meisjes is het juist andersom. Een autochtoon meisje besteedt gemiddeld veel meer tijd aan sport en bewegen per week dan een allochtoon meisje. De volgorde van de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week van meer naar minder tijd is: 1) allochtone jongen; 2) autochtoon meisje; 3) autochtone jongen en 4) allochtoon meisje.

Figuur 6.22 Gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week naar geslacht en etniciteit

De Klaver volgt het algemene beeld (zie figuur 6.23).

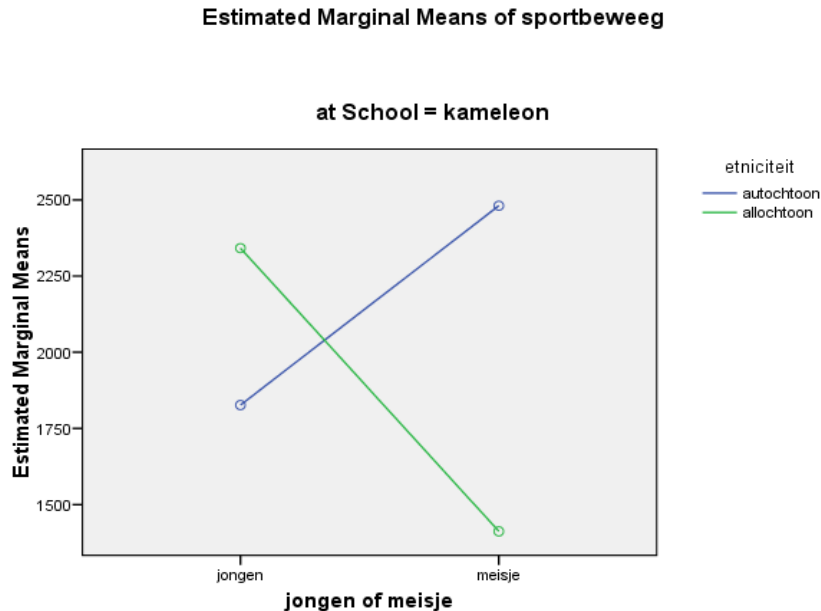
Figuur 6.23 Gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week naar geslacht en etniciteit op De Klaver

De Kameleon volgt het algemene beeld niet (zie figuur 6.24). De volgorde is: 1) autochtoon meisje; 2) allochtone jongen; 3) autochtone jongen en 4) allochtone meisje.

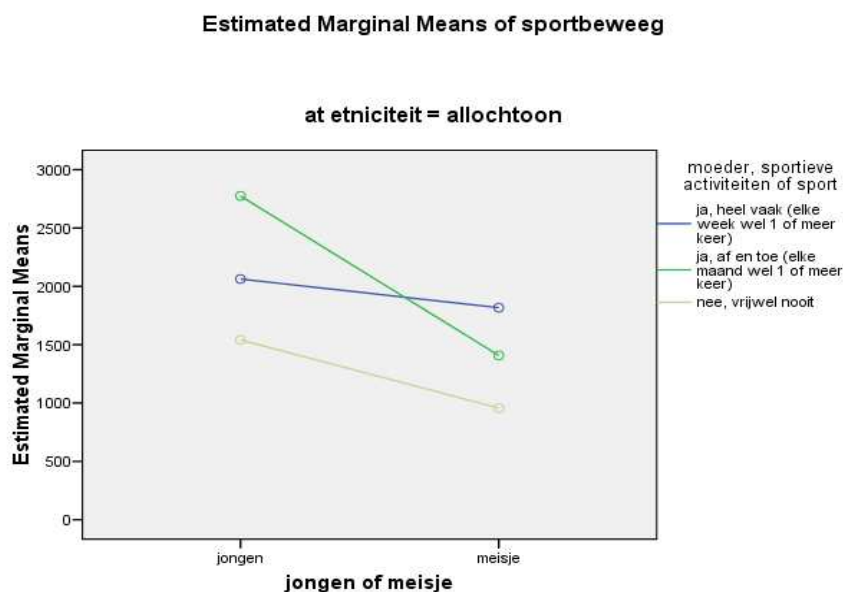
Figuur 6.24 Gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week naar geslacht en etniciteit op De Kameleon

Sport- en beweeggedrag van de moeder, geslacht en etniciteit

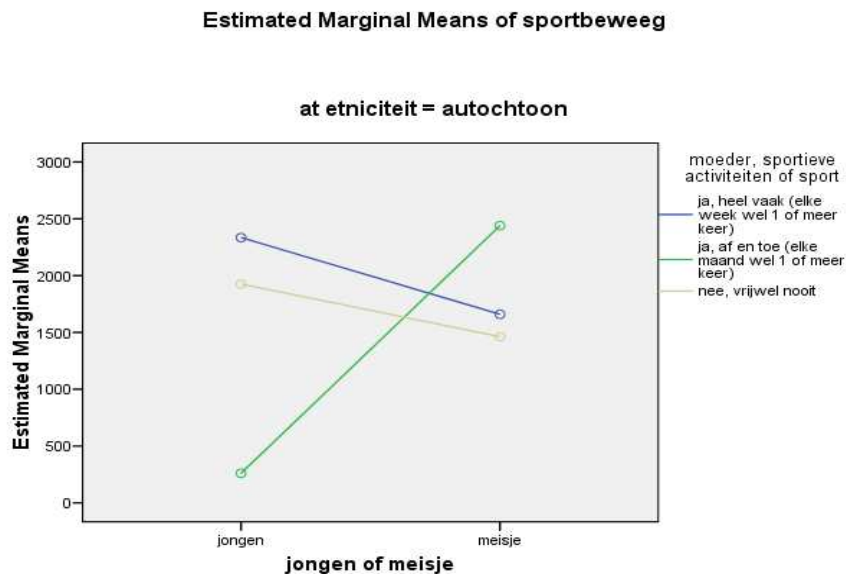
Het sport- en beweeggedrag van de moeder, geslacht en etniciteit hebben een significante relatie ($p < 0,05$) met het sport- en beweeggedrag van de leerlingen. Bij allochtone leerlingen is het sport- en beweeggedrag van de moeder bepalend voor het sport- en beweeggedrag van een leerling (zie figuur 6.25). Voor allochtone jongens en meisjes geldt dat ze gemiddeld minder tijd besteden aan sport en bewegen per week wanneer de moeder vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet dan wanneer de moeder af en toe of heel vaak aan sportieve activiteiten of aan sport doet.

Figuur 6.25 Relatie tussen sport- en beweeggedrag van de moeder, geslacht en sport- en beweeggedrag van allochtone leerlingen

Voor autochtone meisjes geldt ook dat wanneer de moeder vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet de gemiddelde tijdbesteding aan sport en bewegen per week het laagst is (zie figuur 6.26). Autochtone jongens wijken van dit patroon af. De tijd die autochtone jongens gemiddeld per week besteden aan sport en bewegen met een moeder die af en toe sport en beweegt is erg laag in vergelijking met een moeder die of heel vaak of vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet. Mogelijk komt dit omdat er maar drie autochtone jongens zijn met een moeder die af en toe aan sportieve activiteiten of aan sport doet.

Figuur 6.26 Relatie tussen sport- en beweeggedrag van de moeder, geslacht en sport- en beweeggedrag van autochtone leerlingen

7. Conclusie

Dit onderzoek is er op gericht om meer inzicht te krijgen op welke manier en de mate waarin de schoolomgeving het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen uit groep 6, 7 en 8 beïnvloedt. Het effect van een sportactieve basisschool op het sport- en beweeggedrag van leerlingen is onderzocht. Daarnaast is gekeken naar de invloed van fysieke-, sociale- en persoonlijke factoren op het sport- en beweeggedrag. De Kameleon en De Klaver in de wijk Carnisse in de deelgemeente Charlois in Rotterdam-Zuid zijn met elkaar vergeleken. De Kameleon heeft in recente jaren veel aandacht besteed aan sport en bewegen. De Klaver heeft in recente jaren geen specifieke aandacht besteed aan sport en bewegen en profileert zich als een kennisschool.

De resultaten laten allereerst zien dat het loont om als school sportactief ingesteld te zijn. De leerlingen van De Kameleon besteden gemiddeld significant ($p < 0,05$) meer tijd aan sport en bewegen per week dan leerlingen van De Klaver. Tegen de verwachting in is er geen significant verschil tussen de BMI waarde van de leerlingen op De Kameleon en De Klaver. Het sport- en beweeggedrag en de BMI van leerlingen correleren zeer zwak ($r = 0,013$).

De eerste deelvraag was gericht op fysieke- en sociale factoren binnen de schoolomgeving en de rol van deze factoren in het sport- en beweeggedrag van leerlingen. Uit de bestaande literatuur blijkt dat de volgende fysieke factoren een rol spelen: het schoolplein, woon- en schoolverkeer, de lessen bewegingsonderwijs, specifiek beleid van de school en naschools sportaanbod. Het schoolplein en het naschoolse sportaanbod beïnvloeden het sport- en beweeggedrag van leerlingen op De Kameleon en De Klaver verschillend. Het sportactieve schoolplein en het zoneparc schoolplein van De Kameleon blijkt leerlingen in de pauzes tot sport aan te zetten. De leerlingen van De Klaver geven de voorkeur aan het doen van een spel. Wat betreft het naschools sportaanbod is er een significant verschil ($p < 0,05$) tussen de scholen. Veel meer leerlingen van De Klaver (30%) doen nooit mee aan een sporttoernooi op school dan van De Kameleon (13%).

Uit de bestaande literatuur blijkt, dat de volgende sociale factoren een rol spelen in het sport- en beweeggedrag: vakleerkracht bewegingsonderwijs, leeftijdsgenoten en ouders van de leerlingen. Het sport- en beweeggedrag van de vader en het sport- en beweeggedrag van de moeder van de leerlingen is verschillend op De Kameleon en De Klaver. Tegen de verwachting in doet de vader van de leerlingen op De Klaver meer aan sportieve activiteiten of aan sport dan de vader van de leerlingen op De Kameleon. Het verschil tussen de scholen is significant ($p < 0,05$). Dit geldt ook voor de moeder van de leerlingen.

De tweede deelvraag was gericht op persoonlijke factoren binnen de schoolomgeving en de rol van deze factoren in het sport- en beweeggedrag van leerlingen. Uit de bestaande literatuur blijkt dat de volgende persoonlijke factoren een rol spelen: attitude ten opzichte van sport en bewegen, eigen effectiviteit, intentie en sociaal demografische variabelen. De attitude ten opzichte van sport en bewegen verschilt op De Kameleon en De Klaver ($p < 0,05$). Leerlingen op De Klaver hebben meer waardering voor de gymlessen op school dan leerlingen op De Kameleon.

Dit onderzoek laat zien dat de schoolomgeving het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen beïnvloedt. De volgende factoren beïnvloeden positief significant ($p < 0,05$) het sport- en beweeggedrag van leerlingen op de sportactieve- en de reguliere basisschool: naschools sportaanbod, attitude ten opzicht van sport en bewegen, eigen effectiviteit en het geslacht. Deze verschillende fysieke-, sociale- en persoonlijke factoren laten geen schooleffect zien, omdat het positief significante effect op allebei de scholen zichtbaar is.

Om het verschil in sport- en beweeggedrag tussen leerlingen van De Kameleon en De Klaver te verklaren is een model samengesteld met verschillende fysieke-, sociale- en persoonlijke factoren. Het model is getoetst met variantie-analyse met vijf variabelen. De variabelen zijn: 1) school, 2) sport- en beweeggedrag van de vader, 3) sport- en beweeggedrag van de moeder, 4) geslacht en 5) etniciteit.

Als eerste blijkt dat het sport- en beweeggedrag van de vader samen met het sport- en beweeggedrag van de moeder een significante relatie ($p < 0,05$) heeft met het sport- en beweeggedrag van leerlingen per school. Op de Kameleon is het sport- en beweeggedrag van de moeder in hoge mate bepalend voor het sport- en beweeggedrag van de leerlingen. Op De Klaver is juist het sport- en beweeggedrag van de vader in hoge mate bepalend voor het sport- en beweeggedrag van de leerlingen.

Als tweede is er een significant verband ($p < 0,05$) tussen etniciteit en geslacht en het sport- en beweeggedrag van leerlingen. Allochtone jongens besteden gemiddeld meer tijd per week aan sport en bewegen dan autochtone jongens. Bij de meisjes is dit andersom. Over alle leerlingen is de volgorde: 1) allochtone jongen, 2) autochtoon meisje, 3) autochtone jongen en 4) allochtoon meisje. Op De Klaver is de volgorde hetzelfde. Op De Kameleon wijkt de volgorde af. De volgorde is hier: 1) autochtoon meisje, 2) allochtone jongen, 3) autochtone jongen en 4) allochtoon meisje.

Als laatste hebben het sport- en beweeggedrag van de moeder, geslacht en etniciteit een significante relatie ($p < 0,05$) met het sport- en beweeggedrag van de leerlingen. Voor allochtone jongens en meisjes geldt dat ze gemiddeld minder tijd besteden aan sport en bewegen per week wanneer de moeder vrijwel nooit aan sportieve activiteiten of aan sport doet dan wanneer de moeder af en toe of heel vaak aan sportieve activiteiten of aan sport doet. Voor autochtone meisjes is dit ook van toepassing. Autochtone jongens wijken van dit patroon af. De tijd die autochtone jongens gemiddeld per week besteden aan sport en bewegen met een moeder die af en toe aan sportieve activiteiten of aan sport doet is juist het laagst. Toch lijkt het verschil in sport- en beweeggedrag van de leerlingen van De Kameleon en De Klaver te worden verklaard door het sport- en beweeggedrag van de moeder.

7.1 Beperkingen van het onderzoek

Enkele methodologische beperkingen van het onderzoek zijn:

1. Leerlingenvragenlijst

In het onderzoek is door middel van een leerlingenvragenlijst het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen vastgesteld. Een andere mogelijkheid om de lichamelijke activiteit van basisschoolleerlingen te meten is een beweegdagboekje. Deze methode is gebruikt in het onderzoek van De Vries e.a. (2005). Bij een beweegdagboekje hebben de leerlingen waarschijnlijk een beter overzicht van de dagen van de week en de tijdsindeling per dag. Een nadeel bij deze methode is dat één van de ouders het kind bij het invullen van een beweegdagboekje moet helpen (De Vries e.a., 2005). Omdat zowel de directeur van De Kameleon als De Klaver het niet adviseerde een beweegdagboekje door de leerlingen mee te laten nemen naar huis is de voorkeur uitgegaan naar een leerlingenvragenlijst.

2. Meten van de sociaal economische status van het gezin

De sociaal economische status van het gezin van een leerling is indirect gemeten door te vragen in wat voor huis een leerling woont. Dit komt doordat de leerling die als proef de vragenlijst heeft ingevuld niet wist welk beroep één van de ouders uitoefend. De sociaal economisch status van het gezin was nauwkeurig te meten geweest met een vragenlijst aan de ouders over opleidingsniveau en beroep. Op advies van de twee directeuren is dit niet gedaan. Waarschijnlijk was de respons op de vragenlijst zeer laag geweest.

Uit de leerlingenvragenlijst blijkt dat leerlingen van De Klaver significant ($p < 0,05$) vaker in een eengezinswoning wonen en leerlingen van De Kameleon wonen significant vaker in een portiekwoning. Daarnaast blijkt dat het sport- en beweeggedrag van de vader en van de moeder verschillen op De Kameleon en De Klaver. De vader van de leerlingen op De Klaver blijkt meer aan sportieve activiteiten of aan sport te doen dan de vader van de leerlingen op De Kameleon. Dit geldt ook voor de moeder van de leerlingen. Tot slot geeft 15 procent van de leerlingen van De Kameleon aan niet op een sportvereniging te zitten omdat het te duur is tegenover 7 procent van de leerlingen op De Klaver.

De bovengenoemde resultaten geven mogelijk een verschil in leefstijl tussen de ouders van de leerlingen van De Klaver en De Kameleon aan. Mensen met een hoger opleidingsniveau en een hoger inkomen doen meer aan sport (Frelie en Janssens, 2007). Ondanks dat de scholen in de wijk Carnisse in Rotterdam Zuid staan kunnen de drie bovengenoemde resultaten een aanwijzing zijn dat leerlingen van De Klaver vaker uit een gezin komen met een hogere sociaal economische status dan leerlingen van De Kameleon.

3. Analyse vragenlijsten

In hoofdstuk 6 is bij de analyse van de vragenlijsten gebruik gemaakt van variantie-analyse. Variantie-analyse is een toetsingsprocedure om na te gaan of de populatiegemiddelden van twee groepen van elkaar verschillen. De variantie-analyse is ideaal wanneer er zich in elke cel een gelijk aantal onderzoekseenheden bevinden. Doordat er in dit onderzoek 140 onderzoekseenheden zijn en twee groepen met elkaar vergeleken worden (61 onderzoekseenheden en 79 onderzoekseenheden) is het niet mogelijk om in elke cel een gelijk aantal onderzoekseenheden te hebben.

7.2 Suggesties voor verder onderzoek

Enkele suggesties voor verder onderzoek zijn:

1. In een week meerdere vragenlijsten

In het onderzoek is door middel van een leerlingenvragenlijst het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen vastgesteld. Bij het invullen van een aantal vragen moesten de leerlingen denken aan een normale schoolweek. Voor basisschoolleerlingen uit groep 6, 7 en 8 is het mogelijk beter te vragen naar het sport- en beweeggedrag over de afgelopen vierentwintig uur. Wanneer een groepsleerkracht een vragenlijst op meerdere momenten in de week uitdeelt geeft dit een overzicht van vierentwintig uur sport en bewegen van een aantal dagen. Deze methode is mogelijk betrouwbaarder.

2. Motieven van ouders

Verder onderzoek zou gericht kunnen zijn op de motieven van ouders om hun kind op een sportactieve school in te schrijven. Mogelijk is overgewicht van het kind een motief om een sportactieve school te kiezen. Het is mogelijk dat de BMI van een kind gedurende de schoolperiode op een sportactieve school afneemt. Dit in tegenstelling tot de BMI van een kind op een reguliere school.

Literatuurlijst

Bakker, A. (2007). 600 miljoen frikandellen. Overgewicht in maatschappelijk perspectief. *Facta sociaal – wetenschappelijk magazine*, 15, 4, p. 30-32.

Barnett, T.A., J. O'Loughlin, L. Gauvin, G. Paradis & J. Hanley (2006) 'Opportunities for Student Physical Activity in Elementary Schools: A Cross-Sectional Survey of Frequency and Correlates', *Health Education & Behavior*, 33, (2), p. 215-232.

Bois, J.E., P.G. Sarrazin, R.J. Brustad, D.O. Trouilloud & F. Cury (2005). Elementary schoolchildren's perceived competence and physical activity involvement: the influence of parents' role modelling behaviours and perceptions of their child's competence. *Psychology of sport and exercise*, 6, 4, p. 381-397.

Boonekamp, G., S. Bleda & M. Mol (2002). *Handboek jeugd: gezond in beweging*. Arnhem: NOC*NSF.

Bottenburg, M. van & S. Smit (2000). *RSO, Richtlijn Sportdeelname-Onderzoek, standaardmodel voor onderzoek naar sportdeelname*. 's Hertogenbosch: Diopter – Janssens & Van Bottenburg bv/NOC*NSF, rapport.

Bottenburg, M. van, B. Rijnen & J. van Sterkenburg (2005). *Sports participation in the European Union. Trends and differences*. 's Hertogenbosch/Nieuwegein: W.J.H. Mulier Instituut/ Arko Sports Media.

Brug, J. & F. van Lenthe (Eds.) (2005). *Environmental determinants and interventions for physical activity, nutrition and smoking: a review*. Rotterdam: Erasmus MC.

Brug, J., P. Van Assema & L. Lechner (2007). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering. Een planmatige aanpak*. Assen: Van Gorcum.

Cito, 2006.

Currie, C., C. Roberts, A. Morgan, R. Smith, W. Settertobulte, O. Samdal & V. Barnekow Rasmussen (2004). *Young people's health in context. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from 2001/2002 survey*. Denmark: World Health Organization.

Frelief, M. & J. Janssens (2007). *Wat beweegt kinderen? Een onderzoek naar het sport- en beweeggedrag van kinderen*. 's Hertogenbosch/ Den Haag: W.J.H. Mulier Instituut/NICIS.

Gemeente Rotterdam, Dienst Stedelijk Onderwijs (2005). *Basisonderwijs in Rotterdam 2005 – 2006*. Rotterdam, de Zuilengalerij.

Gemeente Rotterdam, afdeling Sport en Recreatie (2006). *Lekker Fit!* Rotterdam, Thieme Media Groep.

Gemeente Rotterdam, afdeling Sport en Recreatie (2008). *Protocol afname Eurofittest*. Rotterdam, afdeling Sport en Recreatie.

Gemeente Rotterdam, Centrum voor Onderzoek en Statistiek (2008). *Kaart deelgemeente Charlios*. Van <http://www.cos.rotterdam.nl/smartsite1144.dws?goto=2131233&channel=2804&substyle=>. Geraadpleegd op maandag 28 april 2008.

- Gemeente Rotterdam, Centrum voor Onderzoek en Statistiek (2008). *Bevolkingsaantal*. Van <http://www.cos.nl/stadsgetallen/cijfers.php?bn=72>. Geraadpleegd op maandag 28 april 2008.
- Gemeente Rotterdam, Centrum voor Onderzoek en Statistiek (2008). *Getallen over etniciteit*. Van <http://rotterdam.buurtmonitor.nl/>. Geraadpleegd op vrijdag 25 juli 2008.
- Gemeente Rotterdam, directie Veilig (2008). *Veiligheidscijfer*. Geraadpleegd op maandag 28 juli 2008 van <http://www.rotterdamveilig.nl/do.php?fct=pages&op=showPage&pageId=442>.
- Gemeente Rotterdam, directie Veilig (2008). *Wijkanalyse Carnisse*. Geraadpleegd op maandag 28 juli 2008 van <http://www.rotterdamveilig.nl/Media/pdf/Wijkanalyses%202008/Wijkanalyse%20Carnisse%202008.pdf>.
- Gemeente Rotterdam, Centrum voor Onderzoek en Statistiek (2008). *Inkomensgegevens*. Geraadpleegd op maandag 28 juli 2008 van <http://rotterdam.buurtmonitor.nl/>.
- Gemeente Rotterdam, Politie, (2008). *Cijfers criminaliteit en overlast*. Geraadpleegd op maandag 28 juli 2008 van <http://rotterdam.buurtmonitor.nl/>.
- Gemeente Rotterdam, Veiligheidsenquête, (2008). *Tevredenheidspercentage met de eigen buurt*. Geraadpleegd op maandag 28 juli 2008 van <http://rotterdam.buurtmonitor.nl/>.
- Gemeente Rotterdam, Centrum voor Onderzoek en Statistiek (2008). *Cijfer over wonen*. Bron WoningBevolkingsOnderzoeksBestand (WBOB). Geraadpleegd op maandag 3 augustus van <http://rotterdam.buurtmonitor.nl/>
- Gezondheidsraad (2003). *Overgewicht en Obesitas*. Den Haag: Gezondheidsraad, publ.nr. 2003/07. Van www.gezondheidsraad.nl/pdf.php?ID=706. Geraadpleegd op 24 september 2007.
- GGD Nederland (2005). *Standaardvraagstelling bewegen van lokale en nationale monitor jeugdgezondheid*. Van <http://www.monitorgezondheid.nl/jeugdindicatoren.aspx>. Geraadpleegd op 3 april 2008.
- Gordon-Larsen, P., R. McMurray & B. Popkin (2000). Determinants of adolescent physical and inactivity patterns. *Pediatrics*, 105, 6, p. 83-90.
- Hertog, F.R.J. Den, M.J. Bronkhorst, M. Moerman & R. van Wilgenburg (2006). *De gezonde wijk. Een onderzoek naar de relatie tussen fysieke wijkenmerken en lichamelijke activiteit*. Amsterdam: EMGO Instituut.
- Hurk, K. van den, P. van Dommelen, J.A. de Wilde, P.H. Verkerk, S. van Buuren & R.A. HiraSing (2006). *Prevalentie van overgewicht en obesitas bij jeugdigen 4-15 jaar in de periode 2002-2004*. Leiden: TNO Kwaliteit van Leven.
- Kemper, H. (2001). *Groei en gezondheid in Nederland*. Utrecht, Van der Wees.
- Kemper, H. (2007). Meer bewegen is de assepoester van de energiebalans (1). *Lichamelijke Opvoeding*, 95, 14, p. 40-42.
- Kemper, H. (2008). Meer bewegen is de assepoester van de energiebalans (2). *Lichamelijke Opvoeding*, 96, 1, p. 40-43.
- Kemper, H. (2008). *The role of schools in an active lifestyle*. Lezing op symposium 'Physical Activity and Physical Education', Fontys Sporthogeschool, Tilburg, 15 maart.

KVLO (2008). *Aanmeldingsformulier Primair Onderwijs 2007-2008 voor certificering sportactieve school*. Van <http://www.schoolensport.nl/>. Geraadpleegd op dinsdag 6 mei 2008.

KVLO (2008). *Definitie sportactieve school*. Van <http://www.schoolensport.nl/>. Geraadpleegd op dinsdag 6 mei 2008.

L' abée, D. (2004). *Sport- en beweegscan*. Arnhem: Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB). Van <http://www.nisb.nl/documenten/sportenbeweegscan2004.pdf>. Geraadpleegd op donderdag 7 augustus.

L' abée, D. (2004). *Beweegnorm*. Arnhem: Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB). Van <http://www.nisb.nl/documenten/beweegnorm2004.pdf>. Geraadpleegd op vrijdag 8 augustus 2008.

Lagendijk, E. (2006). *'School en sport' werken samen. Rapportage van de kwalitatieve analyse in het kader van de Brede Analyse 'School en sport, samen sterker'*. Amsterdam: DSP-groep.

Lenthe F. van, M. Huisman, C. Kamphuis, K. Giskes, J. Brug & J. Mackenbach (2006) *Een beoordelingsinstrument van de fysieke en sociale buurtkenmerken die gezondheid stimuleren danwel belemmeren*. Eindverslag van een project gefinancierd door het Fonds Openbare Gezondheidszorg (OGZ), Rotterdam: Erasmus MC, Afdeling Maatschappelijke Gezondheidszorg.

Leslie E., N. Owen, J. Salmon, A. Bauman, J.F. Sallis & S.K. Lo (1999). Insufficiently active Australian college students: perceived personal, social, and environmental influences. *Preventive Medicine*, 28, 1, p. 20-27.

Lokale en nationale monitor jeugdgezondheid. *Standaardvraagstelling bewegen*. Geraadpleegd op 3 april 2008 van <http://www.monitorgezondheid.nl/jeugdindicatoren.aspx>.

Mallam, K.M., B.S. Metcalf, J. Kirkby, L.D. Voss & T.J. Wilkin (2003). Contribution of timetabled physical education to total physical activity in primary school children: cross sectional study. *British Medical Journal*, 327, p. 592-593.

Ministerie van VWS (2003). *Langer Gezond Leven 2004-2007. Ook een kwestie van gezond gedrag*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Ministerie van VWS (2007). Koersbrief. Den Haag.

Pate, R (1997). Physical activity in children and adolescents. In: A. Leon (Ed.), *Physical activity and cardiovascular health: A national consensus* (p. 210-217). Champaign: Human Kinetics.

Prochaska, J.J., J.f. Sallis & B. Long (2001). A physical activity screening measure for use with adolescents in primary care. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, (Mei) 155, p. 554-559.

Reuvers, I. (2007). Fitmeter in Rotterdam. *Lichamelijke Opvoeding*, 95, 5, p. 16-17.

Reuvers, I. (2007). Individuele aanpak staat centraal bij Lekker Fit! In Rotterdam. *Lichamelijke Opvoeding*, 95, 14, p. 38-39.

Ridgers N.D., G. Stratton, S.J. Fairclough & J.W.R. Twisk (2007). Children's physical activity levels during school recess: a quasi-experimental intervention study. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 4, 19.

RotterdamDATA, Centrum voor Onderzoek en Statistiek (2008). *Definitie autochtonen*. Van http://213.160.249.87/reportportal/cos/definities.htm#_etniciteit_. Geraadpleegd op vrijdag 25 juli 2008.

Sallis J.F., T.L. Conway, J.J. Prochaska, T.L. McKenzie, S.J. Marshall & M. Brown (2001). 'The association of School Environments With Youth Physical Activity'. *American Journal of Public Health*, 91, 4, p. 618-620.

Schokker, D., S. Bleeker, C.M. Renders, T.L.S. Visscher & J.C. Seidell (2008). *Gezond eet- en beweeggedrag en overgewicht bij basisschoolkinderen in Zwolle: checked, baselinemeting voor het ontwikkelen van wijkgelerichte interventies*. Nederlands Congres Volksgezondheid (NCVGZ) 2008.

Schoolgids De Klaver protestants-christelijke basisschool 2007-2008. Geraadpleegd op zondag 4 mei 2008 van <http://www.deklavercarnisse.nl/images/schoolgidsdeklaver2007-2008.doc>.

Schoolgids De Kameleon 2007-2008 sportieve basisschool.

Slingerland, M. & L. Borghouts (2008). Kan LO bijdragen aan de beweegnrm? *Lichamelijke Opvoeding*, 96, 8, p. 12-15.

Stegeman, H. (2005). *Naar elke dag sport en bewegen op school: vraagstellingen voor een bredere analyse*. 's- Hertogenbosch: W.J.H. Mulierinstituut.

Stegeman, H. red. (2007). *Naar beter bewegingsonderwijs*. Den Bosch/Nieuwegein: W.J.H. Mulier Instituut/Arko Sports Media.

Stichting sportieve basisscholen (2008). "*Van schoolprofiel naar onderwijsconcept*". Van <http://www.sportievebasisscholenrotterdam.nl/>. Geraadpleegd op dinsdag 6 mei 2008.

Strong, W., R. Malina, C. Blimkie, S. Daniels, R. Dishman, B. Gutin, H. Hergenroeder, A. Must, P. Nixon & J. Pivarnik (2005). Evidence Based Physical Activity for School-age Youth. *The Journal of Pediatrics*, 146, 6, p. 732-737.

Verslag nationale discussiedag Sport en Gezondheid op 20-03-2008.

Verstraete, S.J.M., G.M. Cardon, D.L.R. De Clercq & I.M.M. De Bourdeaudhuij (2007). A comprehensive physical activity promotion programme at elementary school: the effects on physical activity, physical fitness and psychosocial correlates of physical activity. *Public Health Nutrition*, 10, p. 477-484. Cambridge University Press.

Voogt, J. (2007). *Tijdelijke Commissie Brede Analyse. Eindrapport – maart 2007*. Enschede, SLO Werken aan leren.

Vries, H. de (1998). Determinanten van gedrag, in: V. Damoiseaux, H.T. van der Molen en G.J. Kok (red.), *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering*, (p. 109-132). Assen: Van Gorcum.

Vries, S.I. de, I. Bakker, K. van Overbeek, N.D. Boer & M. Hopman-Rock (2005). *Kinderen in prioriteitswijken: Lichamelijke (in)activiteit en overgewicht*. Leiden: TNO Kwaliteit van Leven.

Vries, S.I. de, I. Bakker, C.M.H. van den Boogaard, W.J.E.M. van Hirtum, J.P. Joore & M.W.A. Jongert (2008). *Playground van de toekomst, succesvolle speelplekken voor basisscholieren*. TNO Kwaliteit van leven.

Vries, S.I. de, K.D. Hekkert & I. Bakker (2008). *Metten van lichamelijke activiteit bij kinderen: gebruik van verschillende meetmethoden levert zeer uiteenlopende resultaten op*. Leiden: TNO. Nederlands Congres Volksgezondheid (NCVGZ) 2008.

Wendel-Vos, W. & J. Schuit (2002). *SQUASH: Short Questionnaire to Assess Health Enhancing Physical Activity*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

Wendel-Vos, W.G.C., A.J. Schuit, W.H.M. Saris & D. Kromhout (2003). Reproducibility and relative validity of the short questionnaire to assess Health Enhancing Physical Activity (SQUASH). *Journal of Clinical Epidemiology*, 56, p. 1163-1169.

Wilkin, T.J., K.M. Mallam, B.S. Metcalf, A.N. Jeffery & L.D. Voss (2006). Variation in physical activity lies with the child, not his environment: evidence for an 'activitystat' in young children (Early Bird 16), *International Journal of Obesity*, 30, p. 1050-1055.

Zoneparc (2008). *Zoneparc schoolplein*. Van <http://www.zoneparc.nl/>. Geraadpleegd op woensdag 7 mei 2008.

ZONMw (2008). *ZorgOnderzoek Nederland en NWO-Medische Wetenschappen: de Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie*. Van <http://www.zonmw.nl/nl/programma-s/alle-programma-s/sport-bewegen-en-gezondheid/resultaten-tweede-tranche-programma-sport-bewegen-en-gezondheid/>. Geraadpleegd op maandag 21 juli 2008.

Bijlagen

A Afkortingen

ALO	Academie voor Lichamelijke Opvoeding
BMI	Body Mass Index
b.o.	Bewegingsonderwijs
BSA	Buitenschoolse sportactiviteiten
BSO	Buitenschoolse Opvang
COS	Centrum voor Onderzoek en Statistiek
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheid Dienst
KVLO	Koninklijke Vereniging voor leraren Lichamelijke Opvoeding
MET's	Metabolic equivalents (kilocalorieën)
Ministerie van OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Ministerie van VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
NKS	Nederlands Katholieke Sportfederatie
NNGB	Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen
NOC*NSF	Nederlands Olympisch Comité*Nederlandse Sport Federatie
NP	Neon Prisma of Schakelklas eerste opvang
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
SLO	Stichting Leerplan Ontwikkeling
ZONMw	ZorgOnderzoek Nederland en NWO-Medische Wetenschappen

B Gymrooster 2007-2008 basisschool De Klaver

Dinsdag

08.45-09.30	Groep 4/5
09.30-10.15	Groep 3a
10.15-11.00	Groep 3b
11.00-11.45	Groep 4

13.30-14.15	Groep 7a
14.15-15.00	Groep 8

Woensdag

08.45-09.30	Groep 7b

Donderdag

08.45-09.30	Groep 6
09.30-10.15	Groep 4/5
10.15-11.00	Groep 5
11.00-11.45	Groep 7b

13.30-14.15	Groep 7a
14.15-15.00	Groep 8

Vrijdag

08.45-09.25	Groep 3b
09.35-10.15	Groep 3a
10.25-11.10	Groep 4

C Gymrooster 2007-2008 basisschool De Kameleon

Maandag (meester ARNO)

08.30-09.15	3/4b	
09.15-10.00	3a	
10.00-10.45	4a	
10.45-11.30	7/8b	
11.30-12.15	7/8a	
PAUZE		
13.00-13.45	NP	Neon Prisma: 2 taalgroepen samen
13.45-14.30	5/6b	
14.30-15.15	5/6a	
15.15-16.30	3a, 4a en 3/4b	EXTRA GYM (Circus)

Dinsdag (meester ARNO)

13.15-14.00	kleutergym groep 1/2c in gymzaal	
14.15-15.00	MRT 1/2a en 1/2b om de week	
15.15-16.30	ZONEPARC (september, oktober, april, mei, juni, juli)	
15.15-16.30	kleuters EXTRA GYM (november, december, januari, februari, maart)	

Woensdag (meester LEO)

08.30-09.15	3/4b	
09.15-10.00	3a	
10.00-10.45	4a	
10.45-11.30	7/8b	
10.30-12.15	7/8a	
PAUZE		
12.15-13.30	5/6a en 5/6b	EXTRA GYM

Donderdag (meester ARNO en meester LEO)

08.30-09.15	3/4b	
09.15-10.00	3a	
10.00-10.45	4a	
10.45-11.30	7/8b	
11.30-12.15	7/8a	
PAUZE		
13.15-14.00	Gym of MRT 1/2c	(meester LEO)
14.00-15.00	Kleutergym 1/2a en 1/2b gymzaal	(meester ARNO en meester LEO)
15.15-16.30	7/8a en 7/8b	EXTRA GYM (meester Leo)

Vrijdag (meester ARNO)

13.00-13.45	5/6a	
13.45-14.30	NP	Neon Prisma: 2 taalgroepen samen
14.30-15.15	5/6b	

Zwemrooster 2007-2008 basisschool De Kameleon

Woensdag

08.30-9.00	5/6a	locatie Fazantstraat

Vrijdag

08.30-9.00	5/6b	locatie Carnissedreef

D Aanmeldingsformulier

Aanmeldingsformulier 2007-2008

Primair Onderwijs
Certificering Sportactieve School

Algemene gegevens:

Naam van de school:

Locatie die de vraag indient:

Adres:

Postcode:

Telefoonnummer:

Faxnummer:

Schooltypering:

Leerlingenaantal:

Aantal klassen:

Kleuters:		Onderbouw		Middenbouw		Bovenbouw		Totaal:
Groep 1:	Groep 2:	Groep 3:	Groep 4:	Groep 5:	Groep 6:	Groep 7:	Groep 8:	
								0

Contactpersoon vanuit de directie:

Dhr/Mevr:

E-mail:

Vakleerkracht of groepsleerkracht-specialist bewegingsonderwijs:

Dhr/Mevr:

E-mail:

Privé adres:

Postcode:

Woonplaats:

Onze school meldt zich aan voor Certificering als Sportactieve School Primair Onderwijs voor 2007-2008. Deze aanvraag wordt binnen de school breed gedragen door personeel en ouders.

Datum en plaats

Handtekening

Namens de directie

Stempel van de school

Handtekening

Vakleerkracht - groepsleerkracht
specialist bewegingsonderwijs

Heeft uw school eerder een aanvraag ingediend?

Nee:

Ja:

Zo ja, welk jaar:

Alleen in te vullen door het bureau van de KVLO.

Datum ontvangen: -   -   -

Wel / geen audit   Datum audit:

Beslissing advies: O ja   O nee

Datum toekenning:

Datum verzending certificaat:

Instructie puntenlijst:

De puntenlijst is een digitale invulijst. Dit houdt in dat er per vraag meerdere mogelijkheden worden gegeven of er gevraagd wordt naar het invullen van aantallen of toelichtingen. Hiervoor zijn een paar zaken van belang:

- > Het invullen van de puntenlijst kan alleen in de aangegeven balken, dit kunt u doen door de desbetreffende cel aan te klikken met de muis of er met de pijltjestoetsen naar toe te bewegen.
- > Indien er meerdere mogelijkheden worden gegeven dient u met een **kleine** letter "x" aan te geven wat voor uw school van toepassing is. Andere letters, cijfers of symbolen worden niet automatisch meegeteld!
- > Zodra er gevraagd wordt naar aantallen kunt u dit het best antwoorden met cijfers.
- > Bij het geven van toelichting dient u binnen het kader van de cellen te blijven. Woorden daarbuiten zullen wegvallen.

1. Profiel van de school.

Daar waar school staat, moet u ook locatie lezen, indien in een gemeenschap één of meerdere locaties een aanvraag indienen.

1.1. De school als organisatie:

Aantal leerkrachten:

Aantal fulltime:

Aantal parttime:

Hoeveel leerkrachten zijn bevoegd om LO te geven:

Heeft de school een vakleerkracht voor LO?

(Zie ook vraag 2.3)

Ja

Nee

Aantal leerkrachten en onderwijzend personeel dat ondersteuning geeft in buitenschoolse activiteiten van bewegen en sport:

Aantal ouders dat ondersteuning geeft in activiteiten buiten het lesprogramma:

Situering van de school:

In de stad:

Rand van de stad:

Landelijk:

Anders namelijk:

Faciliteiten van de school:

a. Binnenaccommodaties:

Gymzalen:

Aantal:

Sporthal:

Anders, namelijk:

b. Buitenaccommodatie:

Speelplaats:

Sportveld:

Anders, namelijk:

1.2. Taakbeleid en Budgettering (zie ook vraag 9).

a. Is bewegen en sport opgenomen in het taakbeleid van de school en daarmee in de normjaartaak van de leerkrachten?

1 pt

Nee

Ja

b. Zijn er niet lesgebonden uren uitgereikt om bewegen en sport mogelijk te maken?

1 pt

Nee

Ja

c. Is er een budget gereserveerd voor bewegen en sport?

1 pt

Nee

Ja

Zo, ja hoe hoog is dit budget?

euro.

Score profiel:

0 / 3

2. Het vakwerkplan bewegingsonderwijs.

Stuur een kopie van het vakwerkplan mee met de aanvraag.

2.1. De lessentabel.

Worden de kerndoelen van het vak L.O. gerealiseerd?

Nee:

Ja

Indien nee, om welke redenen kunt u de Kerndoelen voor het vak LO niet realiseren?

Maakt u gebruik van het Basisdocument Bewegingsonderwijs?

Nee:

Ja:

Indien nee, van welke methode maakt u dan gebruik?

2.2. Wordt schoolzwemmen aangeboden?

1-3 pt

Nee:

Ja:

in hoeveel
groepen?

In 1 groep

In 2 groepen

In 3 of meer groepen

2.3. Heeft de school een vakleerkracht in dienst?

2-16 pt

Nee:

Ja:

Indien ja, ook voor het vak bewegingsonderwijs?

Nee:

Ja:

Indien ja, in welke groepen geeft de vakleerkracht bewegingsonderwijs?

Groepen:

1 2 3 4 5 6 7 8

Hoeveel lesuren geeft de vakleerkracht bewegingsonderwijs?

Totaal aantal lesuren:

2.4. Inzet groepsregelaar en groepsleraar specialist bewegingsonderwijs:

Is er een uitrui van groepsleerkrachten die wel de bevoegdheid hebben om LO te geven?

2-16 pt

Nee:

Ja:

Indien nee, hoe lost u het geven van bewegingsonderwijs intern op?

Indien ja, in welke groepen geeft deze LO bevoegde leerkracht(en), specialisten
Bewegingsonderwijs?

Groepen:

1 2 3 4 5 6 7 8

2.6. Lopen uit de volgende studierichtingen studenten stage op de school?

Alo Studenten:

3-6 pt

Nee:

Ja:

Indien ja, hoeveel stageplaatsen?

1

2 of
meer

Cios - S&B studenten:

2-4 pt

Nee:

Ja:

Indien ja, hoeveel stageplaatsen?

1

2 of

meer

SDV studenten:

1-2 pt

Nee:

Ja:

Indien ja, hoeveel stageplaatsen?

1

2 of

meer

LO2 leerlingen:

1-2 pt

Nee:

Ja:

Indien ja, hoeveel stageplaatsen?

1

2 of

meer

Score vakwerkplan:

0 / 49

3. Aandacht voor randvoorwaarden.

Stuur daar waar mogelijk beeldmateriaal (foto's plattegronden) mee met de aanvraag.

Vragen t.a.v. de inrichting en gebruik van het speelplein.

3.1. Is het speelplein zo ingericht dat het uitdaagt tot sport en bewegen?

1 pt

(stuur een foto mee van de inrichting van het speelplein)

Nee:

Ja:

3.2. Heeft het speelplein een buurtfunctie na de reguliere lessen?

1 pt

Nee:

Ja:

3.3. Wordt voor de lessen bewegingsonderwijs buiten gebruik gemaakt van een 'pleintje' of 'veldje'?

1 pt

Nee:

Ja:

3.4. Kunnen de leerlingen voor en na de lessen én in de pauzes gebruik maken van sport en spelmateriaal of zogenaamd pauzebeweegpakketten?

1 pt

Nee:

Ja:

**3.5. Is er sport- en spelmateriaal voor gebruik door verschillende leeftijdsgroepen?
Onder-, midden- en bovenbouw?**

1 pt

Nee:

Ja:

3.6. Hebben de kinderen een taak in het uitdelen van het sport- en spelmateriaal dat voor en na de lessen én in pauzen gebruikt wordt?

1 pt

Nee:

Ja:

Score aandacht: 0 / 6

4. Sportieve activiteiten en evenementen.

4.1. Organiseert de school specifieke eigen spel en/of sportdagen?

1-8 pt

Nee:

Ja:

Indien ja, voor welke groepen worden deze spel en/of sportdagen georganiseerd?

Groepen:

1	2	3	4	5	6	7	8
____	____	____	____	____	____	____	____

4.2. Worden de kinderen ingeschakeld bij de voorbereidingen en organisatie?

(Bijvoorbeeld de leerlingen uit de bovenbouw bij een speeldag voor de kleuters.)

1 pt

Nee:

Ja:

4.3. Speelt de school in op seizoensgebonden bewegingsactiviteiten?

(Bijvoorbeeld bij vriesweer: schaatsen of in de zomer: naar het zwembad.)

1 pt

Nee:

Ja:

4.4. Staan bewegingsactiviteiten of sport centraal in schoolreisjes of afsluitende kampen?
(Stuur opzet van het programma mee)

1-3 pt

Nee:

Ja: hoeveel?

1	____
2	____
3 of meer	____

Zoals:

4.5. Heeft de school themadagen voor bewegen en sport?

(Bijvoorbeeld een circusproject. Stuur opzet en planning van het programma mee.)

1-3 pt

1-3 pt

Nee:

Ja:

hoeveel? 1
2
3 of
meer

Zoals:

Score activiteiten:

0 / 16

5. Samenwerkingsverbanden.**5.1. Heeft de schoolsportstimuleringsprojecten in samenwerking met:**

a. Lokale sportverenigingen?

2-6 pt

Nee:

Ja:

hoeveel? 1
2
3 of
meer

Zoals:

b. Gemeentelijke instanties?

1 pt

Nee:

Ja:

met:

c. Andere sportaanbieders?

1-3 pt

Nee:

Ja:

hoeveel? 1
2
3 of
meer

Zoals:

5.2. Maakt u naast de sportstimuleringslessen ook nog gebruik van sporttechnisch kader van de vereniging?

3 pt

Nee: ☐

Ja: ☐

Indien ja, op welke wijze?

5.3. Maakt de school gebruik van de lespakketten die gericht zijn op kennis maken met sport zoals bijvoorbeeld de "Sportieve School" van de NKS?

1-4 pt

Nee: ☐

Ja: ☐ hoeveel? 1

2

3

4 of meer

Zoals:

Groepen: Indien ja, in welke groepen worden deze lespakketten ingezet?

1	2	3	4	5	6	7	8
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5.4. Maakt de school gebruik van lespakketten: "Doorlopende leerlijnen" van sportbonden zoals bijvoorbeeld korfbal, tafeltennis, handbal, volleybal of basketbal?

1-4 pt

Nee: ☐

Ja: ☐ hoeveel? 1

2

3

4 of meer

Zoals:

Groepen: Indien ja, in welke groepen worden deze lespakketten ingezet?

1	2	3	4	5	6	7	8
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5.5. Samenwerking t.a.v. faciliteiten en accommodaties voor bewegen en sport:

a. Wordt de gymzaal ook gebruikt door de sportvereniging?

1 pt

Nee: ☐

Ja: ☐

Welke sportvereniging:

b. Heeft de school samenwerkingsverbanden over het gebruik van de accommodatie - gymzaal - speelterrein met de gemeente en buurt?

1 pt

Nee:

Ja:

Welk samenwerkingsverband?

Score werkt samen:

0 / 23

6. Participatie en maatschappelijke betrokkenheid.

6.1. Participatie van ouders:

a. Heeft de school een sportcommissie van de door ouders geleid?

2 pt

Nee:

Ja:

b. Maakt de school gebruik van participatie van ouders en / of verzorgers in het binnen- / buitenschoolse aanbod van bewegen en sport?

2 pt

Nee:

Ja:

Hoe is de participatie van ouders en / of verzorgers gestructureerd?

6.2. Heeft de school meegedaan aan landelijke en/of lokale initiatieven op het gebied van bewegen en sport?

1-3 pt

(Bijvoorbeeld: Sport & Respect, sponsorlopen, De Nationale Sportweek etc.)

Nee:

Ja:

hoeveel? 1

2

3 of
meer

Zoals:

6.3. Wat voor sportieve activiteiten biedt de school aan als buitenschoolse activiteiten?

Aantal in een structureel aanbod:

1-3 pt

0

1

2

3 of meer

Zoals:

6.4. Welke activiteiten biedt de school nog meer aan?

1-3 pt

(Bv. een schaatsdag, skidag, kanotocht, sportdag, Olympische dag, triatlon, sponsorlopen, etc.)

Aantal:	0	____
	1	____
	2	____
	3 of meer	____

Zoals:

6.5. Deelname aan sporttoernooien:

a. Deelname aan gemeentelijke interscolaire sporttoernooien.

1-3 pt

Aantal:	0	____
	1	____
	2	____
	3 of meer	____

Zoals:

b. Deelname aan andere sporttoernooien dan interscolaire toernooien.

1-3 pt

Aantal:	0	____
	1	____
	2	____
	3 of meer	____

Zoals:

Score participatie:

0 / 19

7. Zorg en zorgverbreding.**7.1. Heeft de school aandacht voor de 'zwakke-leerling'?**

a. Voor de motorisch minder begaafde leerling?

3-9 pt

(Hierbij vermeldt u: MRT-lessen, club-extra activiteiten, samenwerkingsverbanden met sportverenigingen, GG & GD etc.)

Nee:

Ja:

Aantal aandachtspunten:

1

2

3 of
meer

Zoals:

b. Voor de sociaal zwakkere leerling of leerlingen met een maatschappelijke achterstand? 2-4 pt
(Hierbij vermeldt u: samenwerkingsverbanden met sportverenigingen, gemeente, GG & GD etc.)

Nee:

Ja: ☐ Aantal aandachtspunten:

1 ☐

2 of meer ☐

Zoals:

7.2. Voor de talentvolle leerling het gebied van bewegen en sport?

2-4 pt

Nee: ☐

Ja: ☐ Aantal aandachtspunten:

1 ☐

2 of meer ☐

Zoals:

Score zorg: 0 / 17

8. Gezondheid en gezonde leefstijl.

8.1. Neemt de school deel aan campagnes die een gezonde leefstijl bevorderen?

a. Voor de leerling:

1-2 pt

(Bv. De Gezonde vereniging, Junior Hartdag, Kies voor Hart en Sport, De Nationale Sportweek etc.)

Nee: ☐

Ja: ☐ aantal: 1 ☐

2 of meer ☐

zoals:

b. Voor het personeel:

1-2 pt

(Bv. personeelssport, fitness voor personeel, Hart voor sport, niet-roken campagnes etc.)

Nee: ☐

Ja: ☐ aantal: 1 ☐

2 of meer ☐

zoals:

Score gezondheid: 0 / 4

9. Bonuspunten.

Hier vermeldt u die activiteiten die nog niet aan de orde zijn gekomen of geeft u informatie die van belang kan zijn bij het toekennen van de certificering.

☐ 1 extra activiteit

☐ 2 extra activiteiten.

1-2 pt

namelijk:

Extra informatie:

Score bonus: 0 / 2

E Vragenlijst

Sport- en beweeggedrag van leerlingen uit groep 6, 7 en 8

Naam: .....

Sport- en beweeggedrag op school

1. Wat vind je van de gymlessen op school? Eén antwoord geven.

Ja, het zijn de leukste lessen van allemaal.

Ja, meestal vind ik gym leuk.

Dat wisselt. Soms is het wel leuk, maar soms ook niet.

Nee, meestal vind ik gym niet leuk.

Nee, van mij mag de gymles worden afgeschaft.

2. Doe je mee aan sporttoernooien of sportmiddagen op school?

Ja, altijd.

Ja, soms.

Nee, nooit.

3. Wat doe je meestal in de pauzes op het schoolplein? Eén antwoord geven.

Kletsen met vrienden of vriendinnen.

Spelen (denk aan tikkertje).

Sporten (denk aan voetbal).

Niets.

Ik doe iets anders, namelijk:

.....

4. Als je het schoolplein zou mogen veranderen, wat zou je dan het liefst willen veranderen? Je mag meer dan één hokje aankruisen.

Meer ruimte en materiaal voor sport (denk aan voetbal). *Ga door naar vraag 5.*

Meer ruimte en materiaal voor spel (denk aan tikkertje). *Ga door naar vraag 5.*

Meer bankjes om gezellig te zitten. *Ga door naar vraag 5.*

Niets, ik vind het prima zo. *Ga door naar vraag 6.*

Ik wil iets anders veranderen, namelijk: *Ga door naar vraag 5.*

.....

5. Als het schoolplein zou worden veranderd zoals jij het graag wilt, zou je dan meer gaan sporten of bewegen?

Ja.

Nee.

Sport- en beweggedrag buiten school

6. Doe je buiten schooltijd aan sport bij een sportvereniging?

Ja. Ga door naar vraag 8.

Nee. Ga door naar vraag 7.

7. Vul in wat je van de volgende uitspraken vindt.

Ga na deze vraag door met vraag 18.

Ik doe niet aan sport bij een sportvereniging omdat:

	Ja	Nee	Weet niet
ik er niet goed in ben			
sport bij een sportvereniging te duur is			
mijn ouders dat liever niet willen			
de sport die ik leuk vind, bij ons in de buurt niet bij een vereniging kan worden gedaan			
ik niet gespierd wil worden			
ik bang ben dat ik gepest wordt			
ik te dik ben			
ik een lichamelijke beperking heb (ziekte of handicap)			
je mag zelf ook een antwoord geven: (vul in op de lijntjes)	....		

8. Vul in wat je van de volgende uitspraken vindt.

Ik doe aan sport bij een sportvereniging omdat:

	Ja	Nee	Weet niet
ik het leuk vind			
de dokter heeft gezegd dat ik moet sporten			
ik gezond wil zijn (blijven)			
ik graag prijzen wil winnen			
ik bij vrienden wil zijn			
ik slank wil worden (blijven)			
ik later topsporter wil worden			
ik graag wedstrijdje doe			
mijn ouders graag willen dat ik sport			
je mag zelf ook een antwoord geven: (vul in op de lijntjes)	....		

9. Welke sport of sporten doe je bij een sportvereniging buiten schooltijd? Zoals voetbal of turnen.

1. ....
2. ....
3. ....

10. Hoe lang ben je al lid van de sportvereniging? Als je van meer verenigingen lid bent, dan gaat het om de vereniging waarvan je het langst lid bent.

1 jaar.

2 jaar.

3 jaar.

langer dan 3 jaar.

11. Hoeveel keer per week heb je training of les bij een sportvereniging? Denk aan een normale schoolweek.

1 keer per week.

4 keer per week

7 keer per week

2 keer per week.

5 keer per week.

3 keer per week.

6 keer per week.

12. Hoe lang duurt een training of les bij de sportvereniging?

Een training of les duurt:

.....Uur.....Minuten.

13. Doe je mee aan wedstrijden?

Ja. Ga door met vraag 14.

Nee. Ga door met vraag 16.

14. Aan hoeveel wedstrijden per week doe je mee?

1 wedstrijd.

2 wedstrijden.

3 wedstrijden.

4 wedstrijden.

15. Hoe lang duurt een wedstrijd?

Een wedstrijd duurt:

.....Uur .....Minuten

16. Hoe ben je bekend geworden met de sportvereniging waar je nu op zit? Je mag meer dan één hokje aankruisen.

Via een vriend(in).

Via school.

Via een open dag.

Via mijn ouders.

Op een andere manier, namelijk:

.....

17. Komt je vader of moeder wel eens kijken naar sportles, training of een wedstrijd?

Ja, altijd.

Ja, regelmatig.

Nee, nooit.

Buitenspelen

18. Op hoeveel dagen per week speel je buiten (buiten schooltijd)? Denk hierbij aan een normale schoolweek.

Ik speel niet buiten. Ga door met vraag 21.

4 dagen per week.

1 dag per week.

5 dagen per week.

2 dagen per week.

6 dagen per week.

3 dagen per week.

7 dagen per week.

19. Hoe lang per dag speel je meestal buiten (buiten schooltijd)? Denk hierbij aan een normale schoolweek.

Korter dan een half uur per dag.

2 tot 3 uur per dag.

Een half uur tot 1 uur per dag.

3 uur per dag of langer.

1 tot 2 uur per dag.

20. Waar speel je buiten?

	Nooit	Soms	Vaak	Altijd	Niet van toepassing
in het trappenhuis of galerij					
in de tuin					
in de straat voor ons huis					
op een plein, grasveld of park in de buurt					
op een speelplek met speeltoestellen					
in de speeltuin					
op het schoolplein buiten schooltijd					
Ik speel ergens anders buiten, namelijk: (vul in op de lijntjes)	....				

Sportactiviteiten

21. Doe je naast de sportvereniging ook nog andere sportactiviteiten buiten schooltijd? Zoals alleen of met vrienden hardlopen of skaten.

Ja. Ga door met vraag 22.

Nee. Ga door met vraag 24.

22. Op hoeveel dagen per week doe je sportactiviteiten buiten de sportvereniging? Denk hierbij aan een normale schoolweek.

1 dag per week.	4 dagen per week.	7 dagen per week.
2 dagen per week.	5 dagen per week.	
3 dagen per week.	6 dagen per week.	

23. Hoe lang per dag doe je een sportactiviteit buiten de sportvereniging?

Korter dan een half uur per dag.	2 tot 3 uur per dag.
Een half uur tot 1 uur per dag.	3 uur per dag of langer.
1 tot 2 uur per dag.	

Bewegen

24. Op hoeveel dagen per week wandel of fiets jij in je vrije tijd? Denk aan het fietsen naar winkels of vrienden en de hond uitlaten.

Ik wandel of fiets nooit. Ga door naar vraag 26.	4 dagen per week.
1 dag per week.	5 dagen per week.
2 dagen per week.	6 dagen per week.
3 dagen per week.	7 dagen per week.

25. Hoe lang per dag wandel of fiets jij in je vrije tijd?

.....Uur en .....minuten per dag.

26. Hoeveel tijd besteed je in een gewone week (de schooldagen en het weekend) aan sport en bewegen, met de gymles op school erbij gerekend?

Minder dan 1 uur.	4 tot 5 uur.
1 tot 2 uur.	5 tot 6 uur.
2 tot 3 uur.	6 tot 7 uur.
3 tot 4 uur	Meer dan 7 uur.

Vervoer van huis naar school

27. Hoeveel dagen per week ga jij lopend of zelf fietsend naar school? Denk hierbij aan een normale schoolweek.

- Nooit of minder dan 1 dag per week. *Ga door naar vraag 29.*
- 1 dag per week. *Ga door naar vraag 28.*
- 2 dagen per week. *Ga door naar vraag 28.*
- 3 dagen per week. *Ga door naar vraag 28.*
- 4 dagen per week. *Ga door naar vraag 28.*
- 5 dagen per week. *Ga door naar vraag 28.*

28. Hoe lang ben je meestal lopend of zelf fietsend per dag onderweg van huis naar school en van school naar huis? Tel de minuten bij elkaar op van 1 dag (ochtend en middag). Denk hierbij aan een normale schoolweek.

- Korter dan 10 minuten per dag. *Ga door met vraag 30.*
- 10 tot 20 minuten per dag. *Ga door met vraag 30.*
- 20 tot 30 minuten per dag. *Ga door met vraag 30.*
- 30 minuten tot een uur per dag. *Ga door met vraag 30.*
- 1 uur per dag of langer. *Ga door met vraag 30.*

29. Zou je wel zelf naar school kunnen lopen of fietsen?

- Ja.
- Nee, de school is te ver van mijn huis.
- Nee, het is niet veilig om naar school te fietsen of te lopen.

30. In wat voor huis woon je?

Vrijstaand.

Twee onder één kap.

Rijtieswoning/ eengezinswoning.

Bovenwoning/ portiekwoning (minder dan 3 etages of 3 etages).

Flat (meer dan 3 etages).

Ouders

31. Doet je vader sportieve activiteiten of aan sport?

Ja, heel vaak (elke week wel 1 of meer keer).

Ja, af en toe (elke maand wel 1 of meer keer).

Nee, vrijwel nooit.

32. Doet je moeder sportieve activiteiten of aan sport?

Ja, heel vaak (elke week wel 1 of meer keer).

Ja, af en toe (elke maand wel 1 of meer keer).

Nee, vrijwel nooit.

33. Vul in wat je van de volgende uitspraken vindt:

	Ja	Nee	Weet niet
boodschappen doen we vaak met de auto			
als het mooi weer is moet ik van mijn ouders buiten spelen			
mijn ouders zeggen vaak dat ik goed kan sporten			
bij ons thuis wordt veel gewandeld en/of gefietst			

Vragen over jezelf

34. Ben je een jongen of een meisje?

Jongen.

Meisje.

35. Hoe oud ben je?

9 jaar.

12 jaar.

10 jaar.

13 jaar.

11 jaar.

14 jaar.

36. Heb je altijd op deze school gezeten?

Ja. Ga verder met vraag 38.

Nee. Ga verder met vraag 37.

37. In welke groep kwam je op deze school?

Groep .....

38. In welk land ben je geboren?

Nederland

Suriname

Turkije

Marokko

Nederlandse Antillen/ Aruba

Ander land, namelijk:

.....

39. In welk land is je vader geboren?

Nederland

Suriname

Turkije

Marokko

Nederlandse Antillen/ Aruba

Ander land, namelijk:

.....

40. In welk land is je moeder geboren?

Nederland

Suriname

Turkije

Marokko

Nederlandse Antillen/ Aruba

Ander land, namelijk:

.....

Hartelijk bedankt voor jouw deelname aan dit onderzoek.

F Kerndoelen

De kerndoelen voor het basisonderwijs (kinderen van vier tot twaalf jaar) zijn algemener geformuleerd dan de kerndoelen voor het voortgezet onderwijs (L' abée, 2004, p. 7). Het bewegingsonderwijs in het basisonderwijs is er op gericht dat leerlingen kennis, inzicht en vaardigheden verwerven die nodig zijn om op een verantwoorde manier deel te nemen aan de bewegingscultuur. In de eerste plaats gaat het daarbij om het bijbrengen van bewegingsvaardigheden. In de tweede plaats om het bijbrengen van kennis die nodig is om samen en rekeninghoudend met elkaar te kunnen bewegen. In de derde plaats is het belangrijk dat leerlingen zich oriënteren op diverse vormen en de waarde van de bewegingscultuur om hen heen voor een blijvende deelname aan de bewegingscultuur.

Er zijn drie bewegingsdomeinen: 'Gymnastiek en atletiek', 'spel' en 'bewegen op muziek'. Er zijn binnen deze bewegingsdomeinen twaalf leerlijnen. Binnen deze twaalf leerlijnen zijn ook bewegingsthema's te onderscheiden (L' abée, 2004, p. 24). De leerlijnen met er achter de bewegingsthema's worden hieronder opgesomd:

- balanceren (balanceren, rijden, glijden en acrobatiek);
- klimmen (klauteren en touwklimmen);
- zwaaien (schommelen, hangend zwaaien en steunend zwaaien);
- over de kop gaan (over de kop gaan);
- springen (vrije sprongen, steunspringen, loopspringen, touwtje springen, verspringen en hoogspringen);
- hardlopen (hardlopen);
- mikken (wegspelen en mikken);
- jongleren (werpen en vangen, soleren en retourneren);
- doelspelen (keeperspelen, lummelspelen en aangepaste sportspelen);
- tikspelen (tikspelen, afgooispelen en honkloopspelen);
- stoeispelen (stoeispelen), en
- bewegen op muziek (bewegen op het tempo van de muziek, bewegen op de vorm van de muziek en een dans uitvoeren op muziek).

G Sportgedrag leerlingen bij een sportvereniging

In het onderzoek zijn enkele vragen gesteld over het sportgedrag van de leerlingen bij een sportvereniging. De volgende vragen zijn gesteld: 'Doe je buiten schooltijd aan sport bij een sportvereniging en waarom (niet)?' en 'Welke sport of sporten doe je bij een sportvereniging buiten schooltijd?'

1. Doe je buiten schooltijd aan sport bij een sportvereniging?

Tabel G1 Aantal leerlingen dat aan sport bij een sportvereniging doet op De Kameleon (in procenten)

Nee	56
Ja	44

Tabel G2 Aantal leerlingen dat aan sport bij een sportvereniging doet op De Klaver (in procenten)

Nee	59
Ja	41

Tabel G3 Redenen waarom leerlingen op De Kameleon niet aan sport bij een sportvereniging doen (in procenten)

Redenen	
De sport die ik leuk vind kan ik bij mij in de buurt niet doen	28
Ik mag niet van mijn ouders	21
Ik ben bang dat ik gepest word	18
Het is te duur	15
Ik ben er niet goed in	12
Ik ben te dik	6

Tabel G4 Redenen waarom leerlingen op De Klaver niet aan sport bij een sportvereniging doen (in procenten)

Redenen	
De sport die ik leuk vind kan ik bij mij in de buurt niet doen	33
Ik mag niet van mijn ouders	17
Ik ben er niet goed in	11
Ik ben bang dat ik gepest word	9
Het is te duur	7
Ik ben te dik	2

2. Welke sport of sporten doe je bij een sportvereniging buiten schooltijd?

Tabel G5 Meest beoefende sporten bij een sportvereniging op De Kameleon (absolute aantallen: n=27)

Sport	Eerste sport	Tweede sport	Derde sport	Totaal
Voetbal	13	2		15
Zwemmen	2	1		3
Circus	2			2
Vechtsport	2			2
Judo	2			2
Turnen	2			2
Vissen	1			1
Ballet	1			1
Wielrennen	1			1
Streetdance	1	2		3
Paardrijden		1		1
Basketbal			1	1

Tabel G6 Meest beoefende sporten bij een sportvereniging op De Klaver (absolute aantallen: n=32)

Sport	Eerste sport	Tweede sport	Derde sport	Totaal
Voetbal	15	1		16
Turnen	5	1		6
Zwemmen	3	3		6
Vechtsport	3			3
Basketbal	2		1	3
Twirlen	1			1
Streetdance	1			1
Volleybal	1			1
Paardrijden	1		1	2
Ballet		1		1
Cricket		1		1
Folklorische dansen		1		1

3. *Waarom doe je aan sport bij een sportvereniging?*

Tabel G7 Redenen waarom leerlingen op De Kameleon aan sport doen bij een sportvereniging (in procenten)

Redenen	
Omdat ik het leuk vind	100
Omdat ik gezond wil zijn	85
Omdat ik graag wedstrijdjjes doe	74
Omdat ik later topsporter wil worden	57
Omdat ik graag bij vrienden wil zijn	56
Omdat mijn ouders dat graag willen	46
Omdat ik graag prijzen wil winnen	42
Omdat ik slank wil blijven/worden	37
Omdat het moet van de dokter	7

Tabel G8 Redenen waarom leerlingen op De Klaver aan sport doen bij een sportvereniging (in procenten)

Redenen	
Omdat ik het leuk vind	100
Omdat ik gezond wil zijn	81
Omdat ik graag wedstrijdjjes doe	75
Omdat ik later topsporter wil worden	59
Omdat ik slank wil blijven/worden	50
Omdat mijn ouders dat graag willen	48
Omdat ik graag bij vrienden wil zijn	44
Omdat ik graag prijzen wil winnen	38
Omdat het moet van de dokter	9